

T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE-FİNANSMAN PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TRANSFER FİYATLANDIRMASI
YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMINDA
VERGİ DENETİMİNİN ETKİNLİĞİ**

Serdar PEHLİVAN

DANIŞMAN ÖĞRETİM ÜYESİ
Yrd. Doç. Dr. Ali Rıza GÖKBUNAR

MANİSA

2010

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ FORMU

Tez No:

Konu:

Üniv.Kodu:

Tezin yazarının

Soyadı: PEHLİVAN

Adı: Serdar

Tezin Türkçe adı: Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Vergi Denetiminin Etkinliği

Tezin Yabancı adı: Tax Audit Efficiency In Disguised Profit Distribution By Means Of Transfer Pricing

Tezin yapıldığı

Üniversite: CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
Enstitüsü: ENSTİTÜSÜ

Enstitü: SOSYAL BİLİMLER

Yılı: 2010

Diğer kuruluşlar:

Tezin Türü: 1- Yüksek Lisans (X)

Dili: Türkçe

2- Doktora ( )

Sayfa sayısı: 154

3- Tıpta uzmanlık ( )

Referans sayısı: 118

4- Sanatta yeterlilik ( )

Tez Danışmanlarının

Ünvanı: Yrd.Doç. Dr.

Adı: Ali Rıza

Soyadı: GÖKBUNAR

Ünvanı:

Adı:

Soyadı:

Türkçe anahtar kelimeler:

- 1- Transfer Fiyatlandırması
- 2- Emsallere Uygunluk İlkesi
- 3- Vergi Denetimi
- 4- Örtülü Kazanç Dağıtımı
- 5- İlişkili Kişi

İngilizce anahtar kelimeler:

- 1- Transfer Pricing
- 2- Arm's Length Principle
- 3- Tax Audit
- 4- Disguised Profit Distribution
- 5- Related Party

ÖZET

Ülkeler arasındaki vergi oranlarının farklılıkları ve vergi cenneti ülkeler tarafından düşük vergi oranları uygulanması, transfer fiyatlandırması yoluyla kârın bu ülkelere aktarılması imkanı sağlamaktadır. İşletmeler transfer fiyatlandırmasını hem işletme yönetimine destek sağlamak hem de vergi planlaması amacıyla kullanabilmektedir. İşletmelerde vergi planlama amacı daha ağır basan ve “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı” adı verilen bu vergi kaçırma yöntemi, ilişkili kişi ve kuruma düşük fiyattan mal satma veya söz konusu kişi veya kurumdan yüksek fiyattan mal satın alma yoluyla gerçekleştirilmektedir.

Vergi beyan sisteminin geçerli olduğu vergi sistemlerinde beyanların doğruluğu etkin bir vergi denetim fonksiyonu ile sağlanmaktadır. Devletler transfer fiyatlandırmasına yönelik vergilenebilir geliri kavrama için yasal alt yapı oluşturmalarına karşın, etkin vergi denetiminin eksikliği nedeniyle, transfer fiyatlandırmasından dolayı önemli miktarda vergi kayıplarına maruz kalmaktadırlar.

Bu çalışmanın amacı, transfer fiyatlandırmasını kavramsal ve teorik olarak incelemek, Türkiye ve bazı ülkelerdeki transfer fiyatlandırması düzenlemelerini ve ilgili vergi denetim uygulamalarını irdelemek ve ülkemizde transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımında vergi denetiminin etkinliği analiz etmektir. Etkinlik, transfer fiyatlandırması nedeniyle tahmini olarak kurumlar vergisi kayıplarının hesaplanması ile ölçülmeye çalışılmıştır. Tahmini olarak tespit edilen kurumlar vergisi kayıplarının miktarı, transfer fiyatlandırmasında vergi denetiminin etkin olmadığını göstermektedir. Transfer fiyatlandırmasının yol açtığı kurumlar vergisi kayıplarının en aza düşürülmesi için vergi denetiminde etkinliğin artırılmasına yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir. Transfer fiyatlandırmasında vergi denetiminin etkinliğinin artırılmasına yönelik olarak çalışmamızda ileri sürülen önerilerin dikkate alınması halinde kurumlar vergisi kayıpları azalacak ve doğrudan vergilerdeki artış vergi adaletinin teminine katkı sağlayacaktır.

ABSTRACT

The differences in tax rates within the countries and the application of lower tax rates by the tax paradise countries, has created possibilities for transferring profits to these countries by means of transfer pricing. Entities can use transfer pricing with the aim of both supporting company management and tax planning. This tax evasion method whose over-riding aim is tax planning, known as “Disguised Profit Distribution by means of Transfer Pricing” is realized by selling goods from lower prices to related parties or by purchasing goods from these related parties from higher prices.

In tax systems within which tax declaration system is valid, the truth of the tax returns has been provided by an efficient tax audit function. States, though in order to grasp taxable income have created legal infrastructure; with the reason of lack of efficient tax audit, they have been exposed to important tax losses due to transfer pricing.

The aim of this study is to examine conceptually and theoretically transfer pricing, to explicate transfer pricing regulations and related tax audit applications in Turkey and some other countries and to analyze efficiency of tax audit in the disguised profit distribution by means of transfer pricing in our country. It has been tried to measure efficiency by calculating estimated tax losses due to transfer pricing. The amount of tax losses that are determined as estimation; has shown that tax audit had not been efficient in transfer pricing. In order to minimize corporate tax losses that occurred due to transfer pricing, it is required to take precautionary measures oriented in increasing efficiency in tax audit. If the suggestions offered in our study related to increasing efficiency of tax audit in transfer pricing are applied, corporate tax losses will decrease and the increase in direct taxes will contribute to providing tax equity.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Vergi Denetiminin Etkinliği” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../2010

Serdar PEHLİVAN

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 08/06/2010 tarih ve 12/34 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisans Üstü öğretim Yönetmeliği'nin 24. Maddesi gereğince Enstitümüz İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Finansman Yüksek Lisans Programı öğrencisi Serdar PEHLİVAN'ın "Transfer Fiyatlandırılması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Vergi Denetiminin Etkinliği" Konulu tezi incelenmiş ve aday 10/06/2010 tarihinde saat 11.00 de jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra...7a. dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna	☒	<u>OY BİRLİĞİ</u>	☒
DÜZELTME yapılmasına	* ☐	<u>OY ÇOKLUĞU</u>	☐
RED edilmesine	** ☐	ile karar verilmiştir.	

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.

** Bu halde adayın kaydı silinir.

BAŞKAN
Yrd.Doç.Dr. Ali Rıza GÖKBUNAR
(Danışman)

Yrd.Doç.Dr. Cevdet KAYALI

ÜYE

Yrd.Doç.Dr. Yasemin YEĞİNBOY

Evet   Hayır
*** Tez, burs, ödül veya Teşvik prog. (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir

Tez, mutlaka basılmalıdır

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

ÖNSÖZ

“Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Vergi Denetiminin Etkinliği” konulu bu tezin her aşamasında bana yol gösteren ve desteğini esirgeyemeyen tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Ali Rıza GÖKBUNAR’a, tüm eğitim ve öğrenim yaşamım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen anneme ve babama, gösterdiği sabır ve verdiği destekten dolayı eşim, Burcu PEHLİVAN’a çok teşekkür eder, çalışmanın tüm ilgililere yararlı olmasını dilerim.

İÇİNDEKİLER

TEZ VERİ FORMU.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
YEMİN METNİ	V
TEZ SAVUNMA TUTANAĞI.....	VI
ÖNSÖZ.....	VII
TABLolar LİSTESİ.....	XIV
KISALTMALAR	XV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TRANSFER FİYATLANDIRMASI UYGULAMASINA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

I. TRANSFER FİYATLANDIRMASI KAVRAMI VE ÖNEMİ	4
A. Transfer Fiyatlandırması Kavramı.....	4
1. İşletme ve Muhasebe Bilimi Açısından Transfer Fiyatlandırması Kavramı... 4	
2. Vergi Hukuku Açısından Transfer Fiyatlandırması Kavramı	5
3. Çeşitli Kanunlarda Transfer Fiyatlandırması Kavramı	7
a) Sermaye Piyasası Kanunu	7
b) Gümrük Vergisi Kanunu	7
c) Türk Ticaret Kanunu	8
B. Transfer Fiyatlandırmasının İşletmeler Açısından Önemi.....	8
1. Transfer Fiyatlandırmasının Yerel İşletmeler İçin Önemi	8
2. Transfer Fiyatlandırmasının Çok Uluslu Şirketler İçin Önemi.....	10
II. TRANSFER FİYATLANDIRMASI UYGULAMASINA YÖNELİNMESİNDE TEMEL FAKTÖRLER	14
A. Globalleşmenin Finansal Piyasalar Üzerinde Oluşturduğu Olumsuz Faktörler	14
B. Vergi Rekabeti	15
C. Vergi Cennetleri.....	16
D. Ayrıcalıklı Vergi Rejimleri.....	19

III. TRANSFER FİYATLANDIRMASININ GELİŞİM SÜRECİ.....	20
A. Dünyada Transfer Fiyatlandırmasının Gelişim Süreci	20
B. Türkiye’de Transfer Fiyatlandırmasının Gelişim Süreci	23

İKİNCİ BÖLÜM

TRANSFER FİYATLANDIRMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMINDA DÜZENLEMELER VE ÜLKE UYGULAMALARI

I. OECD ÜLKELERİNDEKİ TRANSFER FİYATLANDIRMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER.....	25
A. Amerika Birleşik Devletlerinde Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımına İlişkin Düzenlemeler	26
1. Transfer fiyatlandırmasına ilişkin düzenlemeleri.....	26
a) İlişkili Kişi Tanımı.....	26
b) Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri	27
c) Belgelendirme.....	30
d) Peşin Fiyat Anlaşmaları.....	30
2. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Vergi Denetimine Yönelik Uygulamalar.....	32
B. Almanya’da Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımına İlişkin Düzenlemeler	38
1. Transfer fiyatlandırmasına ilişkin düzenlemeleri.....	38
a) İlişkili Kişi Tanımı.....	38
b) Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri	39
c) Belgelendirme.....	40
d) Peşin Fiyatlandırma Anlaşması	40
2. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Vergi Denetimine Yönelik Uygulamalar.....	41
C. İngiltere’de Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımına İlişkin Düzenlemeler	44
1. Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenlemeleri.....	44
a) İlişkili Kişi Tanımı.....	45
b) Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri	45
c) Belgelendirme.....	46

d) Peşin Fiyat Anlaşması	47
2. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Vergi Denetimine Yönelik Uygulamalar.....	47
II. ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NDE TRANSFER FİYATLANDIRMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER ..	52
A. Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenlemeleri	52
1. İlişkili Kişi Tanımı	53
2. Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri	54
3. Belgelendirme	55
4. Peşin Fiyatlandırma Anlaşması	56
B. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Vergi Denetimine Yönelik Uygulamalar	57
III. RUSYA FEDERASYONU'NDA TRANSFER FİYATLANDIRMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER.....	61
A. Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenlemeleri	61
1. İlişkili Kişi Tanımı	61
2. Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri	62
3. Belgelendirme	63
4. Peşin Fiyat Anlaşması	63
B. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Vergi Denetimine Yönelik Uygulamalar	63
IV. TÜRKİYE'DE TRANSFER FİYATLANDIRMASINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER.....	65
A. Transfer Fiyatlandırmasının Kapsamı	66
1. Mükellef Açısından Kapsamı	66
2. İşlem Açısından Kapsamı	66
B. İlişkili Kişi Kavramı	66
C. Emsallere uygunluk ilkesi.....	68
1. Karşılaştırılabilirlik Analizi.....	69
a) Mal ve Hizmetlerin Nitelikleri	70
b) İşlev Analizi	71
c) Ekonomik Koşullar	72
d) İş Stratejileri	73
e) Karşılaştırma Sonuçlarının Değerlendirilmesi	73

f) Analizde Kullanılacak Veri Bankaları Ve Alternatif Kaynaklar	74
2. Emsallere Uygun Fiyatı Tespit Yöntemleri	74
a) Karşılaştırılabilir Fiyat Yöntemi.....	74
b) Maliyet Artı Yöntemi	76
c) Yeniden Satış Fiyatı Yöntemi.....	77
d) Kâr Bölüşüm Yöntemi.....	78
e) İşleme Dayalı Net Kâr Marjı Yöntemi	78
f) Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı İle Anlaşma Usulü.....	79
D. Belgelendirme.....	80
E. Düzeltme işlemleri	81
F. Hazine Zararı Koşulu	83
V. TÜRKİYEDE TRANSFER FİYATLANDIRMASINA YÖNELİK VERGİ DENETİM UYGULAMASI.....	84
VI. TRANSFER FİYATLANDIRMASINDA VERGİ DENETİM UYGULAMASINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR.....	86
A. Hazine Zararı Kısıtı	86
B. Uzmanlaşmış Vergi Denetim Elemanı Eksikliği	87
C. Emsal Araştırması İle İlgili Sorunları	88
1. Gizli Emsallerin Kullanılması.....	88
2. Objektif Analize Yönelik Matematiksel Yaklaşımın Olmaması.....	89
3. “Emsal Veri” Kaynaklarının Yetersizliği.....	90
4. Ekonomist, Mühendis gibi Meslek Mensuplarının İncelemelere Katılmaması.....	90
VII. ÇEŞİTLİ ÜLKELERDEKİ TRANSFER FİYATLANDIRMASINA YÖNELİK DÜZENLEMELERİN VE VERGİ DENETİMİ UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI VE ANALİZİ	91

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜLKEMİZDE TRANSFER FİYATLANDIRMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMINDA VERGİ DENETİMİNİN ETKİNLİĞİ

I. ÜLKEMİZDE TRANSFER FİYATLANDIRMASI YOLUYLA KURUMLAR VERGİSİ KAYBININ TESPİTİNE YÖNELİK ANALİZ.....	95
A. Analize İlişkin Yöntem Ve Veriler.....	96

1. Analiz Verileri.....	96
2. Tahmine İlişkin İstatistik Yöntemi.....	96
3. Tahminin Muhafazakarlığını Gösteren Kanıtlar	98
a) Tüm Verilerin Dikkate Alınmaması	98
b) Emsal Fiyatın Belirlenmesinde Kartil Değerinin Alınması	98
c) Uluslararası Hizmet Ticaretinin Analize Dahil Edilmemesi	99
d) Stopaj Vergilerinin Göz Ardı Edilmesi	99
e) Vergi Kaybının Gelir Vergisi Kanununa Göre Hesaplanmaması	100
4. Analizin Varsayımları	101
B. Ülkeler İtibariyle Örtülü Aktarılan Kazançlar Ve Vergi Kayıplarının Tahmini..	101
1. Toplam Gelir Transferi Ve Kurumlar Vergisi Kayıpları	101
2. İthalatın Aşırı Faturalandırılması	102
3. İhracatın Eksik Faturalandırılması	104
C. Sektörler İtibariyle Örtülü Aktarılan Kazançlar Ve Kurumlar Vergisi Kayıplarının Tahmini	105
1. Sektörler İtibariyle Aşırı İthalat Fiyatlarının Yol Açtığı Örtülü Kazanç Transferleri ve Kurumlar Vergisi Kayıpları	106
2. Sektörler İtibariyle Düşük İhracat Fiyatlarının Yol Açtığı Örtülü Kazanç Transferleri ve Kurumlar Vergisi Kayıpları	108
D. Analiz Sonuçlarının Değerlendirilmesi	110
II. TRANSFER FİYATLANDIRMASINDA VERGİ DENETİMİ'NİN ETKİNLİĞİ'NİN ARTTIRILMASINA YÖNELİK ÖNERİLER.....	113
A. Vergi İncelemesine Hazırlık Aşamasında Etkinliğinin Arttırılmasına Yönelik Öneriler	113
1. Vergi İnceleme Olasılığının Arttırılması	113
2. Mükellef Seçimi	114
3. Ekonomist ve Mühendis Meslek Dallarından Ekiplerle İncelemenin Yapılması.....	116
4. Hazine Zararı Yerine Konsolide Beyan Şartının Getirilmesi.....	116
5. Gümrük ve Maliye İnceleme Birimleri Arasında Koordinasyonun Sağlanması.....	117
B. Vergi İnceleme Sürecinde Etkinliğin Arttırılmasına Yönelik Öneriler	118
1. İlişkili Kişi Tespitinin Doğru Yapılması.....	118
2. Derin Bir Emsal Araştırması Yapılması	118

3. Analizin Objektif Verilere Dayanması.....	119
4. Matematiksel Modellerin Emsal Fiyat Tespitinde Kullanılması.....	120
5. Simültane Vergi İncelemeleri	121
6. İncelemelerde Yurtdışı Vergi İdareleriyle Koordinasyon.....	122
7. Yurtdışında Vergi inceleme Olanaklarının Artırılması.....	123
C. Dünya Vergi Örgütü'nün Kurulması Önerisi	124
D. Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Yasalaşması Önerisi	126
SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME	127
KAYNAKÇA	130

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1-1: Çok Uluslu Şirketlerde Transfer Fiyatlandırmasının Amaçları.....	13
Tablo 3-1: Ülkeler İtibariyle Toplam Gelir Transferi Ve Kurumlar Vergisi Kayıpları.....	102
Tablo 3-2: İthalatın Aşırı Faturalandırılması Nedeniyle En Fazla Gelir Transferinin Yapıldığı İlk 30 Ülke.....	103
Tablo 3-3: İhracatın Eksik Faturalandırılması Nedeniyle En Fazla Gelir Transferinin Yapıldığı İlk 30 Ülke.....	105
Tablo 3-4: Sektörler İtibariyle Aşırı İthal Fiyatlarının Yol Açtığı Örtülü Kazanç Transferleri Ve Kurumlar Vergisi Kayıpları.....	106
Tablo 3-5: GTİP Adına Göre Manipüle Edilen İthalat Fiyatları.....	107
Tablo 3-6: Sektörler İtibariyle Düşük İhraç Fiyatlarının Yol Açtığı Örtülü Kazanç Transferleri Ve Kurumlar Vergisi Kayıpları.....	108
Tablo 3-7: GTİP Adına Göre Manipüle Edilen İhracat Fiyatları.....	109
Tablo 3-8: 2007 Yılı Kurumlar Vergisi Ve Katma Değer Vergisi Tahsilatının Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı.....	110
Tablo 3-9: Vergi Denetiminin Etkin Olması Halinde 2007 Yılında Toplam Vergi Gelirleri İçinde Kurumlar Vergisi ve Katma Değer Vergisinin Dağılımı..	111
Tablo 3-10: 2007 Yılında Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Dolaysız ve Dolaylı Vergilerin Dağılımı.....	111
Tablo 3-11: 2007 Yılında Vergi Denetiminde Etkinlik Olması Halinde Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Dolaysız Ve Dolaylı Vergilerin Dağılımı.....	112

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Ar-Ge	: Araştırma Geliştirme
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BKK	: Bakanlar Kurulu Kararı
BM	: Birleşmiş Milletler
ÇUŞ	: Çok Uluslu Şirket
DEÜ	: Dokuz Eylül Üniversitesi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GİB	: Gelir İdaresi Başkanlığı
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GTİP	: Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
HMRC	: Her Majesty's Revenue And Customs
IMF	: International Monetary Fund
IRS	: Internal Revenue Service
İİB	: İstanbul İhracatçı Birlikleri
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KG	: Kilogram
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KVK	: Kurumlar Vergisi Kanunu
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TL	: Türk Lirası
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları

GİRİŞ

Üretim faktörlerinden sermayenin tüm dünyada özgürce dolaşma olanağını bulması, buna sahip olan girişimcilerin başka ülke topraklarında o ülkenin vatandaşlarını emek faktörü olarak kullanarak üretim imkanı bulmasına yol açmıştır. Uluslararası ticaretin liberasyonu, üretilen malların tüm dünya ülkelerine pazarlama fırsatını sağlamıştır. Dünya ekonomisi büyümüş ve ticaret hacmi çok büyük ölçekte artan bir çok ülkede üretim yapan işletmeler için kurumsallaşma gerekli hal almıştır. Bu fonksiyonları yerine getiren aktörler ise küreselleşmenin itici gücü olan “Çok Uluslu Şirketlerdir” (ÇUŞ).

İç tasarruflarının ekonomik büyümesi için yeterli olmayan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, üretimlerini arttırmak ve ekonomilerine güç katmak amacıyla yabancı sermayeyi bir başka deyişle yabancı yatırımları ülkelerine yönlendirebilmek için teşvik edici politikalar uygulamaktadırlar. Özellikle vergi teşvik politikaları, bu sermayeyi ülkeye yönlendirilmesinde etkili olmuştur. Ülkelerin söz konusu şirketlere sağladıkları vergi avantajları şirketlerin grup olarak vergi sonrası kârlarını arttırmakta ve buna karşılık ülkeler de yabancı yatırımların desteğiyle ekonomik kalkınmalarını gerçekleştirmektedirler.

Her devletin yabancı sermayeyi ülkesine yönlendirme gayreti, devletler arasında bir rekabet ortamına dönüşmüş ve bunun sonucunda; çok düşük vergi oranları uygulayan, hatta ülkede yerleşik olmayanlardan hiç vergi almayan, “vergi cenneti” adı verilen ülkeler ortaya çıkmıştır. ÇUŞ’lar bu ülkelerde şubeler açarken aynı zamanda ticaretlerinde, ödeyecekleri vergileri en aza düşürecek stratejiler geliştirmişlerdir. Bu durum ÇUŞ’ları, devletlerin önemli egemenlik alanlarından biri olan vergileme yetkisini etkileyen devletler üstü küresel bir güç odağı haline getirmiştir.

ÇUŞ’lar grup içi ticaretlerinde uyguladıkları fiyat politikaları ile bir ülkedeki şube kârını ana ülkedeki şirketine veya bir başka bir ülkedeki şubesine aktarabilme motivasyonuna sahiptir. Ülkeler arasında vergi oranlarındaki farklılıkların meydana getirdiği bu motivasyon; vergi oranının düşük olduğu ülkede faaliyet gösteren ÇUŞ

şubesinde yüksek fiyattan mal satın alma veya bu şubeye düşük fiyattan mal satma yoluyla kazanç elde etmeye yönlendirmiştir. Düşük fiyat içine gizlenen kâr, vergi oranının düşük olduğu ülkedeki şirketin maliyetlerini düşük, kârını yüksek kılmakta; yüksek fiyat içine gizlenen kâr, vergi oranının düşük olduğu ülkedeki şirketin satışlarını yüksek ve dolayısıyla kârını da yüksek kılmaktadır. Diğer taraftan vergi oranının yüksek olduğu ülkede düşük fiyat içine gizlenen kâr, satışları düşük dolayısıyla kârı düşük göstermekte, yüksek fiyat içine gizlenen kâr, maliyetleri yükseltmek yoluyla kârı düşük göstermektedir. Sonuç olarak kârın önemli bir bölümü, vergi oranının düşük olduğu ülkedeki şubenin mali tablolarında gösterilmekte, bu ülkede beyan edilmek suretiyle ÇUŞ'un vergi sonrası kârını yükseltmektedir. ÇUŞ'ların bu fiyatlama manipülasyonları "transfer fiyatlandırması" kavramını ortaya çıkarmıştır.

Ülkeler transfer fiyatlandırmasının yol açtığı vergi erozyonlarını önlemek amacıyla vergi mevzuatlarında ayrıntılı düzenlemeler yapmıştır. Ancak birçok ülkenin vergi sisteminde beyan esasının geçerli olması nedeniyle bu vergileme konusu ile ilgili olarak mükelleflerin vergilenebilir gelirlerinin kavranması noktasında sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunların en önemli nedeni vergi denetim fonksiyonunu etkin olarak kullanılamamasıdır. Vergi sistemi diğer ülkelerle kıyaslandığında gelişmiş bir yapıya sahip Amerika'da dahi transfer fiyatlandırmasında tam bir denetim etkinliği sağlandığı söylenemez. Genel Muhasebe Ofisi kayıtlarına göre ABD İç Gelirler İdaresi, 1987-1989 yılları arasında transfer fiyatları konulu inceleme raporlarına dayalı davaların % 74'ünü kaybetmiştir."

Çalışmamızın amacı, ülkemizde transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımında vergi denetiminin etkinliğini araştırmaktır. Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, transfer fiyatlandırmasının tanımları, mükelleflerin transfer fiyatlandırması uygulamasına yönelmesindeki temel faktörler ile transfer fiyatlandırmasının dünyada ve Türkiye'de gelişim süreci tarihsel ve teorik bakış açısıyla incelenmiştir.

İkinci bölümde, transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı ve bu konudaki vergi denetim uygulamalarına yönelik olarak Türkiye ile birlikte ABD,

Almanya, İngiltere, Rusya ve Çin Halk Cumhuriyeti ülkeleri incelenmiştir. Bu ülkelerin düzenlemelerinin ve vergi denetim uygulamalarının karşılaştırılmalı analizi yapılmıştır.

Üçüncü bölümde, Türkiye'nin 2007 yılında ithalatın yüksek faturalandırılması ve ihracatın düşük faturalandırılması nedeniyle meydana gelen kurumlar vergisi kayıpları, istatistiksel yöntemle tahmin edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu bölümde, transfer fiyatlandırmasına ilişkin vergi incelemelerinde etkinliğin sağlanmasına yönelik çözüm önerileri ayrıntılı bir şekilde irdelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
TRANSFER FİYATLANDIRMASI UYGULAMASINA İLİŞKİN TEMEL
KAVRAMLAR

I. TRANSFER FİYATLANDIRMASI KAVRAMI VE ÖNEMİ

A. Transfer Fiyatlandırması Kavramı

Teknolojinin gelişmesi, ekonominin büyümesi ve dünya ticaretinin serbestleşmesi ile işletmelerin pazar imkanları artmıştır. Daha fazla pazara sahip olma amacıyla şirket satınalmaları ve şirket birleşmeleri ile birbirine bağlı işletmeler oluşmuştur. Bağlı işletmeler bazı mal ve hizmetleri piyasadan satın almak yerine bağlı teşebbüslerden tedarik yoluna gitmektedir. Bağlı işletmelerle yapılan ticarete uygulanacak fiyatları belirleme sürecine “transfer fiyatlandırması” adı verilmektedir. Ticaret, bağımsız kişi ve şirketlerle yapılıyorsa, uygulanan fiyatlar piyasa fiyatı olacaktır. Bu nedenle transfer fiyatlandırması bağımsız kişi ve şirketler arasındaki ticarete uygulanmaz. Transfer fiyatlandırması karı bir kurumdan bağlı başka bir kuruma yönlendirme şeklinde kullanılırsa bu fiyatlar manipülatif olmakta ve fiyat manipülasyonu denmektedir. Zira transfer fiyatları daha az vergi ödemek amacıyla taşımaktadır¹.

1. İşletme ve Muhasebe Bilimi Açısından Transfer Fiyatlandırması Kavramı

Transfer fiyatlandırması kavramının kapsamı ne amaçla kullanıldığı ile ilgilidir. İşletme yönetimine kararlarında destek sağlayacak bir araç olarak kullanılabilirdiği gibi vergisel tasarruf sağlamak amacıyla da kullanabilmektedir. Transfer fiyatlandırması, bir işletmenin gelir-gider veya kâr paylaşımı olarak bağıntılı olduğu, kâr paylaşımı açısından aynı çıkar birliğine dahil olan, ana şirket veya alt şirketlerle veya yönetim ve denetimi itibariyle hakim durumda olduğu ortaklık, iştirak ve şubeleriyle, karşılıklı olarak mal ve hizmet sunumunda uygulanan fiyatlama olarak tanımlanmaktadır. Transfer fiyatlaması, kısaca, birbiriyle bağlı şirketlerin kendi aralarındaki mal ve hizmet alım ve satımlarında veya benzeri ticari işlemlerinde uyguladıkları fiyatlardır².

¹ Halil SEYİDOĞLU; Uluslararası İktisat Teori Politika Ve Uygulama, **Güzem Can Yayınları**, No:20, İstanbul 2003, s. 736.

² Adem ANBAR; “Çokuluslu İşletmelerde Transfer Fiyatlandırılması”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 324, Ağustos 2008, s. 145.

Transfer fiyatlandırması temel olarak maliyet muhasebesi, yönetim muhasebesi ve vergi hukuku alanlarında önem arz etmektedir. Yönetim muhasebesinde transfer fiyatlandırması, “bir kuruluşun çeşitli bölümlerinin birbirine bağımlı olduğu durumlarda bir bölümün diğer bir bölüme mal ve hizmet satması veya diğer bölümden mal ve hizmet satın alması durumunda kuruluş içi bu hizmet ve mal alışverişine fiyat tayin edilmesidir.” Transfer fiyatlandırmasına Aktarma fiyatları/firma içi fiyatlama da denir³. Maliyet muhasebesi açısından transfer fiyatlandırması ise, bir işletmenin bir biriminin diğerine aktardığı mal ve hizmetlere uygulanan değerlendirme veya fiyatlamadır.⁴

2. Vergi Hukuku Açısından Transfer Fiyatlandırması Kavramı

5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun (KVK) 13. Maddesinin birinci fıkrasına göre “Kurumlar, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunursa, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış sayılır.”⁵

Transfer fiyatlandırması bu kanunda örtülü kazanç dağıtımının bir yöntemi olarak kabul edilmiştir. Ancak vergi hukuku literatüründe genel olarak “transfer fiyatlandırması” kavramı örtülü kazanç dağıtımını kapsamakta ve vergi peçeleme veya muvazaalı bir işlemi ifade etmektedir. Nitekim Prof. Dr. Mualla ÖNCEL, Prof. Dr. Ahmet KUMRULU, Prof. Dr. Nami ÇAĞAN ve Prof. Dr. Selim KANETİ eserlerinde muvazaa yanında “peçeleme” diye ayrı bir kavrama yer vermektedir. ÖNCEL, KUMRULU ve ÇAĞAN'ın ortak kitaplarında “peçeleme” kavramını şöyle tanımlanmıştır. “Vergi yükümlüleri ve sorumluları özel hukuk biçimlerini ve kurumlarını olağan kullanımları dışında kötüye kullanarak vergi kaçırma amacı güdüyorlarsa bu amaca yönelik sözleşmelere peçeleme sözleşmesi adı verilir. Bu durumda idare ve vergi yargısı organları ve vergilendirmede görünüşteki sözleşmeyi değil, gerçek ekonomik durumu göz önüne alır.” Alım satım sözleşmesinde sözleşmenin fiyata ilişkin hükümleri vergi kaçırma amacıyla kötüye kullanıldıysa veya fiyatla

³ L. Moore CARL, K. Jaedicke ROBERT; Yönetim Muhasebesi, (Çeviren:PEKER, Alparslan), **Fatih Yayınevi**, İstanbul, 1980, s. 637.

⁴ Nasuhi BURSAL, Yücel ERCAN; Maliyet Muhasebesi İlkeler ve Uygulama, **Der Yayınları**, Dokuncu Basım, İstanbul, 2002, s. 472.

⁵ KURUMLAR VERGİSİ KANUNU; Resmi Gazete, Sayı: 26205, Tarih: 21.06.2006.

ödenmesi gereken vergi örtülmeye çalışıldıysa ortada muvazaalı bir işlem söz konusudur ki vergi hukukunda bunun adı “peçelemedir.” Sözleşmede fiyata ilişkin hükümlerde gerçek ekonomik durum göz önüne alınır ve vergi emsal fiyatlara göre hesaplanır⁶.

Prof. Dr. KANETİ ise, peçeleme ile ilgili olarak aşağıdaki şekilde bir açıklamada bulunmuştur. “Gerçekten, vergi yasasının amacına göre, vergilendirme konusu olan iktisadi sonucu, vergi yasasının doğrudan doğruya kapsamadığı bir hukuksal biçimle ulaşılmaya çalışılmaktadır. Bir diğer deyişle, vergilendirilmesi amaçlanan iktisadi sonuç, başka bir hukuksal kılıklandırma altında vergi dışı bırakılmak, yasa bu yoldan dolanılmak istenmektedir.” Bu durumda vergi idaresi görünüşteki sözleşmeyi değil gerçek ekonomik durumu göz önüne alacaktır. Transfer fiyatlandırmasında tarafların sözleşmede belirlediği yapay fiyatların yerine vergi idaresi emsal fiyatların ortaya koyduğu iktisadi sonuca göre vergi tarh edecektir⁷.

Mal, hizmet ve gayri maddi varlık alım satımının ÇUŞ grubunun çeşitli ülkelerdeki kolları, iştirakleri arasında yapılması durumunda transferler uluslararası düzeyde gerçekleşmekte olduğundan “uluslararası transfer fiyatlandırması” adını almaktadır. Transfer fiyatları ilişkili kişilere kârı paylaşmak suretiyle vergiden kaçınma sağlıyorsa transfer fiyatlandırmasının amacı farklılaşmakta ve “transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç aktarımı” veya “gizli kazanç aktarımı” adını almaktadır. Ancak literatürde salt “transfer fiyatlandırması” bu kavramları da kapsamaktadır⁸.

Bu amaçla uygulanan fiyatlar yapay fiyatlar olmakta ve bu fiyatlar piyasa fiyatını yansıtmamaktadır. Uluslararası bir şirket, yüksek vergi oranının olduğu bir ülkedeki bağlı şirketine yüksek fiyatla mal satarak yada düşük fiyatla mal alarak bu firmanın vergilendirilebilir kârını düşürebilecektir⁹. Böylece vergi oranı düşük yada vergisiz ülkedeki firmanın girdileri düşük olacağından kârlılığı yüksek olmakta, bu

⁶ Mualla ÖNCEL, Ahmet KUMRULU, Nami ÇAĞAN; Vergi Hukuku, **Turhan Kitabevi**, 6. Baskı, Ankara, Ekim 1998, s. 26.

⁷ Selim KANETİ; Vergi Hukuku, **Filiz Kitabevi**, 2. Baskı, İstanbul 1989, s. 50-51.

⁸ Mehmet AKTAŞ; Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Ve Türk Vergi Mevzuatında Uygulanma Olanakları, **Yaklaşım Yayıncılık**, Ankara, 2004, s. 24

⁹ Tuncay KAPUSUZUOĞLU; Vergisel Yönden Transfer Fiyatlandırması, **Oluş Yayıncılık**, İstanbul, 2003, s. 3.

yüksek kârından ödeyeceği vergi nispeten düşük veya sıfır olmakta ve kârın çoğu yada tamamı bu ülkedeki firmada kalmaktadır. Öte yandan vergi oranı yüksek ülkedeki firmanın da girdileri yüksek görüneceğinden, kârlılığı da düşük görünecek ve muhtemel bir vergilemeden kaçınılmış olunacaktır¹⁰. Bu anlamda transfer fiyatlandırmasının mükellefler tarafından vergi planlama aracı gibi kullanılması girişimleri nedeniyle özellikle uluslararası şirketlerle hükümetler arasında sık sık çatışmalar olabilmektedir¹¹. Sadece ÇUŞ'lar değil yerel işletmeler içinde transfer fiyatlandırması birçok fonksiyona sahiptir. Fakat vergi planlama aracı olma fonksiyonu diğer unsurlara göre daha ağır basmaktadır.

3. Çeşitli Kanunlarda Transfer Fiyatlandırması Kavramı

a) Sermaye Piyasası Kanunu

Sermaye Piyasası Kanunu'nun 15. Maddesinin son fıkrasına göre; "Halka açık anonim ortaklıklar; yönetim, denetim veya sermaye bakımından dolaylı veya dolaysız olarak ilişkili bulunduğu diğer bir teşebbüs veya şahısla emsallerine göre bariz şekilde farklı fiyat, ücret ve bedel uygulamak gibi örtülü işlemlerde bulunarak kârını ve/veya mal varlığını azaltamaz." Bu hüküm transfer fiyatlandırmasını içermekte ve bu yolla kârı veya malvarlığı azaltılan tüzel kişilerin yetkilileri ve bunların fiillerine iştirak edenler, aynı kanunun 47. Maddesine göre 2 yıldan beş yıla kadar hapis ve 10.000 TL'den 25.000 TL'ye kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar¹².

b) Gümrük Vergisi Kanunu

Gümrük Kanunu'nun 24'üncü maddesinde eşyanın gümrük kıymetinin satış bedeli olduğu, alıcı ile satıcı arasında bir ilişkinin bulunması ve bu ilişkinin eşyanın kıymetini etkilemesi halinde emsal kıymet tespit yöntemlerine göre eşyanın kıymetinin hesaplanacağı ve gümrük vergi matrahının bu kıymete göre belirleneceği hüküm altına alınmıştır. Kanun açık olarak transfer fiyatlandırmasını tanımlamamakta fakat, ithalatta alıcı ile satıcı arasındaki ilişki, daha az gümrük vergisi ödemek amacıyla ithal edilen

¹⁰ Mehmet SARAC; "Çokuluslu Şirketlerde Transfer Fiyatlaması Ve Amerikan Vergi Sisteminde Bu Konudaki Yasal Düzenlemeler", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 282, Şubat 2005, s. 88.

¹¹ KAPUSUZÖĞLU; **a.g.e.**, s. 3.

¹² SERMAYE PİYASASI KANUNU; Resmi Gazete, Sayı: 17416, Tarih:30.07.1981 ve G.Hülya YILMAZ; **Yeni Transfer Fiyatlandırması Kurallarının Değerlendirilmesi Semineri**, s. 1, <<http://www.verginet.net/UserFiles/File/Transfer%20Fiyatlandirmasi/seminer>>, (20.02.2010).

eşyanın kıymetini manipüle ediyorsa, bir başka deyişle transfer fiyatları uygulanıyorsa Kanunu'nun 24. Maddesi bu fiyatları kabul etmemekte emsal fiyatlara göre eşyanın kıymetini tespit etmekte ve gümrük vergisi matrahı bu fiyatlara göre belirlenmektedir. Bu alanda transfer fiyatlandırması mükellefin yurtdışındaki ilişkili şirket konumundaki tedarikçisinin, gönderdiği malı düşük faturalaması ile tezahür etmektedir. Bu anlamda ithalat düşük faturalandırılarak az gümrük vergisi ödenmesi sağlanmaktadır¹³.

c) Türk Ticaret Kanunu

Türk Ticaret Kanununun 320. maddesinde : “Anonim şirketlerde yönetim kurulu üyeleri, Borçlar Kanunu Madde 528 çerçevesinde pay sahiplerinin haklarını korumak üzere dikkat ve basiret göstermekle yükümlü tutulmuşlardır.” Aynı Kanunun 336/2: maddesinde “ Yönetim Kurulu Üyeleri şirket namına yapmış oldukları mukavele ve muamelelerden dolayı şahsen mesul tutulmamakla birlikte; dağıtılan ve ödenen kâr paylarının hakiki olmaması halinde; gerek şirkete, gerek pay sahiplerine ve gerekse de şirket alacaklılarına karşı müteselsilen sorumlu tutulmaktadırlar.” Transfer fiyatlandırması manipülasyonlarıyla örtülü bir şekilde kâr dağıtan Anonim Şirket yönetim kurulu üyelerinin bu işlemler nedeniyle sorumlu tutulması transfer fiyatlandırması kavramının mezkur kanun yönünden neticeleri olduğunu açıkça göstermektedir¹⁴.

B. Transfer Fiyatlandırmasının İşletmeler Açısından Önemi

1. Transfer Fiyatlandırmasının Yerel İşletmeler İçin Önemi

Hızla gelişen rekabetçi ekonomi işletmeleri maliyetleri düşürmesi konusunda zorlamaktadır. İşletmeler “ölçek ekonomisi” kuramından istifade edip, birim maliyetlerini düşürme amacıyla devamlı bir büyüme içerisinde olmuşlardır. Bu büyüme biçimi yetkinin göçertildiği birden fazla bağımsız işletme bölümleri meydana getirmiştir. Bu işletme bölümleri mal ve hizmet alışverişlerinde bağımsız bir işletme olarak davranabilecekleri gibi işletmenin bölümleri arasındaki ticarete bu bağımsızlıkları üst yönetim tarafından sınırlandırılabilir. İç ticarete uygulanacak

¹³ GÜMRÜK KANUNU; Resmi Gazete, Sayı: 23866, Tarih:04.11.1999 ve Mehmet YILDIRIM; **Transfer Fiyatlandırmasının Gümrük İşlemlerine Yansıması Semineri**, Gaziantep, 2006 <http://www.kpmgvergi.com/trtr/Kurumsal/KPMGden%20haberler/Documents/transfer_fiyatlandirmasi_semineri_gaziantep.pdf>, (20.02.2010).

¹⁴ YILMAZ, a.g.s., s. 1.

fiyatlar kârı ve maliyetleri etkilemesi nedeniyle titizlikle saptanmaktadır. Bu fiyatlar uluslararası ve yerel işletmeler için farklı amaçlarla kullanılabilir.

Yerel işletmelerde transfer fiyatlandırması uygulamasının amaçları beş temel başlık altında toplanabilir:¹⁵

a) Amaç Uyumluluğunun Sağlanması: Üst yönetim tarafından belirlenmiş amaçlar, işletmedeki bölümlerinde amaçları olarak kabul edilebiliyorsa, amaç uyumluluğu sağlanmış olur¹⁶. Mal veya hizmeti alan bölüm için maliyet, malı satan bölüm için ise geliri oluşturduğundan her iki bölümün de başarı düzeyini etkiler. Başarı düzeyini yükseltmek ve kâr maksimizasyonu motivasyonlarıyla üretici bölüm malını olası en iyi fiyattan, satmak isterken alıcı bölüm en düşük fiyattan almaya çalışır. Bu durum yöneticilerin bölüm çıkarlarını işletme çıkarlarının üzerinde tutmalarına neden olabilir. Bu noktada transfer fiyatlandırması bölümlerarası ve işletme ile bölümler arasında amaç uyumluluğunu sağlama fonksiyonu üstlenir¹⁷.

b) Bölümsel Başarının Ölçülmesi: Transfer fiyatı bir bölüm için maliyet diğer bölüm için gelir olduğundan bölümlerin kârlarını etkiler ve bölümsel başarının ölçülmesinde etkin rol oynar. Burada önemli olan, transfer fiyatlarının mümkün olduğu kadar objektif ölçütlere göre ve tarafsız belirlenmesidir.

c) Yöneticinin Motive Edilmesi: Merkezkaç bir yönetim anlayışına göre idare edilen bir işletmede, bölüm yöneticisi doğrudan bölüm kârından sorumlu olmakta ve bu nedenle kârını en üst seviyeye çıkarabilecek transfer fiyatını belirlemek istemektedir. Uygun transfer fiyatının belirlenmesinde, yöneticinin motive edilmesi bu açıdan önemlidir.

d) Bölümsel Özerklik: Bölümsel özerklik mutlak bağımsızlık anlamına gelmese de, bir bölüm yöneticisinin bölümüyle ilgili önemli kararları verebilmesini ifade etmektedir. Bu özerklik merkezkaç yönetiminin en önemli niteliklerinden biridir. Bu

---

¹⁵ M. Fatih GÜNER; “Örtülü Kazanç Kavramı Çerçevesinde Transfer Fiyatlandırması ve OECD Transfer Fiyatı Belirleme Yöntemleri”, **E-Yaklaşım Dergisi**, Sayı 141, Eylül 2004, s. 451.

¹⁶ Tunç KÖSE, Emrah FERHATOĞLU; Transfer Fiyatlandırması: Üretim İşletmelerinde Bir Uygulama, **Maliye ve Hukuk Yayınları**, Eskişehir, 2008, s. 5.

¹⁷ Tuna TANER, Semra ÖNCÜ; İşletmelerde Planlama-Bütçeleme-Kontrol, **Emek Matbaası**, Manisa, 1999, s. 190.

nedenle, üst yönetim tarafından transfer fiyatının belirlenmesi aşamasında yapılacak bir müdahale, hem merkezkaç yönetimin felsefesine aykırı olacak hem de uygun bir transfer fiyatın belirlenmesini engellemiş olacaktır.

e) Vergileri Azaltmak: Transfer fiyatlandırması önceleri sadece ÇUŞ'ların global vergi yüklerini minimize etmede kullandıkları bir araç iken, günümüzde kurumsallaşmanın ve ekonomik büyümenin de etkisiyle salt ülke içinde faaliyet gösteren grup şirketlerinin de grup olarak vergi sonrası kârlarını arttırmada kullandıkları bir araç haline gelmiştir¹⁸.

2. Transfer Fiyatlandırmasının Çok Uluslu Şirketler İçin Önemi

ÇUŞ'ların globalleşmenin öncülüğünü yaptığı günümüz ekonomik düzeninde, bu şirketlerin iç ticareti dünya ticaretinin % 70'inden fazlasını kapsar hale gelmiştir¹⁹.

ÇUŞ'un bir ülkedeki kârını başka bir ülkedeki şubesine aktarması için reel sermayenin hareketi şart olmayıp, bu iki şirket arasındaki ticarete fiyatlar manipüle edilerek kâr aktarımı imkanı vardır²⁰. Uluslararası düzeyde firma içi alım satımları çok olan firmaların benzer firmalardan toplamda daha az vergi ödediği dikkate alındığında firmaların global vergi yüklerini azaltmak için transfer fiyatlarını kullandıkları açıkça ortaya çıkmaktadır²¹.

İç fiyatların işletmecilik prensiplerinin gereği olarak yönetim alanında kullanılması bunun yanında bu fiyatların vergi arbitrajı sağlamak amacıyla kötüye kullanılması, işletmecilik disiplini ile vergi hukukunu bir araya getirmektedir. Bu birliktelik ekonomik birim ile vergi alma yetkisini kullanan otorite arasında çatışma haline gelmektedir²².

¹⁸ KÖSE ve FERHATOĞLU; **a.g.e.**, s.5-6.

¹⁹ Alessandro TURINA, Nicolo ZINGALES; "Economic Analysis and Evaluation of "Fair Prices": Can Antitrust and International Taxation Learn from Each Other?", **Comparative Research In Law And Political Economy**, Vol. 5, No.10, 2009.

²⁰ İhsan GÜNAYDIN, Levent Yahya ESER, "Globalleşme Vergi Devleti İçin Bir Tehdit mi?", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı 234, Mart 2008, s. 8, <http://www.vergisorunlari.com.tr/makale_detay.aspx?gid=2&mid=2163>, (17.12.2009).

²¹ İhsan GÜNAYDIN, Serkan BENK; "Globalleşmenin Vergi Sistemlerinde Ortaya Çıkardığı Sorunlar Ve Çözüm Önerileri-I", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı 179, Ağustos 2003, s. 160.

²² Erdoğan ÖCAL; "Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu Transfer Fiyatlandırması (Örtülü Kazanç Dağıtım)Konusunda Ne Getiriyor?", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı 166, Ekim 2006, s. 48.

Çokuluslu işletmelerde transfer fiyatlamasının yerel işletmelere göre çoklu amaçları vardır. Bu amaçların başlıcaları şunlardır:

a) Vergileri Azaltmak: Çokuluslu işletmeler, faaliyet gösterdikleri ülkelerde daha düşük tutarda vergi ödemek amacıyla transfer fiyatlamasını bir araç olarak kullanabilirler. Yüksek vergi oranlarına sahip bir ülkede vergilendirilebilir geliri minimize etmek ve düşük vergi oranına sahip bir ülkede geliri maksime etmek için transfer fiyatı ayarlamaları yapılabilir.

b) Gümrük Vergilerini Azaltmak Ve Kota Engellerini Aşmak: Çokuluslu bir firma için, hem kurumlar vergisinin hem de ithalat vergilerinin eşanlı olarak minimize edilmesi mümkün müdür? Bir çokuluslu firmanın, aynı anda, bütün transfer fiyatlaması amaçlarını elde etmesi mümkün değildir, çünkü amaçlar, birbiriyle çatışmaktadır. Örneğin, düşük transfer fiyatı, ithalat vergilerini azaltır, fakat ödenen kurumlar vergisini arttırır. Daha yüksek bir transfer fiyatı, kurumlar vergisini azaltır, fakat ithalat vergilerini arttırır. Ayrıca, düşük ithalat vergisine sahip bir ülke, yüksek kurumlar vergi oranlarına sahip olabilir; buna karşın, yüksek ithalat vergisi oranlarına sahip bir ülke, düşük kurumlar vergisi oranlarına sahip olabilir. Genel olarak, kurumlar vergisi farklılığına bağlı olarak, daha yüksek advolerem gümrük vergileri söz konusu olması durumunda, düşük bir transfer fiyatının cazip olması daha olasıdır. Bu durum düşük ithalat fiyatlarıyla ödenmesi gereken gümrük vergilerini azaltabilir.

c) Döviz Kontrolleri: Transfer fiyatlamasının diğer bir önemli kullanım nedeni, döviz kontrollerinden kaçınmaktır. Bazı ülkeler, nakit transferi veya ülkeden elde edilen kârların ana ülkeye geri gönderilmesine sınırlamalar getirebilmektedir. Döviz kontrolleri ve bloke edilen fonlar gibi finansal sınırlamalardan, ülkeye gönderilen malların transfer fiyatı yükseltilebilir kaçınılabılır.

d) Çokuluslu İşletmenin Ortak Girişimden Aldığı Kâr Payını/Oranını Artırmak: Bağlı firmanın sahipleri birden fazla ise genellikle transfer fiyatlamasında sorunlar çıkmaktadır. Yerel ortaklar, çoğunlukla, transfer fiyatlamasının, kendilerinin paylaşımları gereken kârların firmadan (ortak girişimden) dışarıya doğru aktarılması amacıyla kullanıldığını düşünmekte ve yerel kârın maksimize edilmesini istemektedirler. Bu nedenle, ortak girişimlerde, transfer fiyatlarının belirlenmesi sorunu,

ortak girişim kurulmadan önce çözümlenmelidir. Fakat mevcut ortak girişimde de, yeni malların üretilmesi durumunda, yeni anlaşmazlıklar ortaya çıkabilir.

e) Bağlı Firmanın Gerçek Kârlılığını Gizlemek: Bir çokuluslu işletme, yerel firmasının gerçek kârlılığını saklamak için transfer fiyatlamasını kullanabilir. Ayrıca, çokuluslu şirket grubu, işçi sendikaları ile görüşmeler yapan herhangi bir şirketinin veya şubesinin görüşmelerde sıkışmaması ve sendikaları düşük ücrete razı edebilmek için zararlı veya düşük kâr göstermeyi amaçlayabilir. Böyle durumlarda, transfer fiyatını, duruma göre yüksek veya düşük tutarak kârını ayarlama yoluna gidebilir.

f) Grup Şirketleri Arasında Dolaylı Yoldan Fon Transferi Yapmak: Transfer fiyatı ayarlaması, bir çokuluslu işletmede fonların dağılımını da etkilemektedir. Belirli bir yabancı ülkeden fonları çıkarmak isteyen bir ana şirket, bu ülkedeki bağlı şirkete satılan mallara daha yüksek fiyat uygulayabilir. Bağlı şirketin, ana şirketten yaptığı ithalat için yaptığı ödemeler, fonların, bağlı şirketten ana şirkete transferidir. Daha yüksek transfer fiyatı, fonların satış yapan ülkede toplanmasını sağlayacaktır. Özellikle, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarından elde edilen kârın ana merkeze aktarılmasıyla ilgili bir sınırlama varsa, ana şirket, kârı, şişirilmiş fiyatın içine gizleyerek transfer edebilir. Tersine bir uygulamayla, ana şirket, yabancı bağlı şirkete fon transferi yapabilir. Düşük transfer fiyatı uygulamasıyla, fonlar, finansal sıkıntı çeken bağlı firmaya yönlendirilebilir ve bağlı firmanın gelir yapısı düzeltilir. Böylece, borç verenler bağlı firmaya daha olumlu bakarak kredi verebilir veya daha düşük maliyetle kredi verebilirler.

g) Performans Değerlendirmesi: Bağlı firmaların performanslarının değerlendirilmesinde transfer fiyatları önemli bir yere sahiptir. Transfer fiyatı ayarlamaları, kârların raporlanmasını çarpıtabilir ve yönetimin performansının değerlendirilmesinde bazı zorluklara neden olabilir.

Çokuluslu işletmeler, transfer fiyatlarını ayarlarken, hem çokuluslu işletmenin bütünü için en uygun yöntemi belirlemeye hem de her bir bağlı firmanın en doğru performansını ortaya koymaya çalışmalıdırlar. Yöneticiler, şirketin performansına göre değerlendirildiğinde, şirketin performansını negatif etkileyen yöntemleri kullanmada isteksiz olacaklardır. Çokuluslu işletmeler tarafından uygulanan transfer fiyatlaması

politikası, gerçekçi bir performans değerlemesi sağlamalı, performansı artırmak için yöneticileri motive etmeli ve yöneticileri kontrollerinde olan ölçülere dayalı olarak değerlemelidir.

h) Rekabet Üstünlüğü Sağlamak Ve Rekabetçi Pozisyonunu Korumak: Çokuluslu işletmelerde transfer fiyatlamasının amaçlarından biri de rekabetçi bir piyasa konumu oluşturma veya sürdürmedir. Çokuluslu işletmelerin nihai hedefi küresel bir ekonomide rekabet edebilmektir. Örneğin, çokuluslu şirket grubu belirlediği düşük bir transfer fiyatı ile bir bağlı firmasının yeni bir piyasaya girme yolunu açabilir. Küresel çıkarı için piyasaya girişi kolaylaştırabilir veya talebin düşük olması durumunda fiyat indirimleri yapmasına izin verebilir²³.

Yukarıda da ayrıntılı açıklandığı gibi grup şirketler arasında uygulanan transfer fiyatlandırmasının birçok amacı bulunmaktadır. Bu amaçların belirlenmesine yönelik olarak ÇUŞ'lar nezdinde bir araştırma yapılmıştır:

179 ABD orijinli ÇUŞ dünya ÇUŞ'lar rehberinden seçilmiştir. Bu rehber dünyadaki en büyük 500 ÇUŞ'ları göstermektedir. Araştırma için seçilen şirketlerin yöneticilerine transfer fiyatlandırmasının amaçlarını sıralamaları sorulmuştur. Bu araştırmanın sonuçları aşağıdaki gibidir:

Tablo 1.1: Çok Uluslu Şirketlerde Transfer Fiyatlandırmasının Amaçları	
Amaçlar	%
Vergi İle İlgili Amaçlar	51
-Tarifeleri yönetmek	4
-Vergi düzenlemelerine uymak	7
-Vergi yükünü yönetmek	40
İç Yönetim Merkezli Amaçlar	21
-Adaletli performans değerlemesi	7
-Motivasyon	9
-Hedef uyumunu teşvik etme	5
Uluslar arası veya İşlevsel Amaçlar	28
-Nakit ve transfer sınırlamaları	2
-Rekabetçi durum	21
-Gerçek gelir ve maliyetleri yansıtmak	5

²³ ANBAR, a.g.m., s. 148-152.

Tabloda açıkça görüleceği üzere vergisel motivasyonlar daha fazla öneme sahip olmakla birlikte diğer amaçlarda, araştırmaya katılanlar tarafından önemli görülmüştür²⁴.

Diğer taraftan Ernst&Young şirketi tarafından 2003 yılında yapılan ampirik bir araştırmanın sonucuna göre ÇUŞ'ların % 80'inden fazlası transfer fiyatlandırmasını yönetim ve vergisel amaçlar için kullanmaktadır²⁵. Ernst&Young şirketince 2007 yılında bir araştırma yayınlanmış ve bu araştırmaya göre katılımcı ÇUŞ'ların % 74'ü için transfer fiyatlandırması gelecek iki yılda en önemli veya en azından çok önemli bir vergi konusu olacaktır²⁶.

II. TRANSFER FİYATLANDIRMASI UYGULAMASINA YÖNELİNMESİNDE TEMEL FAKTÖRLER

A. Globalleşmenin Finansal Piyasalar Üzerinde Oluşturduğu Olumsuz Faktörler

Globalleşmede 1970 öncesi olarak adlandırılan eski dönemde uluslararası ticaret önemli bir ölçüde sınırlandırılmış, ayrıca ÇUŞ'lar dünya ekonomisinin önemli bölümünü oluşturmuyordu ve çoğu birey ikamet ettiği ülkede gelir elde ediyor, elde ettiği geliri ikametgâhının olduğu ülkede tüketiyor veya ikametgâhının olduğu ülkeye yatırıyor. Böyle bir durumda ülkeler transfer fiyatlandırması ve diğer global vergi sorunları olmadığından vergi matrahını kaybetme gibi bir endişe duymuyorlardı. Bu nedenle de farklı türdeki işlem ve kurumlar üzerinde istenen vergi oranları uygulanabiliyordu²⁷.

Günümüz küreselleşme sürecinin özelliği sermayenin önemli ölçüde mobilite kazanmış olmasıdır. Bu mobiliteye imkan sağlayan mekanizmalar ülkeler tarafından döviz kontrollerinin ortadan kalkması, bilgi, ulaştırma ve iletişim teknolojilerindeki gelişimdir. Ayrıca bu mekanizmalar mal ve hizmetlerin de ülkeler arasındaki

²⁴ Mesut KOYUNCU; Örtülü Sermaye ve Örtülü Kazanç Dağıtım ve Uluslararası Transfer Fiyatlandırması, **Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayınları**, İstanbul, 2005, s. 369-370.

²⁵ Romana AUTREY, Francesco BOVA; "Gray Markets and Multinational Transfer Pricing", **Harvard Business School Working Paper**, 2009, s. 5.

²⁶ C.Peter DAWSON; "International Transfer Pricing for Goods and Intangible Asset Licenses in a Decentralized Multinational Corporation: Review and Extensions", <<http://ssrn.com/abstract=1331582>>, (23.12.2009).

²⁷ GÜNAYDIN ve ESER; **a.g.m.**, s. 10.

hareketliliğini arttırmıştır. Bu durum ulusal vergi matrahlarının hareketliliğini arttırmıştır. Matrahı oluşturan gelir, kâr gibi unsurlar ülkeler arasında serbestçe hareket etme olanağı bulmuştur. Gelir, kâr gibi iktisadi unsurlarının mobilitesinin artması ise vergi sistemleri ulusal yapıya sahip ülkelerin sözkonusu vergi matrahını kavramasını güçleştirmiştir²⁸.

ÇUŞ'lar ürünlerin dizayn edildiği, üretildiği, satıldığı ve firma ile ilgili diğer faaliyetlerin yapıldığı yerleri ülkeler itibariyle farklılaştırabilme imkanı bulmuşlardır. Böylece, ÇUŞ'ların bir ürün ile ilgili yaptığı faaliyetler bir çok ülkenin vergileme yetkisi alanına girmektedir. Bunun böyle olması ise, bu firmalara, ülkelerin vergi sistemleri ve uyguladıkları oranları dikkate alarak her bir ülkede beyan edecekleri gelirleri transfer fiyatlaması yoluyla ayarlama imkanı vermektedir²⁹.

B. Vergi Rekabeti

Vergi rekabeti, bazı ülkelerde uygulanan vergi sistemi başka ülkelerin vergi matrahlarını olumsuz etkilemek suretiyle negatif dışsallık yayıyorsa zararlı vergi rekabeti olarak kabul edilir. Ülkelerin sermaye hareketlerini kendilerine yönlendirmek amacıyla diğer ülkelere göre vergi yükünü azaltarak vergi rejimlerini avantajlı hale getirmelerine “vergi rekabeti” denir. Uluslararası vergi rekabetini “adil” ve “zararlı” vergi rekabeti olarak iki kısma ayırmak mümkündür. Adil vergi rekabetinde vergi sisteminde bütün mükellef grupları için o ülkede yerleşik ya da yerleşik olmayan ayrımı yapılmaksızın genel vergi indirimleri veya teşvikleri uygulanması söz konusudur. Buna karşın zararlı vergi rekabetinde yerleşik vergi mükelleflerine tanınmayan indirimli vergi oranı uygulamaları ve teşvikler yerleşik olmayan yatırımcılara, seçilmiş yatırım, mal ve hizmet sektörleri bakımından uygulanır. Mükellefe ve gelir kaynağına göre farklılaştırıcı vergi uygulamaları dünya ölçeğinde verginin adil dağılımını bu neviden vergi sistemlerine sahip ülkeler lehine bozmaktadır³⁰.

Küresel sermaye ve yatırımdan pay kapma yarışı olarak nitelenebilecek vergi rekabeti ise bütün ülkelere zarar veren bir unsur olarak, devletin finansmanında ve etkin

²⁸ Filiz GİRAY; “Zararlı Vergi Rekabeti Ve Etkileri”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 260, Nisan 2003., s. 125.

²⁹ GÜNAYDIN ve BENK; **a.g.m.**, s.126.

³⁰ Erkan AYDIN; Vergi Cennetleri Ve Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından Değerlendirilmesi, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı 253, Ekim 2009., s. 92-93.

ve adaletli bir vergi yapısının önünde bir sorun olarak durmaktadır. Ayrıca ülkeler arasındaki zararlı vergi rekabeti, şirketlerin transfer fiyatlandırması uygulamasına yönelmesinde geniş hareket alanı sağlamaktadır. Kâr maksimizasyonunun gereği olarak holding içinde ayrı birer hukuki suje olan ve vergi rekabetinin uygulandığı ülkelerde faaliyet gösteren her bir grup içi şirket konsolide olarak vergi maliyetini minimize etmek için transfer fiyatlandırması uygulamalarında aktif rol alacaktır. Bu şirketler arası mal alışverişinde iç fiyatlar, ilişkisiz üçüncü kişilere uygulanan piyasa fiyatından farklı olarak uygulanarak holding vergi planlaması yapma imkanı bulmaktadır³¹.

C. Vergi Cennetleri

Kişilerin ya da kurumların elde ettikleri gelirler üzerinden hiç verginin alınmadığı ya da diğer ülkelere oranla çok düşük alındığı ve bu tür işlemlerin şeffaflıktan çok gizlilik içinde yürütüldüğü ülkelere genellikle vergi literatüründe vergi cenneti (Tax Haven) adı verilir. Vergi cennetinin belirleyici özellikleri aşağıdaki gibidir:³²

- Vergi cenneti ülkelerdeki yasal düzenlemelerin etkin bilgi değişimini engellemesi,
- Vergi mevzuatı, vergi yargısı ve vergi idaresine ilişkin şeffaflığın olmaması,
- Gelir sağlayıcı faaliyetlerin bu ülkelerde gerçekleşmemesine rağmen mükelleflerin sadece vergisel ayrıcalıklar nedeniyle işlemlerini bu ülkelere yönlendirmeleri,
- Verginin olmaması veya düşük oranda olması,
- Bankacılık ve ticari sırlarla ilgili yasal düzenlemelerin olması,
- Kıyı bankacılığın göreceli önemi. Yerleşik olmayanların yaptıkları bankacılık faaliyetleri munzam karşılık gerektirmemekte, vergileme rejimi farklı olmakta

³¹ Savaş ÇEVİK; “Küreselleşen Dünyada Vergi Politikası: Vergi Politikasında Dönüşüm Ve Küresel Sorunlar”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 270, Şubat 2004., s. 164.

³² GİRAY; **a.g.m.**, s. 130 ve AKTAŞ; **a.g.e.**, s. 69-76.

ve kambiyo kontrolü yapılmamaktadır. Ayrıca faaliyetlerin gizliliği garantisi vardır.

- Çağdaş iletişim olanakları,
- İkili kambiyo kontrol sistemi, (Yerel ve yabancı para ayrı ayrı dikkate alınır.)
- Çoğunlukla vergi anlaşmalarına taraf olmazlar.

ÇUŞ'lar ilişkili olmayan şirketlere satış yapmak istediğinde önce vergi cennetindeki şubesine transfer fiyatlarıyla malı satmakta (transfer etmekte) ve bu şube ilişkili olmayan kuruluşlara satışı yapmakta ve dolayısıyla kâr vergi cenneti ülkede birikmektedir. Satışların bu ülkeler aracılığıyla yapılmasındaki amaç; kârın bu ülkede birikmesini sağlayarak kârların düşük oranlı vergilenmesidir.

Vergi cennetleri, çoğunlukla küçük ada ülkeleri olup doğal kaynakları sınırlıdır. Yatırım olanağına sahip olmadıkları için portföy yatırımları ve finansal hizmetler konusunda diğer ülkelerin istedikleri bilgileri vermemek, hiç vergi almamak veya düşük oranda almak suretiyle önemli kaynak sağlanmaktadır. Örneğin OECD tarafından halihazırda veya daha önceleri vergi cenneti statüsünde kabul edilen bazı yerlerin isimleri ile nüfusları izleyen şekildedir: Vanuatu 200.000, Nauru 12.000, Marshall Adaları 71.000 nüfusa sahiptir. Bu derece az nüfusa sahip olmalarına rağmen çok sayıda finansal işletme barındırmaktadırlar. Örneğin İngiliz Virgin Adalarında kıyı bankacılığı kapsamında iş yapan işletme sayısı 460.000 civarındadır³³.

Dünya'da vergi matrahlarının hareketliliği vergi cennetlerine doğru ciddi kaymalar meydana getirmiştir. Tahminlere göre 2008 sonu itibarıyla dünya vergi matrahının 5-7 Trilyon dolar tutarındaki kısmı vergi cennetine aktarılmıştır. Yılda ise yaklaşık 900 Milyar dolar bu ülkelere giriş olmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkeler vergi cennetlerini global ekonomik krizin nedenlerinden biri olarak görmektedir³⁴.

---

³³ Hüseyin IŞIK; "Küresel Ekonomik Krizin Sonucu Olarak Vergi Cennetleri İle Mücadelede Geline Yeni Aşama", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 341, Ocak 2010, s. 50.

³⁴ Serdar KOYUTÜRK; "Brüksel Vergi Reformu 2009", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 334, Haziran 2009, s. 11.

OECD'ye rekabete zarar verici nitelikte uygulamalarını 31 Aralık 2005 tarihine kadar kademeli olarak kaldıracaklarını taahhüt eden ülkeler "İşbirliği Yapan Ülkeler" olarak değerlendirilmekte ve bunlara karşı taahhütlerine uydukları sürece herhangi bir yaptırım uygulanmayacağı belirtilmektedir. Öngörülen prosedüre göre taahhütte bulunmayan ülkeler ise "İşbirliğine Girmeyen Vergi Cenneti" olarak değerlendirilecekler ve yaptırımlarla karşılaşacaklardır. Ancak söz konusu yaptırımlar vergi cenneti ülkelerin listesinin OECD tarafından açıklanacağı tarihe kadar ertelenmiştir.

Bir vergi cenneti ülkenin işbirliği yapıp yapmadığının belirlenmesinde söz konusu ülkelerin sadece şeffaflık ve etkin bilgi değişimi kriterleri konusunda taahhütte bulunması yeterli sayılmaktadır.

Vergi cenneti ülkelere talep edilen taahhütler aşağıdaki gibidir.

- **Şeffaflık Taahhüdü:** Bu taahhüt ile birlikte ülke vergi sisteminde şeffaf olmayan unsurların kalmayacağı ifade edilmektedir. Örneğin mevcut mevzuat sisteminde mevcut yasal uygulamalardan sapma oluşturan kurallar olmaması, "gizli" vergi muktezalara veya kişilerin uygulanacak vergi oranlarını müzakere etme imkanlarının bulunmamasıdır. Şeffaflık ayrıca finansal kayıtların genel kabul görmüş muhasebe standartlarına uygun olarak tutulmasını ve denetlenerek beyan edilmesini de kapsamaktadır. Ayrıca taahhütte bulunan ülkeler başka hükümet yetkililerinin istemesi halinde faydalanan kişi ve işletmelerin kim olduğunu, vergi ceza ve usul hukuku yönünden banka bilgilerine ulaşılabilmesi imkanını da taahhüt etmektedir.

- **Etkin Bilgi Değişimi:** Başka bir vergi otoritesinin spesifik bir vergi araştırması için vergi cenneti ülkeden bilgi talep etmesi halinde kurulacak hukuki bir mekanizmayla talep edilen bilgilerin paylaşılmasıdır. Talep edilen bilgilerin ülke mevzuatında suç oluşturup oluşturmadığına bakılmaksızın talep edilen ülkeye verilmesi gerekmektedir.

Zararlı vergi rekabeti ile mücadele konusunda OECD çerçevesindeki çalışmalar etkin biçimde devam etmektedir. Öte yandan ABD'nin çeşitli ülkelerle iki taraflı bilgi

değişimi anlaşmaları imzalamak suretiyle vergi rekabetini önleyici çabaları da hız kazanmıştır³⁵.

D. Ayrıcalıklı Vergi Rejimleri

Ayrıcalıklı vergi rejimlerinin özelliği, vergi oranının düşük olması veya vergi oranının görünüşte yüksek olmasına rağmen matrahın tanımıyla oynanarak ödenen verginin gerçekte elde edilen gelire oranla düşük olmasıdır. Bu vergi rejimlerinin etkin bilgi değişiminde bulunmaması halinde zararlı vergi rekabeti içinde olmaları muhtemeldir. Vergi oranı yüksek olsa da matrahın unsurlarını ayrıntılı bilen ÇUŞ'lar kârlarını bu rejimlerde göstermek için yeterli motivasyona sahiptir. Transfer fiyatlandırması ile kârlar bu rejimlere aktararak vergi yükleri minimize edilmektedir. Ayrıcalıklı vergi rejimleri tıpkı vergi cennetleri gibi, uyguladıkları vergi politikalarıyla diğer ülkelerin vergi tabanlarını eritmekte ve mükellefleri vergi kaçakçılığına teşvik etmektedir. Herhangi bir vergi sisteminin ayrıcalıklı olup olmadığı aşağıdaki hususlarla test edilir:³⁶

- Vergisel teşvikler genel mi yoksa sadece yabancı yatırımcıya uygulanmaktadır?
- Vergi teşvikleri uluslararası standartlara uygun mu?
- Vergi teşvikleri o ülkenin yazılı hukuk kurallarında mevcut olup olmadığı?

Ayrıcalıklı vergi uygulamalarındaki temel amaç, dar mükellefe tam mükelleften farklı olarak bir takım vergisel teşviklerin uygulanmasıyla yabancı sermayenin ülkeye çekilmesidir. İrlanda, İsviçre ve Lüksemburg ayrıcalıklı vergi rejimi uygulayan ülkelere örnek gösterilebilir³⁷.

Yukarıda açıklanan faktörler aracılığıyla transfer fiyatlandırması yoluyla gerçekleştirilen temel vergi kaçırma stratejileri şunlardır:

- Vergi oranının yüksek olduğu ülkedeki bağlı şirkete yapılan ihracatta, malların fiyatlarını aşırı faturalandırmak, veya bu ülkelerdeki bağlı şirketlerden düşük fiyattan ithalat yapmak,

³⁵ S.Saygın EYYÜPGİLLER; “Vergi Cenneti Ülkelerin Zarar Verici Uygulamalardan Vazgeçme Taahhütleri”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 249, Mayıs 2002, s. 95-96.

³⁶ GÜNAYDIN ve BENK, **a.g.m.**, s. 152.

³⁷ GÜNAYDIN ve BENK, **a.g.m.**, s. 153.

- Vergi cenneti ülkelerdeki bağlı şirketlere yapılan ihracatın düşük faturalandırılması, bu ülkelerden yapılacak ithalatın yüksek faturalandırılması,
- Vergi oranının yüksek olduğu ülkelerdeki bağlı şirketleri yüksek tutarda borçla finanse etmek. Zira borç için ödenen faizler gider olarak indirilebiliyor. Bu yüzden ÇUŞ'lar özsermaye ile finansman yerine borçla finansmanı tercih etmektedir.
- Patent ve ticari marka gibi homojen olmayan mallardan elde edilen geliri(Royalti, Lisans vb.) vergi idaresinin kavraması diğer mallardan elde edilen gelire göre daha zordur. Vergi oranının yüksek olduğu ülkelerdeki bağlı şirket emsaline göre yüksek lisans ve royalti ödemeleri yaparken, (bu ödemeler gider veya maliyet unsurudur), bu ülkelerdeki bağlı şirketlere yapılan ödemeler ise emsaline göre düşük olmaktadır. Zira bu ödemeler ödeme yapılan için gelir unsurudur. Bu fiyatlama stratejileri grup şirketlerinin vergi sonrası kârlarını arttırmaktadır³⁸.

III. TRANSFER FİYATLANDIRMASININ GELİŞİM SÜRECİ

A. Dünyada Transfer Fiyatlandırmasının Gelişim Süreci

Transfer fiyatlandırması literatürde ilk, 1901 yılında İngiliz Harry Sidgwick, “The Principles of Political Economy” adlı eserde ele alınmıştır. Söz konusu eser, firmaların üretim sırasında kendi ürünlerini de kullanma durumu ile karşı karşıya kalabileceklerini ve bu durumda bu ürünler için piyasa fiyatı üzerinden işlem yapmaları gerektiğinden bahsetmektedir³⁹.

Transfer fiyatlandırmasının ilk uygulamaları ise,

- i. 16 Mart 1920’de Du Pont firmasında yönetime sunulan bir raporda, iç üretimde kullanılan hammadde ve yarı mamullere maliyet bedelinin mi yoksa bu maddelerin piyasadaki satış fiyatının mı uygulanacağı konusunun tartışılması

---

³⁸ Schwarz PETER; “Tax-Avoidance Strategies of American Multinationals: An Empirical Analysis”, **Managerial And Decision Economics**, 2009, s. 540-541.

³⁹ KAPUSUZOĞLU; **a.g.e.**, s. 4.

- sonucunda, 1921 yılında Du Pont'un üretimde kullanılan hammadde ve yarı mamullere güncel piyasa fiyatlarının uygulanmasına karar vermesi,
- ii. 1921 ile 1925 yılları arasında uluslararası yapıya dönüşen General Motors'un transfer konusu mallara günün piyasa fiyatlarını uygulamaya karar vermesi, örnek olarak gösterilebilir⁴⁰.

Diğer yandan transfer fiyatlandırması konusunda yapılan ilk çalışmalar şunlardır:

- i. 1925 yılındaki Ulusal Maliyet Muhasebecileri Derneği'nin (National Accountant Association –NAA), transfer fiyatlandırmasına ilişkin olarak bu konuda yapılan ilk araştırmayı bastırmıştır.
- ii. 1965 yılında Solomons'un transfer fiyatlandırması konusunda "Karşılaştırmalı Bölümler Arası Performans Ölçümü" adlı çalışması yayınlanmıştır.
- iii. 1970'li yıllarda muhasebe yönetiminde ekonomik yaklaşım ağırlık kazanmış ve bu konuda çok sayıda eser basılmıştır. Bu çalışmaların çoğu, transfer fiyatlandırmasını kültürel farklılık ve etkinliklerle tanımlamaya çalışmışlardır. Bu dönemde İngiltere Vergi İdaresi (Inland Revenue in the UK) ve ABD Vergi İdaresi (Internal Revenue Service in the USA-IRS) hileli ve vergi kaçırmaya yönelik transfer fiyatlandırmasına ilişkin yöntemler geliştirmişlerdir⁴¹.
- iv. 1950 yılların ortalarında yapılan bir çalışmada, 332 ABD firmasının % 71'inin transfer fiyatlandırması yaptığını, 1968'deki bir çalışma 404 ABD firmasının % 84'ünün transfer fiyatlandırması yaptığını ve 1977'deki bir çalışmada 145 büyük ABD firmasının % 92'sinin transfer fiyatlandırması yaptığını ortaya koymaktadır. Bu tarihi süreç içinde sadece ABD menşeli firmaların değil, diğer ülkelerde faaliyet gösteren firmalarında transfer fiyatlandırmasını, yönetimlerinde karar destek aracı olarak ve vergi planlama aracı olarak kullandığı bilinmektedir⁴².

---

⁴⁰ KAPUSUZUĞLU, a.g.e., s. 4.

⁴¹ KAPUSUZUĞLU, a.g.e., s. 4-5.

⁴² KAPUSUZUĞLU, a.g.e., s. 6.

Üretim ağının global hale gelmesi ve çok uluslu firmaların ulus ötesi bir yapıya kavuşmaları sonucu ortaya çıkan transfer fiyatlaması sorunu ilk olarak 1970’li yılların başında Thomas Horst tarafından yapılan teorik bir çalışmada ortaya konmuştur. Yapılan bu çalışmada çok uluslu firmaların vergi oranlarına karşı hassasiyetlerinden dolayı düşük vergi oranlarına sahip ülkelerde gelirlerini yüksek gösterdikleri aynı zamanda yüksek vergi oranlarını kullanan ülkelerde ise gelirlerini düşük gösterdikleri tespit edilmiştir. Genel olarak bakıldığında transfer fiyatlama sorunu, ülkelerin dışa açılmalarından dolayı kurumlar vergisi tabanının daha esnek hale gelmesinden kaynaklanmaktadır⁴³.

Dünya çapında transfer fiyatlandırması çalışmaları 1900 yıllarının başına kadar gitse de ilk kez 1962 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde vergisel yönlü uygulanmaya başlamıştır. OECD ise transfer fiyatlandırmasını ilk kez 1974 yılında ele almış ve rehber niteliğinde bugüne kadar revize ederek geliştirdiği Türk Vergi Sistemine de kaynak teşkil eden uluslararası örnek bir model oluşturacak çalışma yapmıştır⁴⁴.

1979 yılında, OECD Mali işler Komitesi (Committee on Fiscal Affairs) transfer fiyatlandırmasının vergi yönüyle ilgili olarak ilk uluslararası rehberi yayınlamıştır. Komite daha sonra transfer fiyatlandırması bağlamında özellikli konularda iki rapor daha yayınlamıştır (1984 yılında “Three Taxation Issues” ve 1987 yılında “Thin capitalizaion Rules”). 1995 yılında, 1979 yılında yayınlanan rehber “Çokuluslu Şirketler ve Vergi İdareleri İçin Transfer Fiyatlandırması Rehberi” (Transfer Pricing Gudelines for Multinational Enterprises and Tax Administration) adıyla yeniden basılmış ve aynı çalışma bir takım ilave revizyonlarla her yıl güncelleştirilmiştir. Yine transfer fiyatlandırmasıyla ilgili değişik konularda olmak üzere; OECD tarafından yine özellikli bazı konularda raporlar yayınlanmıştır. Bunlar, Gayri maddi haklar ve hizmetler hakkında 1996 yılında yayınlanan rapor, Maliyet paylaşım düzenlemeleri hakkında 1997 yılında yayınlanan rapor ve karşılıklı anlaşma prosedürler bağlamında peşin fiyat uygulamaları hakkında 1999 yılında yayınlanan raporlardır. OECD düzenlemeleri, transfer fiyatlandırmasının söz konusu olduğu durumlarda gelir idareleri ile mükellefler

⁴³ GÜNAYDIN ve BENK, **a.g.m.**, s. 158-160.

⁴⁴ Özgür BIYAN; “Transfer Fiyatlandırması Ve Bakanlar Kurulu Karar Taslağı’nın Değerlendirilmesi”; **E-Yaklaşım Dergisi**, Sayı:48, Temmuz, 2007, s. 2.

arasında karşılıklı tatmin edici çözümler oluşturarak, gelir idareleri ile mükellefler arasında anlaşmazlıkları minimize etmeyi ve maliyetli dava süreçlerinin oluşmasını önlemeyi amaçlamaktadır⁴⁵.

Avrupa Birliği'nde (AB) transfer fiyatlandırması ve çifte vergilendirmenin önlenmesine ilişkin ilk çalışmalar 1976 yılında başlamasına rağmen bu konuda en ciddi adım 23 Temmuz 1990'da Tahkim Anlaşması ile atılmıştır. Bu metnin en önemli tarafı, transfer fiyatlandırmasıyla ilgili olarak emsallerine uygunluk ilkesine aykırılık nedeniyle bir üye devlet tarafından yapılan tarhiyat, çifte vergilendirme sonucu doğuruyorsa, karşı taraf için düzeltme öngörmesindedir. Bu düzenleme, farklılıkları giderme yönündeki girişimlerin üye ülkelerin mali özerliklerini daraltması nedeniyle uygulamada pek işlerlik kazanamamıştır⁴⁶.

B. Türkiye'de Transfer Fiyatlandırmasının Gelişim Süreci

Örtülü kazanç dağıtımı veya transfer fiyatlandırması ilk 1949 yılında Türk Vergi Mevzuatına girmiştir. Uluslararası transfer fiyatlandırmasından daha kapsamlı olan örtülü kazanç müessesesi yalnızca ÇUŞ'ların kâr transferlerini önlemeye yönelik bir düzenleme değil; aynı zamanda ülke içinde birbirine bağlı şirketler arasındaki kâr transferlerini önlemeye yönelik bir düzenlemeydi⁴⁷.

21.06.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5520 Sayılı KVK'nın 13. Maddesinde örtülü kazanç müessesesinde bir daralma yaşanmamış, "Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı" başlığı ile "Transfer Fiyatlandırması" kanun metnine dahil edilmiştir. Söz konusu bu madde 01.01.2007 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Transfer fiyatlandırmasının tüm kurumları OECD Mali İşler Komitesinin 1995 yılında hazırladığı "Çok Uluslu Şirketler ve Vergi İdareleri İçin Transfer Fiyatlandırması Rehberinde" yer alan tavsiyeler dikkate alınarak düzenlenmiştir⁴⁸.

---

⁴⁵ Mustafa TÜRKKOT; "Transfer Fiyatlandırması Konusunda OECD Düzenlemeleri", **E-Yaklaşım Dergisi**, Sayı:28, Kasım, 2005, s. 1-2.

⁴⁶ Ersin NAZALI; "Transfer Fiyatlandırması-I", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı 175, Temmuz 2007, s. 118.

⁴⁷ Sema KÜÇÜK; "Örtülü Kazanç Dağıtımında Yeni Dönem", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı 171, Mart 2007, s. 52.

⁴⁸ Yakup TÜRK; "Geçmişten Günümüze Transfer Fiyatlandırması", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:318, Şubat, 2008, s. 105.

Transfer fiyatlandırmasına yönelik yeni düzenlemelerin eskisine göre farklılık arz eden bir yönü de kapsamıdır. 5615 Sayılı Kanun kapsamında yapılan düzenlemelerle 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nda önemli değişiklik yapılmıştır. KVK'da yer alan transfer fiyatlandırması uygulamaları gelir vergisine eklenmiştir. Söz konusu kanun'un 3. maddesiyle GVK'nın 41. maddesinin 5. bendine eklenen hükümlerle transfer fiyatlandırması uygulaması sadece kurumlar vergisi mükelleflerine yönelik olarak kalmamış, ticari ve zirai kazanç sahibi gerçek kişiler için de geçerlik kazanmıştır. Yeni transfer fiyatlandırması düzenlemelerinde yurt içi boyut kayda değer bir şekilde genişletilmiştir⁴⁹.

Fakat 06.06.2008 tarih ve Mükerrer 26898 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 5766 Sayılı Kanun'un 21. maddesiyle 5520 Sayılı KVK'nın "Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtım" başlıklı 13. maddesine 8. fıkra eklenmiş ve yapılan düzenlemeyle tam mükellef kurumlar ile yabancı kurumların Türkiye'deki işyeri veya daimi temsilcilerinin aralarında ilişkili kişi kapsamında gerçekleştirdikleri yurt içindeki işlemler nedeniyle kazancın örtülü dağıtıldığı kabulü hazine zararının doğması şartına bağlanmıştır. Bu şart transfer fiyatlandırması uygulamasını daraltmıştır. Hazine zararı şartı mükellef açısından gelir vergisi mükelleflerini işlem açısından ise yurt dışı işlemleri kapsamamaktadır⁵⁰.

---

⁴⁹ BİYAN, Özgür; "Türk Vergi Hukukunda Yeni Bir Boyut : Transfer Fiyatlandırması", **E-Yaklaşım Dergisi**, Sayı:49, Ağustos, 2007, s. 4.

⁵⁰ Ramazan YAKIŞIKLI; "Kazancın Örtülü Olarak Dağıtıldığı Kabulünde Hazine Zararının Doğması", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:327, Kasım, 2008, s. 36.

İKİNCİ BÖLÜM

TRANSFER FİYATLANDIRMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMINDA DÜZENLEMELER VE ÜLKE UYGULAMALARI

Ülkelerin ticari ortaklarının büyümesi ve gelişmesi, aralarındaki ticarete uyguladıkları transfer fiyatlarının çapını da artmaktadır. Ticaretin artmasıyla birlikte ortaya çıkan, dış ticaret fiyatlarının manipülasyonlarına karşı vergi tabanlarının korunması için transfer fiyatlandırması konusunda yasal düzenlemeler yapılmaktadır⁵¹.

Önemli ticaret ortaklarının transfer fiyatlandırmasına ilişkin yasal düzenlemeleri, adil transfer fiyatlarının belirlenmesinde ve ülkelerin bu ticareten adil bir şekilde vergi paylarını alabilmesinde önemli rol oynamaktadır. Uluslararası ticari işlemleri yakından ilgilendiren transfer fiyatlandırması konusunda ülke düzenlemelerinin birbirine yakın olması dünya çapında ticaret yapan mükelleflerin gelirlerinin çifte vergilendirilmesi riskini azaltmaktadır.

I. OECD ÜLKELERİNDEKİ TRANSFER FİYATLANDIRMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER

ABD Vergi Sistemi'nde transfer fiyatlandırması düzenlemeleri 1928 yılından itibaren yer almaktadır. Bu ülkenin transfer fiyatlandırması mevzuatı, OECD ve ülkeler için referans niteliğinde olmuştur. Küçük farklılıklar haricinde OECD, ABD mevzuatını üye ülkelere bazı revizyonlarla tavsiye etmiştir.

---

⁵¹ H. Tondkar RASOUL, W. Achilles WENDY, Van Der Laan Smith JOYCE; "Transfer Pricing Practices And Regulatory Actions In The U.S. and U.K.: A Cross-Country Comparison And Analysis", **Advances in International Accounting**, Volume 18, 2005., s. 201.

A. Amerika Birleşik Devletlerinde Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımına İlişkin Düzenlemeler

1. Transfer fiyatlandırmasına ilişkin düzenlemeleri

ABD’de “Transfer Fiyatlandırması” konusu Gelir Yasası’nın 482 numaralı kısmında yer almaktadır. Bu kısımda yapılan düzenlemeler transfer fiyatlandırmasının genel amaçlarından uygulanacak yöntemlere kadar geniş yelpaze içinde yer alan düzenlemelerdir. Bu kısımdaki düzenlemeler, aynı grup bünyesindeki işletmelerin birbirine transfer ettikleri mal, hizmet ve maddi olmayan varlıkların transferinde uyguladıkları fiyatların, emsal mükelleflerin uyguladıkları ile aynı olmasını sağlar. Emsallere uygunluk standardı adı da verilen bu kural ABD vergi sisteminde altmış yıldan fazla bir süreden bu yana yer almaktadır. ABD’de yapılan bir diğer düzenleme ise ABD Gelir Yasası’nın 6662 numaralı kısmında yer almaktadır. Bu kısımda transfer fiyatları nedeniyle vergilenebilir gelirinde önemli azalışlar meydana gelen mükelleflere uygulanacak cezalar yer almaktadır⁵².

a) İlişkili Kişi Tanımı

Transfer fiyatlandırması uygulaması şirketin ilişkili kişi ve şirketleri ile gerçekleşen ticaretinde uyguladığı fiyatlarla ilgili olduğundan ilişkili kişi tanımı transfer fiyatlandırması uygulamasının kapsamını da belirlemektedir. ABD vergi mevzuatında ilişkili kişi kontrol altındaki mükellef olarak tanımlanmıştır. İki veya daha fazla vergi mükellefinden birisinin aynı amaç için doğrudan veya dolaylı olarak kontrol edilmesini ya da sahip olunmasını ifade eder. Burada belli bir mükellef diğer mükellefin işlemlerini kontrol altında bulundurmakta ya da anılan işe sahip olmaktadır. Kontrol dışı mükellef ise iki ya da daha fazla vergi mükellefinin belli amaç çerçevesinde doğrudan ya da dolaylı olarak kontrolü altında olmayan veya onların mülkiyeti altında bulunmayan kişi ve kuruluşlardır. Kontrol altında olmak yasal uygulanabilirliğe bağlı değildir. Her türlü kontrolü içermesi transfer fiyatlandırmasının kapsamını genişletmiştir. Örneğin gelir ve giderler keyfi olarak iki mükellef arasında yer değiştirirse kontrol ilişkisinin varlığı kabul edilir. Kontrol altındaki mükellefler arasında gerçekleşen işlemler “kontrol altındaki işlem” veya “ilişkili kişi işlemi” adını almaktadır. Bir mükellef şeklen olmayıp

---

⁵² KOYUNCU; a.g.e., s. 391-392.

fiili olarak direkt veya dolaylı başka bir mükellefi kontrol ediyorsa, aralarındaki ticaret, transfer fiyatlandırması lisanında ilişkili kişi işlemi olarak, taraflar ise ilişkili kişi kabul edilecektir. Bu durum ilişkili kişi tanımının dar kapsamlı olmadığı ve dolayısıyla transfer fiyatlandırmasının kapsamının geniş olduğunun göstergesidir⁵³.

b) Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri

İlişkili kişi ile yapılan işlemlerde uygulanan fiyat emsallere uygun fiyat(Arm's Lenght) olmalıdır. Emsallere uygun fiyat veya emsallere uygunluk standardı, Amerikan Vergi mevzuatında aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:⁵⁴

“Aralarında herhangi bir yakınlık ya da ilişki bulunmayan taraflarca kendi çıkarları doğrultusunda yapılan görüşmeler sonucunda gerçekleşen işlemler için belirlenen değerdir. Bu değer, serbest piyasa koşulları çerçevesinde saptanan değerdir. Bu işlemler, tarafların kendi çıkarları doğrultusunda tam güven esasına göre yaptıkları ticari işlemlerdir. Emsallere uygunluk standardına, yaygın olarak vergilendirme alanında ilişkili şirketler arasındaki (yan kuruluşlar, bağlı kuruluşlar gibi) işlemlerde başvurulur. Bu standartta birbiriyle ilişkisi olmayan taraflar arasındaki işlemler (taraflar tamamen kendi çıkarları doğrultusunda davranmaktadır), özel bir işlem için emsal oluşturacaktır. Bunu bir örnekle şu şekilde açıklayabiliriz: Bir şirket, mülkiyetindeki bir varlığı ortağına 10.000 \$'a herhangi bir piyasa araştırması yapmadan satarsa, emsallere uygunluk standardına göre fiyat, bu şirketin aynı varlığı, şirketle ilişkisi bulunmayan üçüncü bir şahsa, görüşmeler sonucunda satabileceği fiyat olacaktır.”⁵⁵

İlişkili kişilerle yapılan işlemlerde uygulanan fiyat ilişkisiz kişilere uygulanan fiyat olmalıdır. Bir başka deyişle ilişki fiyata etki etmemeli ve fiyat adil piyasa fiyatı olmalıdır. Emsal fiyatı belirleme yöntemleri vergi kanununda düzenlenmiştir. Spesifik olarak belirtilmiş altı yöntem vardır⁵⁶. Bu yöntemler;

⁵³ KAPUSUZOĞLU; **a.g.e.**, s. 29.

⁵⁴ Tuncay KAPUSUZOĞLU; “Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Olarak A.B.D.’De Yapılan Yasal Düzenlemeler (I)”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:214, Haziran 1999, s. 57.

⁵⁵ KAPUSUZOĞLU, **a.g.m.**, s. 58.

⁵⁶ DELOITTE; **2009 Strategy Matrix for Global Transfer Pricing Staying on Top**, 2009, <http://www.deloitte.com/assets/DcomGlobal/Local%20Assets/Documents/dtttax_strategymatrix_160609.pdf>, (08.03.2010), s. 10.

- Karşılaştırılabilir Fiyat Yöntemi,
- Yeniden Satış Fiyatı Yöntemi,
- Maliyet Artı Yöntemi,
- Karşılaştırılabilir Kâr Bölüşüm Yöntemi,
- Bakiye Kâr Bölüşüm Yöntemi,
- Karşılaştırılabilir Kârlar Yöntemidir.

Yöntemler arasında bir hiyerarşi bulunmamaktadır. Tüm yöntemler, ilişkili kişilerle yapılan işlemlerde uygulanacak fiyat için emsal fiyat belirlemesine dayalıdır.

Emsal fiyat belirlemede, kıyaslama veya karşılaştırılabilirlik önemli bir husustur. Bu noktada emsal fiyat belirleme işlemi karşılaştırılabilirlik analizi demektir. Mükellefin ilişkili kişi işlemi ile emsal alınacak ilişkisiz kişi işlemlerinin karşılaştırılabilir olması gerekmektedir. Karşılaştırılabilirlik ölçülürken; malın nitelikleri, mükellefin ekonomik işlevleri, alınan riskler, sözleşme koşulları ve daha birçok unsurun analiz edilmesi gerekmektedir. Hatta, mükellefin uyguladığı iş stratejileri ve piyasanın rekabet derecesi gibi unsurlarda analiz edilir. Nitekim bu unsurlar fiyata etki eden unsurlardır. Bunlar dikkate alınmadan mükellefin transfer fiyatlarının emsallere uygunluk standardına uygun olmadığını ileri sürmek olanaklı değildir⁵⁷.

Mükellef transfer fiyatlandırmasının emsallere uygunluk özelliğini test etmek için yasada belirtilen fiyatlama yöntemlerinden birini seçmelidir. En iyi yöntem kuralı (The Best Method Rule) geçerlidir. Bu kurala göre seçilen transfer fiyatlandırması yöntemi incelenen işlemin koşulları ve gerçekleri ışığında diğer yöntemlerle kıyaslandığında emsal fiyatın en güvenilir ölçüsü olmalıdır. Mükellef bir yöntemi seçerken diğer yöntemlere neden başvurmadığını göstermesi zorunlu değildir. Fakat potansiyel cezalardan kaçınmak için mükellef en iyi yöntemi seçmeden önce diğer yöntemlere neden başvurmadığını dokümantasyonla göstermelidir. Tüm yöntemler kontrol altındaki işlemlerle (İlişkili Kişi İşlemleri) kontrol dışı işlemler (İlişkisiz Kişi İşlemleri) arasında yapılan işlemlerin karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Tüm yöntemler her iki işlem arasındaki karşılaştırılabilirlik derecesine dayanmaktadır.

---

⁵⁷ KAPUSUZOĞLU; a.g.m., s. 58.

Karşılaştırılabilirlik derecesi ise fonksiyon analizleriyle belirlenmektedir. Söz konusu analizde ekonomik olarak üstlenilen önemli fonksiyonlar, kullanılan varlıklar ve üstlenilen riskler hem ilişkili hem de ilişkisiz kişi işlemleri için değerlendirilir. Bu hususlar fiyatlarda değişiklik meydana getirir ve transfer fiyatlarını etkiler. Sektör kâr ortalamaları emsal fiyat standardı olarak kullanılmaz. Kanunda belirtilmeyen yöntemler, emsal fiyatı belirlemenin en iyi ölçüsü olduğu sürece kullanılabilir⁵⁸.

Mükellefin transfer fiyatlandırması sonuçları iki veya daha fazla karşılaştırılabilir işlemde çıkarılan emsal fiyat aralığının içinde ise düzeltme yapılmayacaktır. Bu ABD’deki transfer fiyatlandırması düzenlemelerinde, emsal fiyatın esnek uygulanabileceğini göstermektedir. Örneğin, şirketin iştirakine sattığı malın emsal fiyatını belirlerken, piyasada bu malı ilişkisiz kişilere satan şirketlerin fiyatlarını veri olarak alabilir. Bu veriler genelde bu amaçla oluşturulmuş veri tabanlarından temin edilmektedir. Şirketin ilişkili kişiye yaptığı işlemle emsal alınacak verilerin karşılaştırılabilir olması gerekmektedir. Malın nitelikleri farklı ise fiyatta farklı olacağından fiyat emsal fiyat olmayacaktır. Şirket, veri tabanlarından ikiden fazla emsal fiyat bulursa ve uyguladığı fiyat emsal fiyat aralığının içinde ise transfer fiyatlandırması eleştirisi gelmeyecektir. Örneğin; emsal fiyatlar 5, 5,40, 6, ve 7 dolar ve şirketin ilişkili kişiye uyguladığı fiyat (6,50 dolar) ise emsal fiyat aralığı içinde olduğundan herhangi düzeltme yapılmayacaktır. Düzeltme ile kastedilen emsal fiyata göre vergi matrahının yeniden hesaplanmasıdır. Bu düzenlemeler altında, emsal fiyat aralığı karşılaştırılabilir tüm değişkenlerin her birinin yüksek derecede karşılaştırılabilirlik standardını karşılıyorsa uygulanır. Tam olmayan karşılaştırmalar kullanılırsa emsal fiyat aralığı, sonuçların % 25 ile % 75’i arasındadır. Bahsedilen aralık, istatistikte bir serinin düşük kartili ile yüksek kartili arasındaki aralıktır. Ancak aralık analizini geliştirmek için başka istatistik yöntemlerde kullanılabilir. Mükellef transfer fiyatını bu aralığın dışında belirlerse IRS emsal fiyat aralığı içinde bir düzeltme yapacaktır. Böyle bir düzeltme sonuçların medyanına göre olacaktır. Emsal fiyat serisinin medyanı ise o serideki orta değerdir. Mükellefler ilişkili şirketlerle arasındaki emsallere uygun olmayan işlemleri

---

⁵⁸ Nick RABY; International Transfer Pricing, **Pricewaterhousecoopers**; 2009
<<http://www.pwc.com/gx/en/international-transfer-pricing/assets/itp-2009.pdf>>, (24.12.2009), s. 132.

karşılıklı düzeltebilirler. Yasal düzenlemeler, aynı mükellefler arasındaki böyle düzeltmeleri aynı mali yıl içinde yapılmasına izin vermektedir⁵⁹.

c) Belgelendirme

Transfer fiyatlandırması dokümantasyonu ile ilgili yasal bir zorunluluk yoktur. Ancak mükellef cezaya maruz kalmamak için transfer fiyatlarını belgelemek zorundadır. Vergi incelemesine alınan bir mükellef, inceleme elemanı istediğinde belgeleri 30 gün içinde ibraz etmek zorundadır. Beyanname ile verme zorunluluğu olmasa dahi mükellef kendisine bir transfer fiyatlandırması dosyası oluşturmalıdır⁶⁰.

Mükellefler cezadan kaçınmak için mevcut veriler ışığında piyasa fiyatına en yakın fiyatlamanın yapıldığını belgelerle kanıtlamak zorundadır⁶¹.

Amerikan vergi sistemi beyan esasına dayalı bir vergi sistemidir. Genellikle ispat yükü mükellefin üzerindedir. Transfer fiyatlandırması alanında da bu yükümlülük değişmemektedir. Mükellef, transfer fiyatlarının emsal fiyat standardına uygunluğunu kanıtlamalıdır⁶².

d) Peşin Fiyat Anlaşmaları

ABD vergi mevzuatına 1991 yılında dahil edilen peşin fiyatlandırma anlaşmalarının sayısı 2008 yılı itibariyle 800 adettir. Tek taraflı, iki taraflı ve çok taraflı anlaşmalar yapılabilmektedir. Mükellefler tek taraflı olarak anlaşma müracaatında bulunabilmektedir. Bu daha çok en iyi transfer fiyatlandırması yönteminin belirlenmesi ve IRS'in bu konuda mükellefe yaptırımlarını azaltmayı amaçlamaktadır. Başka vergi idarelerinin de anlaşmanın tarafı olduğu çok taraflı anlaşmalarda amaç; çifte vergilendirmeyi önlemek ve vergi idarelerinin transfer fiyatlandırması eleştirilerini minimize etmektir⁶³.

---

⁵⁹ RABY, **a.g.e.**, s. 132-133.

⁶⁰ ERNST&YOUNG; **Transfer Pricing Global Reference Guide 2009**, 2009, [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Transfer_pricing_global_referenceguide/\\$FILE/Transfer_pricing_reference_guide.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Transfer_pricing_global_referenceguide/$FILE/Transfer_pricing_reference_guide.pdf), (08.03.2010), s. 131.

⁶¹ AKTAŞ; **a.g.e.**, s. 180.

⁶² RABY; **a.g.e.**, s. 129.

⁶³ J. Canale DAVID, C. Wrappe STEVEN; "Advance Pricing Agreements: A Strategic Tool in Global Transfer Pricing Management", **The Tax Executive**, May/June 2008, s. 193.

“Peşin fiyatlandırma anlaşmaları, mükellef, IRS ve ilgili yabancı vergi idaresi arasında, şirketler arası fiyatlandırma sorunlarının görüşülerek anlaşmaya varılmak suretiyle çözümünü öngören bir araçtır.” Şirketler arası fiyatlandırma sorunlarını çözme, gelecekte maliyetleri azaltma ve transfer fiyatlandırması vakalarında kesinliği artırma gibi faydaları vardır. Mükellefi olası cezalardan da korumaktadır. Anlaşma süreci mükellefin talebi ile başlar. Talep iki kısımdan oluşmaktadır: (1) Genel Bilgi ve (2) Transfer Fiyatlandırma Anlaşması Teklifi. Genel bilgi kısmında; şirket hakkında bilgiler, ilişkili kişiler ve ilişkili kişi işlemleri, organizasyon yapısı, önerilen transfer fiyatlandırması yöntemini destekleyen finansal veriler gibi bilgiler sunulur. Peşin fiyatlandırma anlaşmasının ikinci kısmı ise transfer fiyatlandırması yöntemidir. Yöntem “Emsallere Uygunluk Standardına” uygun olmalıdır. Mükellef yönteme ilişkin tüm dokümanları anlaşma teklifi ile beraber sunmak zorundadır. IRS anlaşma teklifini aldıktan sonra sektörü, verileri ve ilgili tüm bilgileri temin ederek bir analiz yapmaktadır. Analiz süreci 9-10 ayı bulmaktadır. Süreç sonunda anlaşma kabul veya reddedilir⁶⁴. 2006 yılı itibariyle IRS bünyesinde mükelleflerle bu anlaşmayı yapan 3-4 kişiden oluşan 17 ekip görev yapmaktadır. Bu ekipler genellikle bir ekonomist, bir uluslararası ticaret uzmanı ve bir veya iki vergi uzmanından oluşmaktadır⁶⁵.

Bu anlaşmalar harca tabidir. Anlaşma için 22.500 ile 50.000 dolar arasında harç yatırılmaktadır. Küçük işletmeler anlaşma için 22.500 dolar ödemektedir. Anlaşmada değişiklik için 10.000 dolar, anlaşmanın yenilenmesi için ise 22.500 dolar ödenmektedir. Büyük işletmeler ise rutin olmayan anlaşma yenilemesi için 50.000 dolar, rutin anlaşma yenilemesi için 35.000 dolar ödemektedirler. Anlaşmanın geçerlilik süresi genel olarak 5 yıldır. Ancak mükellef ya da IRS daha uzun bir anlaşma süresi belirleyebilir⁶⁶.

---

⁶⁴ KAPUSUZÖĞLU; **a.g.e.**, s. 141-143.

⁶⁵ M. Akif TUNÇ; “Transfer Fiyatlandırması Uyuşmazlıklarının Çözümünde Peşin Fiyatlandırma Anlaşmaları”, **E-Yaklaşım Dergisi**, Sayı:47, Haziran 2007, s. 2.

⁶⁶ DELOITTE; **a.g.e.**, s. 26-28.

2. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Vergi Denetimine Yönelik Uygulamalar

ABD, transfer fiyatlandırması sorununun çözümüne karşı herhangi bir ülkeden daha fazla kaynağa sahiptir. ABD'nin transfer fiyatları nedeniyle yıllık vergi kaybının 50 Milyar Dolar olduğu tahmin edilmektedir⁶⁷.

IRS transfer fiyatlandırması sorunlarının çözümünde dış kaynaklardan da yararlanmaktadır. IRS bir ekonomi profesörü ve uzman bir hukuk bürosunu, şirketlerin transfer fiyatlandırması uygulamalarının IRS düzenlemelerine uyumunu takip etmede yardımcı olmak için vekil tayin ediyor. Bu dış kaynak IRS'in şirketlerin transfer fiyatlandırmasıyla vergi kaçırmalarını engellemeye yönelik baskıları arttırdığının bir göstergesidir⁶⁸.

“Amerikan Vergi İdaresi beyanname incelemeleri ile mükelleflerin vergi kanunlarına gönüllü riayet etmelerini ve vergi kaçak ve kayıplarının önlenmesini amaçlamaktadır. Bu nedenle Amerikan Vergi İdaresi vergi incelemesi için seçilecek beyannamelerin seçiminde bilgisayar teknolojisinden büyük ölçüde yararlanmaktadır. Ulusal Ofis, her yıl ne kadar beyanname inceleneceğini bütçe ve eleman durumuna göre belirledikten sonra genel bir İnceleme Planı hazırlamaktadır. Amerikan Vergi İdaresi incelenecek mükellef ve beyannameleri aşağıdaki yöntemleri uygulamak suretiyle seçmektedir. Bu yöntemler aşağıdaki gibidir:⁶⁹

- i. DIF Sistemi (The Discriminated Functions): DIF bir bilgisayar programı olup, vergi beyannamelerini incelenme potansiyellerine göre sınıflamaktadır. Amerikan Vergi İdaresi'nin West Virginia'daki bilgisayar merkezinde A.B.D genelinde mükellefler tarafından doldurulan beyanname ve ekleri ile mükelleflere ilişkin bütün bilgiler değerlendirilerek incelenme potansiyeli bulunan beyannamelerin seçimi yapılmaktadır. DIF sistemi ile

---

⁶⁷ Ian GOLDIN; Globalization For Development: Trade, Finance, Aid, Migration, and Policy, **The World Bank**, 2007, s. 98-99.

⁶⁸ Nicolas RUMMEL;; “IRS To Expand Auditors Ranks In Transfer-Deal Crackdown-Sign of New Pressures On Companies”, **Financial Week**, 16 Mart 2007, s. 1.

⁶⁹ Erkan YETKİNER; “A.B.D Vergi İdaresince Kullanılan Beyanname Seçim Ve Vergi İnceleme Yöntemleri” **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:250, Haziran 2002, s. 85-86.

beyanname seçiminde matematiksel ve istatistiksel teknikler kullanılmaktadır. DIF sistemindeki beyanname seçim kriterleri gizli olup çok az sayıdaki kişi tarafından bilinmektedir. DIF sistemi ile her bir beyannameye bir puan verilmekte ve belli bir puanı aşan vergi beyannameleri muhtemel incelenecek beyannameler olarak biraraya toplanmaktadır. Daha sonra sözkonusu muhtemel incelenecek beyannameler Amerikan Vergi İdaresi'nde görevli uzman personel (classifiers) tarafından bizzat gözden geçirilmektedir. Sözkonusu kişiler DIF sistemi ile seçilen ve potansiyel olarak incelenecek beyannameler arasında yaptıkları inceleme sonucunda incelemeye değer gördükleri beyannameleri tekrar bir araya toplamaktadırlar. İkinci işlemde sonra, DIF tarafından seçilen beyannamelerin ancak % 10'u incelenecek beyannameler olarak ayrılmaktadır. Geri kalan % 90 oranındaki ve uzman personel tarafından vergi incelemesine değer görülmeyen beyannameler daha detaylı olmak üzere bir kez daha gözden geçirilmesi için Amerikan Vergi İdaresi'nin alt Bölge Ofis'lerine gönderilmektedir.

- ii. T.C.M.P Sistemi (The Taxpayer Compliance Measurement Program): Amerikan Vergi İdaresi "vergi numarası" olarak iki ayrı numara sistemini kullanmaktadır. Birincisi sosyal güvenlik numarası (Social Security Number) diğeri ise işveren numarasıdır (Employer Identification Number) TCMP sisteminde incelenecek şahsi gelir vergisi beyannameleri (individual income tax return) mükelleflerin sosyal güvenlik numaraları ve işveren numaraları arasından rastgele olarak seçilir. Her üç yılda bir yaklaşık 50.000 ila 100.000 arasında şahıs gelir vergisi beyanname bu yöntem ile seçilir.
- iii. Beyanname Bilgilerinin Karşılaştırılması ile Beyanname Seçim Programı; (Informing Return Matching Program): Bu yöntemde mükelleflerin verdiği tüm beyanname, form ve diğeri ek bilgiler bilgisayar ortamında birbirleri ile karşılaştırılmak suretiyle incelenecek mükellefler tespit edilmeye çalışılır. Eğer mükelleflere ait söz konusu bilgiler birbirleri ile uyumsuz ise bu mükellefler incelemeye alınır.

- iv. Vergi İadesi Talepleri (Refund Claims): Şayet herhangi bir mükellef vergi iadesi talebinde bulunursa bu mükellef vergi incelemesine tabi tutulmaktadır.
- v. Özellikli Beyannamelerin Devamlı Gözlenmesi (Automatic Screening): Amerikan Vergi İdaresi bazı özellikli vergi beyannamelerini devamlı olarak takip etmekte ve incelenecek vergi beyannameleri olarak seçmektedir. Söz konusu özellikli beyannameler; 50.000 doların üzerinde beyanda bulunan ticari olmayan (non-business) gelir vergisi beyannameleri, 1.000.000 doların üzerindeki aktif ve 50.000 doların üzerinde gayri safi kazancı bulunan şirketler, 50.000 doların üzerinde gayri safi geliri olan vakıflar ile, aktif 50 milyon doları geçen kurumlar vergisi mükellefleri olarak tanımlanmaktadır. Yukarıdaki şartları taşıyan mükellefler doğrudan doğruya incelemeye alınmaktadırlar.
- vi. Karşıt İnceleme İle Beyanname Seçimi: İnceleme elemanı tarafından inceleme esnasında dikkati çeken hususlar nedeniyle incelenen mükellef ile ilgili diğer mükelleflerin vergi beyanamesi de incelemeye alınmaktadır.
- vii. Birden Fazla Yıl İncelemesi: İnceleme elemanı lüzum görmesi halinde mükellefin diğer yıl beyannamelerini de incelemeye tabi tutabilmektedir.
- viii. Özel Denetleme Programları (Special Project Audits): Genel inceleme seçme kriterleri dışında izlenen özel inceleme seçme yöntemleri ile de vergi beyannameleri seçiminde bulunmaktadır.
- ix. Diğer Beyanname Seçim Yöntemleri (Other Manually Selected Returns): Bir inceleme sonucunda eğer incelemenin etkileri mükellefin bir sonraki veya önceki yılını da etkiliyorsa, mükellefin söz konusu yılları da incelemeye alınmaktadır.”

Mükellef bir kere vergi incelemesine alındıysa bu incelemede transfer fiyatlandırması konularının tetkik edilme olasılığı çok yüksektir. Gayrimaddi varlıklar ve maliyet paylaşım anlaşmaları en riskli transfer fiyatlandırması konularıdır⁷⁰.

ABD'nin transfer fiyatlandırması rejiminde çok uzun yıllardan itibaren deneyimi vardır. Bu deneyimin kaynağı kapsamlı transfer fiyatlandırması kurallarından ziyade bu

---

⁷⁰ ERNST&YOUNG; **Transfer Pricing Global Reference Guide**, s. 131.

kurallara uygunluğun denetiminin yoğun olarak yapılmasından kaynaklanmaktadır. Transfer fiyatlandırması deneyimi transfer fiyatlandırması denetimlerinden elde edilmiştir. Bu alanda denetimin arttırılması vergi inceleme elemanlarının transfer fiyatlandırması konusunda deneyimlerini arttırmış ve bu denetimler kuralların geliştirilmesine de yardımcı olmuşlardır⁷¹.

ABD’de vergi denetimleri profesyonelce ve takım halinde yapılmaktadır. Bu takımlarda dinamik müfettişlerin yanında ekonomist, değerlendirme uzmanı ve sektör uzmanları da görev yapar. Transfer fiyatlandırması gibi karmaşık denetim konularında bu takım çalışması etkin rol oynamaktadır. Emsal fiyatı veya piyasa fiyatının tespitine ilişkin tüm araştırmaların bir vergi inceleme elemanından beklemek rasyonel değildir. Bu çalışma farklı disiplinlerin uzmanlıklarının katkısıyla gerçekleşmektedir. Her sektör ile ilgili IRS’in yayınladığı denetim teknikleri vardır. Bu düzenlemeler hem sektörlerle ilgili ayrıntılı bilgileri içermekte aynı zamanda vergi incelemesinde ele alınacak konularda belirtilmektedir. Vergi denetimleri takım halinde yapılmakta olduğundan denetim teknikleri kitabında hangi uzmanların yer alacağı da düzenlenmiştir. Örneğin; bir ticari banka incelemesinde istatistik uzmanı, bilgisayar mühendisi, ekonomist ve vergi denetçisi görevlendirilir⁷².

Transfer fiyatlandırması yönünden vergi incelemesine alınan bir mükelleften vergi denetçisi, inceleme yıllarına ilişkin transfer fiyatlandırması çalışmalarını istemelidir. Bu çalışmalarla mükellef vergi denetçisine, ilişkili kişi ve işlemleri ile ilgili fonksiyon analizi ve ilgili belgeleri sunar. Vergi denetçisi mükellefin ve ilişkili kişilerin her birinin üstlendiği fonksiyonları, kullandığı varlıkları ve katlandığı riskleri dikkate almalıdır. Transfer fiyatlarını etkileyen bu unsurlar denetçi tarafından inceleme esnasında da tespit ediliyorsa dikkate alınmalıdır. Mükellefin dokümantasyonu kanuna uygun olmasına rağmen mükellef ile denetçi arasında üstlenilen fonksiyonlar, kullanılan varlıklar ve katlanılan risk konusunda anlaşmazlık olabilir. Mükellef transfer fiyatlandırması çalışmasını yapmayıp ilgili belgeleri de sunmadıysa denetçi bilgi talep yazısı ile mükellefin transfer fiyatlandırması gerçeklerini tespit etmelidir. Bundan

---

⁷¹M. SHIV Et al.; “Transfer Pricing Rises Up The Scale For Bric” **International Tax Review**, Vol. 20, Dec2009/Jan2010, s. 2.

⁷² W. GOLDBERG, G. FAIRBANKS; “IRS Initiatives Could Change Compliance Landscape in 2010”, **Tax Adviser**, Feb2010, s. 93.

sonraki aşamada vergi incelemesini yapan denetim takımı mükellefin işyerini ziyaret eder. Takımda denetçinin yanı sıra IRS mühendisi ve dışarıdan bir uzman bulunmaktadır. İnceleme sonucunda yazılan vergi inceleme raporunda mükellefin en iyi transfer fiyatlandırması yöntemini kullanıp kullanmadığı analiz edilir ve bu konuda kanaat bildirilir. Mükellef tarafından seçilen yöntem en iyi yöntem değilse IRS en iyi yöntemi analizlerle belirler. Ancak IRS, mükellefin yöntemine kıyasla kendi belirlediği yöntemin en iyi yöntem olduğunu ispat yükümlülüğü çerçevesinde kanıtlamalıdır⁷³.

Transfer fiyatlandırması denetimleri şüphe duyulan vergi kaçırma vakalarının olduğu alanlarla sınırlı değildir. Vergi beyannamelerinin standart incelenmesi sırasında ÇUŞ'ların, şirket içi ticarete belirledikleri fiyatların emsaller uygun olduğunu doğrulaması beklenir ve 30 gün içinde bunu destekleyen belgeler istenir ve bu durum böyle incelemelere başlamanın standart bir özelliğidir⁷⁴.

“Transfer fiyatlandırmasında gizli emsallere başvurulması yasaktır. IRS, bu türden emsalleri transfer fiyatlandırması düzeltmelerinde kullanmamakta, fakat transfer fiyatlandırması denetimine alınacak vergi mükelleflerinin belirlenmesinde değerlendirmeye almaktadır”⁷⁵.

Amerika içinde emsal fiyat belirlemek için niceliksel ve niteliksel birçok verileri olan birçok veri tabanı vardır. Bu veri tabanlarındaki bilgilere göre emsal belirlenmesini vergi idareleri kabul etmektedir. Genel olarak emsaller kontrol altındaki işlemin bulunduğu coğrafi piyasadan seçilmelidir. Coğrafi piyasa ekonomik koşulların aynı olduğu ve birden çok ülkeyi kapsayabilir. Bu anlamda ABD vergi mevzuatı Amerika dışındaki emsalleri de kabul etmektedir⁷⁶.

IRS bünyesinde “Transfer Fiyatlandırması Danışma Kurulu” oluşturuldu. Kurul transfer fiyatlandırma ile ilgili bilgi toplar ve düzenlemelerin tutarlı bir şekilde yürütülmesine katkı sağlar. Aynı zamanda yasal değişiklik önerisinde bulunabilir. Transfer fiyatlandırması denetimleri uluslararası vergi konularında uzman uluslararası

---

⁷³ IRS; Your Rights as a Taxpayer, **Publication 1**, Mayıs 2005, <<http://www.irs.gov/pub/irs-pdf/p1.pdf>>, (16.03.2010).

⁷⁴ RABY; **a.g.e.**, s. 131-132.

⁷⁵ Billur YALTI; “Transfer Fiyatlandırmasında Gizli Emsal”, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:251, Ağustos 2009, s. 11.

⁷⁶ DELOITTE, **a.g.e.**, s. 54-56.

denetçiler(International Examiner) tarafından gerçekleştirilir. 2009 yılı itibariyle IRS, yaklaşık 475 uluslararası denetçiye sahiptir. Ayrıca 120 ekonomist ve 10 avukat vardır. Ekonomist ve avukatlar transfer fiyatlandırması konusunda uzman kişilerdir. Denetçilerin sayısı son iki yılda aynı kalırken ekonomistlerin sayısında % 50'nin üzerinde artış olmuştur. IRS transfer fiyatlandırması denetimlerini 5 sektör üzerine yoğunlaştırmıştır. Bu sektörler; İletişim teknolojileri, Medya, Perakende, Gıda, İlaç ve Sağlıktır. IRS denetçilerinin bu sektörlerde uzmanlaşması için çaba göstermektedir. Transfer fiyatlandırması denetimi için mükellef seçerken aşağıdaki kriterlere bakılır:⁷⁷

- Düşük kârlılık veya sürekli zarar beyan etme,
- Şirket yeniden yapılanmaları,
- Risk değerlemesi sonucunda mükellefin incelemeye sevk edilmesi,
- İlişkili kişi işlemlerinin hacmi,
- Genel denetim programı,
- Mükellefin önceki vergi incelemeleri

Mükellef vergi denetçisinin transfer fiyatlandırması düzeltmesine IRS'in İtiraz Ofisine başvurarak itirazda bulunabilir. Zaman alıcı ve maliyetli dava sürecine gitmektense bu çözüm yolu mükellef için daha tasarrufludur. İtiraz Ofisi ile uzlaşmaya varılamazsa ikamet edilen bölgenin Vergi Mahkemesine dava açılabilir. Siz yeterli kayıtlar sunarsanız IRS transfer fiyatlandırması düzeltmesini ispatlamak zorunda kalacaktır⁷⁸. Zaman aşımı süresi 3 yıldır. Ancak önemli ihmaller sonucu az vergi ödendiye bu süre 6 yıla uzatılabilir. Hile şeklinde bir vergi kaçakçılığı söz konusu ise bu süre sınırsızdır⁷⁹.

Son yıllarda vergi anlaşmalarına “Arbitrasyon” aracı da koyulmaya başlandı. Tahkim de denilmektedir. Karşılıklı anlaşma prosedürleriyle çözülemeyen transfer

⁷⁷ ERNST&YOUNG; “2009 Transfer Pricing Survey: Tax Authority Insights: Perspectives, Interpretation And Regulatory Changes”, s. 32-34.

⁷⁸ IRS; “Your Rights as a Taxpayer”, Publication 1, Mayıs 2005, <http://www.irs.gov/pub/irs-pdf/p1.pdf>, Erişim Tarihi:16.03.2010.

⁷⁹ DELOITTE, a.g.e., s. 50.

fiyatlandırması vakaları “Arbitrasyon” aracıyla çözüme kavuşturulmaktadır. Belçika, Almanya ve Kanada ile yapılan anlaşmalara bu hüküm konulmuştur. Ancak tahkime götürülen herhangi bir transfer fiyatlandırması vakası yoktur⁸⁰.

B. Almanya’da Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımına İlişkin Düzenlemeler

1. Transfer fiyatlandırmasına ilişkin düzenlemeleri

Yabancı İşlemler Vergi Kanunu’nun birinci bölümünün ilk paragrafında ilişkili kişiler ve emsallere uygunluk standardı düzenlenmiştir. KVK’nın 8’inci bölümünün 3’üncü paragrafında “Örtülü Kazanç Dağıtımı” düzenlenmiştir. 2003 yılında bu düzenlemelere ek olarak Alman Parlamentosundan aşağıdaki yasal düzenlemeler geçmiştir:

- Genel Mali Kanunu’nun 90’inci maddesinin 3’üncü paragrafında sınır ötesi işlemlerle ilgili dokümantasyon ihtiyaçları düzenlenmiştir.
- Genel Mali Kanunu’nun 162’inci maddesinin 3’üncü paragrafında yetersiz veya sunulmayan belgelerin sonuçları düzenlenmiştir. 2008 yılında Yabancı İşlemler Vergi Kanunu’nun 1. Maddesinin 3’üncü paragrafı düzenlenmiş ve bu düzenlemeler aşağıdaki ayrıntıları içermektedir⁸¹.

a) İlişkili Kişi Tanımı

İlişkili kişiler doktrini Yabancı İşlemler Vergi Kanunu’nun 1’inci bölümünün 2’inci paragrafında düzenlenmiştir. Bir kişinin bir mükellefin ilişkili kişisi olması için aşağıdaki şartlardan birinin oluşması gerekmektedir:

- Bir kişi doğrudan veya dolaylı bir mükellefin sermayesinin en az ¼’üne sahip olmalı veya mükellefin doğrudan veya dolaylı bir kişinin sermayesine hatırı sayılır bir katılımı olması gerekir.
- Kişinin mükellef üzerinde kontrol edici etkide bulunması gerekmektedir veya mükellefin bir kişi üzerinde kontrol edici etkisi olması gerekmektedir.

⁸⁰ ERNST&YOUNG; 2009 Transfer Pricing Survey: Tax Authority Insights: Perspectives, Interpretation And Regulatory Changes, s. 36.

⁸¹ RABY; a.g.e., s. S. 420.

- Üçüncü kişilerin, yukarıda bahsedilen mükellef ve ilişkili kişilerin sermayesine hatırı sayılır bir katılımının olması gerekmektedir veya bu kişiler üzerinde kontrol edici etkisi olması gerekmektedir⁸².

b) Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri

Hangi transfer fiyatlandırması yönteminin kullanılması gerektiği karşılaştırılabilir verilerin mevcudiyetine ve kalitesine bağlıdır. Üç farklı durum vardır:

- i. Verilerin tam karşılaştırılabilirliği,
- ii. Sınırlı karşılaştırılabilirlik,
- iii. Karşılaştırılabilir verinin bulunamaması.

Tam karşılaştırılabilirlik mevcutsa yeni düzenlemelere göre öncelikle geleneksel işlem yöntemleri tercih edilir. Bu yöntemler Karşılaştırılabilir Fiyat Yöntemi, Yeniden Satış Fiyatı Yöntemi ve Maliyet Artı Yöntemidir. Mükellefin uyguladığı fiyat, karşılaştırılabilir verilere göre belirlenen emsal fiyat aralığı içinde ise emsallere uygun kabul edilir. Sınırlı karşılaştırılabilirlik varsa mükellef, transfer fiyatını belirlemek için uygun bir yöntem seçmek zorundadır. Sınırlı karşılaştırılabilirlik varsa fiyat kartil aralığında olması gerekmektedir ki emsallere uygun fiyat olsun. Karşılaştırılabilir veri yoksa, “Hipotetik Emsal Fiyat Testine” göre emsallere uygun fiyat belirlenir. Dolayısıyla basiretli tüccar ilkesine uygun olarak mükellef fonksiyon analizlerine ve iç projeksiyonlarına bağlı bir “Hipotetik Emsal Fiyat” alanı ihdas etmek zorundadır. Bu alan hipotetik satıcının minimum fiyatı ile hipotetik alıcının maksimum fiyatı arasındadır. Mükellef fiyatın en yüksek olasılıkla bu aralık içinde olduğunu kanıtlamak zorundadır. Aksi takdirde minimum fiyat ile maksimum fiyatın aritmetik ortalaması emsallere uygun fiyattır. Hipotetik emsallerin mevzuata girmesinde Vergi Mahkemesi kararları etkili olmuştur⁸³.

Geleneksel yöntemlerin dışında Vergi İdaresi belli koşullar altında “İşlemsel Net Kâr Marjı Yöntemi” ve “İşlemsel Kâr Paylaşım Yöntemine” de izin vermektedir. Bu

---

⁸² DELOITTE, **a.g.e.**, s. 61-65.

⁸³ ERNST&YOUNG; **Transfer Pricing Global Reference Guide 2009**, s. 46.

yöntemlere de başvurulamıyorsa yukarıda da açıklandığı üzere “Basiretli Tüccar İlkesine” dayanılarak hipotetik emsal fiyat belirlenir⁸⁴.

c) Belgelendirme

Alman Vergi Usul Kanunu 2003 yılına kadar transfer fiyatlandırmasına yönelik özel bir belgelendirme yükümlülüğü getirmemiştir. 2003’te diğer ülkelerle karşılaştırma yapılmış ve vergi denetimleri için etkili bir araç sağlanmıştır. Yeni kurallar, dokümantasyonda; ilişkili kişilerle sınır ötesi işlemlerin boyutu, türü ve içeriklerini transfer fiyatlarını belirlemede kullanılan ekonomik ve yasal temeller ve diğer işletme koşullarının belgelenmesini istemektedir.

Dokümantasyon makul bir kısa süre içinde hazırlanmalıdır. Bir zaman sınırı belirlenmemiştir. Belgeler vergi denetçilerince istendiğinde 60 gün içinde gönderilmelidir. Duruma göre 30 günlük ek süre verilebilir⁸⁵.

Prensip olarak, mükellef tüm işlemlerinin, transfer fiyatlandırması da dahil Alman Vergi Kanunlarına uygun olduğunu kanıtlamak zorundadır. Transfer fiyatlarının nasıl belirlendiğini ispatlamak zorundadır. Vergi idaresi de mükellefin belirlediği bu fiyatların emsallere uygun olmadığını kanıtlamalıdır. Vergi İdaresi de kanıtlamayı karşılaştırılabilirlik analizi yaparak uygun fiyatları tahmin etmek suretiyle yapmaktadır. Mükellef ise ispatlamayı yaparken emsal fiyat aralığı belirleyecekse istediği verileri seçemez. 2005 yılında yayınlan “Denetim İlkelerine” göre bu verilerin karşılaştırılabilirlik derecesine dayanarak emsal fiyat aralığı oluşturmalıdır. Ancak karşılaştırılabilirlik sınırlıysa emsal fiyat aralığı daraltılabilir⁸⁶.

d) Peşin Fiyatlandırma Anlaşması

Alman Maliye Bakanlığı transfer fiyatlandırması amaçları için Peşin Fiyatlandırma Anlaşmalarını desteklemektedir. Bu durum, vergi denetim süresini kısaltmaktadır ve transfer fiyatlandırması konularında tek taraflı anlaşmaları tasdik etmek için hazırlanmamıştır. Çünkü tek taraflı anlaşmalar başka bir ülkeyi ilgilendirdiğinde geçerli bir etki yapmaz. Bu yüzden Alman Peşin Fiyat Anlaşmaları iki

---

⁸⁴ DELOITTE; **a.g.e.**, s. 5.

⁸⁵ RABY; **a.g.e.**, s. 426-427.

⁸⁶ RABY; **a.g.e.**, s. 424-425.

ve çok taraflı anlaşmaları kapsar. Bu başka ülkelerinde anlaşmaya katılmalarını gerektirir ki bu durum OECD'nin Model Anlaşmasının 25'inci maddesinde "Karşılıklı Anlaşma Prosedürü" olarak belirtilmiştir. Peşin Fiyatlandırma Anlaşmaları, Federal Maliye Bakanlığının Bonn'daki merkezinde yürütülür. Lokal Vergi İdaresi, vergi denetçileri dahil, düzenli olarak anlaşma prosedürlerine katılır. Maliye Bakanlığının Uzman Denetçileri de (Uluslararası Vergi Konularında) anlaşmada yer alabilirler⁸⁷.

Peşin Fiyatlandırma Anlaşmasına başvurma harcı 20.000 Euro'dur. Anlaşmanın süresini uzatma 15.000 Euro, değişiklik ise 10.000 Euro'dur. Anlaşmanın süresi ise 3 yıldan az 5 yıldan fazla olamaz⁸⁸.

2. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Vergi Denetimine Yönelik Uygulamalar

Alman Vergi İdaresi spesifik olarak transfer fiyatlandırması denetimleri gerçekleştirmez. Fakat düzenli aralıklarla yapılan normal vergi denetim faaliyetlerinde bu konuda incelenir. Küçük işletme birimleri dışında tüm Alman şirketleri genel olarak düzenli vergi denetimlerine tabidir. Denetimler, mükellefin geçmiş 3 ile 5 yılını kapsar. Artan vergi denetimleri transfer fiyatlandırmasına odaklanabilir. Vergi denetçileri transfer fiyatlandırması konusunda daha ayrıntılı incelemeler yapabilir ve ulus çapında vergi denetçilerine transfer fiyatlandırması programı hazırlanabilir. Bu trendin gelecekte artması olasıdır. Denetim periyodu boyunca mükelleften her konuda bilgi istenebilir. Bu konuda mükellef vergi idaresi ile işbirliği yapmak zorundadır. İnceleme sınır ötesi işlemleri kapsıyorsa arttırılmış bir yükümlülük vardır ve Alman şirket yabancı ilişkili şirket ile ilgili bilgi istendiğinde bilgi temin etmek zorundadır. Yabancı ilişkili şirket bu bilgileri vermezse transfer fiyatı emsal fiyat aralığının sonu olarak belirlenir ki bu durum Alman şirket için en dezavantajlıdır. Ancak bu düzenleme tartışılabilir⁸⁹.

İncelemeler genellikle mükellefin işyerinde gerçekleştirilir. Denetime başlamadan önce denetçi mükellefe denetimin kapsamı ile ilgili bir yazı yazar. Bilgiye ulaşma ve işlemlerin karmaşıklığına göre inceleme birkaç günde sürebilir aylarca da sürebilir. Denetim sonucunda vergi denetçisi bulguları özetler ve vergi inceleme

⁸⁷ RABY; a.g.e., s. 432-433.

⁸⁸ DELOITTE; a.g.e., s. 27.

⁸⁹ RABY; a.g.e., s. 425-426.

raporunda gerekli düzeltmeleri dikkate alır. Ancak vergi denetiminde yaygın olan bir uygulama; raporu sonlandırmadan önce mükellef veya danışmanı ile inceleme sonuçları ve bulguları hakkında görüşme yapılmasıdır. Bu müzakere vergi denetimlerinde önemli araçtır ve çoğu zaman uzlaşma sağlanır. Transfer fiyatlandırmasını da kapsayan uluslararası vergi konularının merkezi Federal Vergi İdaresidir. Bu birim transfer fiyatlandırması konularında tüm bilgi ve verileri toplar. Bunlardan oluşturulan merkezi istatistiksel bilgiler sadece vergi idaresine açıktır. Lokal vergi denetimlerinde uluslararası öneme haiz incelemeler lokal vergi denetçisi tarafından Federal Vergi İdaresine bildirilir. Federal Vergi İdaresinin transfer fiyatlandırması ve diğer uluslararası vergi konularında uzman olan denetçileri bu incelemeleri gerçekleştirir. Son yıllarda Alman Vergi İdaresi transfer fiyatlandırmasını en üst derecede öneme sahip stratejik bir alan olarak benimsemiştir. Hem personel hem de kurumsal bakış açısıyla dikkate değer çabalar sarf edilmesi gereken alan olarak tanımlanmıştır. Transfer fiyatlandırması incelemeleri riskli sektörler ve riskli işlemlere yoğunlaşmıştır. Özellikle vergi denetçileri transfer fiyatlandırması incelemelerini otomotiv ve ilaç sektörlerine yoğunlaştırmıştır⁹⁰.

Halka açık şirketlerin yayınladığı ve birkaç gönüllü şirketin Genel Avrupa Yayınlama yükümlülüklerine uymak için yayınladığı veriler dışında yayınlanan finansal veri yoktur. Bu verilerde emsal bulmak için yeterli veriler değildir. Fakat birçok Alman şirketi finansal verilerini veri tabanlarında yayınlamak için hazırlandılar. Veri tabanları karşılaştırılabilirlik analizi yapmada geniş sayısal verilere sahiptir. Veri tabanlı destekli karşılaştırılabilirlik analizi şirketin transfer fiyatlarını vergi idaresine karşı savunmada kolaylık sağlamaktadır. Ancak veri tabanı vergi denetçisi tarafından incelenebilir ve anlaşılabilir olmalıdır. Emsal araştırması sadece bir veri tabanı ile sınırlandırılmamalıdır. Geçmişte Alman Vergi İdaresi kendi elde ettiği bilgilerle incelemeleri yapıyordu. Bir başka deyişle incelediği mükellefin sektöründeki diğer mükelleflerden bilgiler isteniyor fakat bu bilgilerin hangi mükelleften temin edildiği, incelenen mükellefe söylenmiyordu. Ancak son zamanlarda “gizli emsaller” yerine kamuya açık veri tabanlarından elde edilen bilgileri kullanmaya başladılar. Almanya’da

---

⁹⁰ RABY; a.g.e., s. 427-431.

dış emsallerin mevcudiyeti çok azdır. Alman Vergi İdaresi AB içindeki emsal verileri kabul etmektedir⁹¹.

Transfer fiyatlandırması denetimleri için dış ticarete Almanya için önemli olan ülkeler ve düşük vergi oranlarının uygulandığı ülkeler mercek altına alınmıştır. Transfer fiyatlandırması denetiminin tetikleyicileri şunlardır:⁹².

- Kârlılık oranları,
- Şirket yeniden yapılanmaları,
- Mükellefin önceki vergi incelemeleri,
- İlişkili kişi işlemlerinin hacmi.

Vergi inceleme elemanının yazdığı rapora mükellef itiraz edebilir. İlk itiraz merci denetimin gerçekleştiği vergi idaresidir. Bu itirazla çözülemeyen konular için yerel vergi mahkemesine bir ay içinde dava açılabilir. Yerel mahkemenin kararlarına karşı Alman Yüksek Vergi Mahkemesine temyiz yolu açıktır⁹³.

Transfer fiyatlandırması nedeniyle çifte vergilendirme sorunu ortaya çıkarsa Alman Vergi Kanunları bu sorunu karşılıklı anlaşma prosedürleri ve AB Tahkim prosedürleriyle çözümlenmesine izin vermektedir. Bir vergi denetiminde transfer fiyatlandırması nedeniyle bir düzeltme olması durumunda mükellef yabancı vergi idaresine karşılıklı düzeltme için başvurabilir. Yabancı Vergi İdaresi böyle bir düzeltmeyi kabul etmezse mükellef karşılıklı anlaşma prosedürü ve AB Tahkim prosedürüne başvurabilir. Yabancı Vergi İdaresi tarafından transfer fiyatlandırması düzeltilmesi yapılması halinde, Alman mükellef hemen Alman Vergi İdaresini bilgilendirmek zorundadır. Alman mükellef bu düzeltmeye karşılık Alman Vergi İdaresinden düzeltme talep edebilir. Ancak bunu belgelerle kanıtlamalıdır. Alman Vergi İdaresi düzeltmeye yanaşmazsa mükellef karşılıklı anlaşma prosedürü ve AB tahkim prosedürüne başvurabilir. Alman Vergi İdaresi AB Tahkim prosedürünü ve karşılıklı

---

⁹¹ DELOITTE; a.g.e., s. 53-55.

⁹²ERNST&YOUNG; **2009 Transfer Pricing Survey: Tax Authority Insights: Perspectives, Interpretation And Regulatory Changes**, s. 108-109.

⁹³ INTERNATIONAL TAX REVIEW, “**Tax Audits Turn Nasty**”, Aralık 2007, s. 14-15.

anlaşma prosedürünü yeni vergi anlaşmalarına koymaya başladı. Bu transfer fiyatlandırması konularının çözümsüz kalmayacağını göstermektedir⁹⁴.

Yıllık 80 çifte vergilendirme vakası çözüme kavuşturulmaktadır. Çözülmesi gereken 530 çifte vergilendirme vakasının 80'i tahkim aşamasındadır⁹⁵.

C. İngiltere’de Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımına İlişkin Düzenlemeler

1. Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenlemeleri

Son yıllarda İngiltere’nin transfer fiyatlandırmasına ilişkin yasal çerçevesinde önemli değişiklikler olmuştur. En önemli değişiklik Mali Kanunda yapılmıştır. Son düzenlemeler “Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 28. Maddesini” de kapsamaktadır. Hemen hemen her işlem kanun kapsamına alınmıştır. 1 Mart 2004 tarihinden itibaren İngiltere içinde işlemlere ilişkin transfer fiyatlandırması muafiyeti kaldırılmıştır. Örtülü sermaye tamamen transfer fiyatlandırması rejimi kapsamına alınmıştır.

Mükellefler transfer fiyatlandırmasında emsallere uygunluk ilkesine uyumlarını kendileri değerlendirip beyannamelerini buna göre doldurmaktadır. Mükellef ve ortakları kendi değerlendirmelerine göre transfer fiyatlandırması düzeltmelerini yaparlar. Mükellef bu değerlendirmelerinde yanlışlık yaparsa cezalarla karşılaşır. Düzeltmede tek yönlü bir yaklaşım vardır. Vergilenebilir geliri arttıran düzeltmeler kabul edilirken vergilenebilir kârı azaltan düzeltmeler sadece çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarına göre yapılabilir. Bir grup şirket içindeki küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin bazıları transfer fiyatlandırması kurallarından muaftır. Ancak bu muafiyet aşağıdaki şartların gerçekleşmesi halinde uygulanmaz:⁹⁶

- Grubun 250’den fazla personelinin olması,
- Cirounun 50 Milyon Euro’dan fazla olması,
- Bilanço değerinin 43 Milyon Euro’dan fazla olması,

⁹⁴RABY; a.g.e., s. 431.

⁹⁵ERNST&YOUNG; 2009 Transfer Pricing Survey: Tax Authority Insights: Perspectives, Interpretation And Regulatory Changes, s. 109.

⁹⁶RABY; a.g.e., s. 710.

- Küçük veya orta ölçekteki grup içi şirketin vergi cennetlerindeki şirketle işlem yapması.

Ancak HMRC (Her Majesty's Revenue And Customs) bariz bir şekilde ticarete transfer fiyatlandırması manipülasyonları yapıldığını tespit ederse bu muafiyet kalkar. Transfer fiyatlandırmasının diğer düzenlemeleri aşağıda açıklanmıştır⁹⁷.

a) İlişkili Kişi Tanımı

Bir şirket doğrudan veya dolaylı olarak başka bir şirketin yönetimine, kontrolüne ve sermayesine katılıyorsa veya aynı kişi veya kişiler her iki şirketin yönetimine, kontrolüne ve sermayesine katılıyorsa bunlar arasındaki işlemler ilişkili kişiler arasında yapılan işlem olarak tanımlanır. Bu durumda transfer fiyatlandırması kurallarına riayet edilmesi gerekmektedir. Ancak genellikle % 51 oranında kontrol oranı aranır. Ancak bu oran % 40'a kadar düşürülebilir⁹⁸.

b) Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri

Transfer fiyatlandırması ile ilgili herhangi bir özel düzenleme bulunmamaktadır. OECD tarafından hazırlanan Transfer Fiyatlandırması Rehberinde yer alan yöntemler kabul edilmiştir. Bu yöntemler geleneksel işlem yöntemleri ve diğer yöntemlerdir⁹⁹.

Geleneksel İşlem Yöntemleri,

- i. Karşılaştırılabilir Fiyat Yöntemi,
- ii. Yeniden Satış Fiyatı Yöntemi,
- iii. Maliyet Artı Yöntemidir.

OECD rehberine göre emsallere uygun fiyatı tespit etmek için öncelikle bu yöntemler kullanılmalıdır. Fakat bu yöntemleri kullanmak için gerekli veriler yoksa veya mükellefin işlemleri çok karmaşıksa diğer yöntemler kullanılabilir. Diğer yöntemler olarak rehberde düzenlenen yöntemler ise "İşlemsel Kâr Yöntemleridir."

---

⁹⁷ RABY; **a.g.e.**, s. 711.

⁹⁸ DELOITTE; **a.g.e.**, s. 62.

⁹⁹ KÖSE ve FERHATOĞLU; **a.g.e.**, s. 121.

İşlemsel kâr yöntemleri;

- i. Kâr Paylaşım Yöntemi,
- ii. İşlemsel Net Kâr Marjı Yöntemidir¹⁰⁰.

Transfer fiyatlandırması denetimlerinin yoğun olduğu “Yönetim Giderlerinin İlişkili Şirketlere Yansıtılması” konusunda yöntem olarak maliyet artı yöntemi benimsenmektedir. Bu kârın hizmetin maliyetine eklenmesi ile bulunmaktadır. Maliyet eklenecek kâr marjı konusunda spesifik bir standart kabul edilmemiştir. HMRC İngiliz şirketlerinin sunduğu hizmetlerin kâr marjını % 5 ile % 10 arasında kabul etmektedir¹⁰¹.

c) Belgelendirme

İspat yükümlülüğünün değişmesine rağmen, diğer transfer fiyatlandırması rejimlerinin aksine, İngiltere’de mükellefin, transfer fiyatlarını desteklemek için hazırlaması gereken belgelerle ilgili spesifik düzenleme yapılmamıştır. Genel kurala bağlı kalmıştır. Yani mükellefler beyanlarının doğruluğunu destekleyen kayıtları saklama ve muhafaza etmek zorundadır. Fakat hangi belgelerin saklanması gerektiği konusunda bir belirsizlik vardır. Bu durum mükelleflerin cezalara maruz kalma riskini arttırmaktadır. Ekim 1998’de kayıt saklama yükümlülüğü ile ilgili Vergi Bülteni 37’de bir rehber yayınlanmıştır. Rehberde mükellefin hazırlaması ve muhafaza etmesi gereken belgelerle ilgili 5 alan düzenlenmiştir:¹⁰²

- i. Kanun kapsamına giren ticari ve finansal ilişkilerle ilgili işlemler,
- ii. İlişkili kişi işlemleri ve içeriği,
- iii. Emsal çalışması ve fonksiyon analizlerini de kapsayan, ilişkili kişi işlemlerinde tespit edilen fiyatlar ve fiyatlama yöntemleri,
- iv. Emsal fiyat yöntemi ile ilgili hesaplamalar ve düzeltmeler,
- v. Hem ilişkili hem de ilişkisiz kişilerle yapılan ticari sözleşmeler.

Bu rehberle birlikte HMRC transfer fiyatlandırması konularında mükelleflerden ayrıntılı dokümanlar istemektedir. Söz konusu belgeleri saklama süresi, ilgili mali yılı

¹⁰⁰ OECD; **Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administration**, 2009, s. 67.

¹⁰¹ RABY; **a.g.e.**, s. 736.

¹⁰² RABY; **a.g.e.**, s. 727-728.

izleyen yıldan itibaren 6 yıldır. Bu belgeler istendiğinde 30 gün içinde ibraz edilmelidir¹⁰³.

Mevcut düzenlemelere göre transfer fiyatlarının emsallere uygun olduğunu kanıtlama yükümlülüğü mükellefe aittir. Mükellef beyannamesini verirken emsallere uygun olmayan fiyatlarını düzeltmelidir. Vergi idaresi mükellefin emsallere uygunluk ilkesini ihmal ettiğini ileri sürüyorsa bu durumda ispat yükümlülüğü vergi dairesindedir¹⁰⁴.

d) Peşin Fiyat Anlaşması

1999 yılından beri uygulanmaktadır. İngiliz şirketler başvurabiliyor. İngiltere’de mukim olmayıp burada acenta veya şubesi olanlarda başvurabiliyor. İngiltere dışında mukim olup İngiltere’deki şirketlerle ticareti olanlarda başvurabiliyor. İngiliz Peşin Fiyat Anlaşması süreci karmaşık transfer fiyatlandırması konularında ve emsal fiyat yöntemine karar vermede kullanılır. Diğer vergi idarelerinin katılımı ile çok taraflı olarak da uygulanabiliyor. Peşin fiyatlandırma anlaşmaları mükelleflere işlemlerinde şeffaflık sağlamaktadır. Tipik olarak 4 aşamadan oluşur. Talep beyanı, resmi başvuru, değerlendirme, anlaşma.

Mükellefin peşin fiyat anlaşması ile ilişkili olarak sunduğu bilgiler HMRC’nin mükellefin sektörü ile ilgili olarak bilgi havuzuna katkıda bulunacaktır. Peşin fiyat anlaşmasının süresi en az 3 yıl en fazla 5 yıldır. Süre anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle başlar¹⁰⁵. Başvuru için herhangi bir harç ödenmez¹⁰⁶.

2. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Vergi Denetimine Yönelik Uygulamalar

İngiliz şirketlerinin bilgilerinin kayıtlı olduğu veri tabanları mevcuttur. İngiltere OECD’nin ilkelerini benimsemiş ve genel olarak da uygulamaya koymuştur. Emsal veriler transfer fiyatlandırmasının haklılığını göstermek için önemli araçlardır. HMRC kendi emsal verilerine ulaşma imkanına sahiptir. HMRC aynı zamanda İngiliz

---

¹⁰³ DELOITTE; **a.g.e.**, s. 16-20.

¹⁰⁴ RABY; **a.g.e.**, s. 717.

¹⁰⁵ RABY; **a.g.e.**, s. 731-732.

¹⁰⁶ DELOITTE; **a.g.e.**, s. 25.

şirketlerin verilerinin olduğu uluslararası ticari veri tabanlarını da kullanır. Veri tabanlarının varlığı potansiyel emsallere ulaşma imkanı sağlamaktadır. Müfettişlerde incelemelerinde bu veri tabanlarını kullanmaktadır. Bu veri tabanlarının kullanılabilirliği kaynak bilgilerin niteliği nedeniyle sınırlıdır. Müfettişler mükellefin transfer fiyatlarını eleştirirken “gizli emsalleri” kullanmazlar. Ancak transfer fiyatlandırması incelemesine mükellef seçmede gizli emsaller kullanılmaktadır¹⁰⁷.

Vergi incelemelerinin ana kaynağı “Transfer Fiyatlandırması Grubudur.” Transfer Fiyatlandırması Grubunun içinde HMRC’nin genel merkezinde görevli merkezi uzman transfer fiyatlandırması birimi vardır. Bu birim büyük ÇUŞ’ların vergi incelemeleriyle ilgilenir¹⁰⁸. Bu grup gerektiğinde ekonomist, ticari sektör uzmanı, sistem analistleri ve muhasebecileri transfer fiyatlandırması çalışmalarına katabilir. Risk değerlendirmesi çalışmalarında bu uzmanlardan yararlanılmaktadır¹⁰⁹.

HMRC Kasım 2003’de uluslararası yeni bir rehber yayınladı. Bu rehber, Çifte Vergilendirme, Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazancı, Sınır Ötesi Finanslama, Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlandırması konularında inceleme yapacak müfettişlere pratik tavsiyeleri içeriyor¹¹⁰.

Rehberde transfer fiyatlandırması incelemelerinin tetikleyicileri belirtilmiştir. Bunlar aşağıdaki gibidir:

- Vergi cennetlerinde kurulu şirketlerin olması.
- Şirketin grup içindeki diğer şirketlerin kârlılığında daha düşük olması.
- İngiltere’deki şirket yalnız rutin fonksiyonlar üstleniyorsa düşük kâr marjına sahip olacaktır. Müfettiş her şirketin ekonomik realitesini anlamaya çalışır. Örneğin işletmede yatırım, donanımlı teknik veya AR-GE personeli ve gayri maddi varlıklar varsa bu özellikteki şirket kârdan daha fazla pay alır.
- Royalti ödemeleri ve yönetim giderlerinin grup şirketlerine dağıtımını ticari mahiyette değilse İngiltere’deki kârları etkiler.

---

¹⁰⁷ RABY; a.g.e., s. 728.

¹⁰⁸ RABY, a.g.e., s. 729.

¹⁰⁹ ERNST&YOUNG, 2009 Transfer Pricing Survey: Tax Authority Insights: Perspectives, Interpretation And Regulatory Changes, s. 169.

¹¹⁰ RABY; a.g.e., s. 716.

- Sürekli zararlar HMRC'nin dikkatini çeker¹¹¹.

Ana şirket, iştirak ve hakim ortakla yapılan ticaret transfer fiyatlandırmasında önemli riski unsurlarıdır. Bu risk unsurları mükellefi seçmede önemli rol oynar. Ancak günümüzde ticaretin doğasında şirketlerin, iştirakleri ve diğer ortakları ile ticaret vardır. Bu şirketlerin hemen incelenmeye alınması demek değildir. Transfer fiyatlandırması incelemesine mükellef seçerken çok dikkatli olunmalı, uygun olmayan incelemeler hem vergi idaresi hem de mükellef için zaman kaybı ve maliyettir. Potansiyel transfer fiyatlandırması incelemesine mükellef seçmede risk değerlendirmesi yapılır¹¹².

Risk değerlemesi tipik olarak kuantum riski, davranışsal risk ve işlem riskinden oluşmaktadır. Kuantum risk; risk altındaki vergi tutarı ile ilgilidir. Bu açıdan bakıldığında doğru olmayan transfer fiyatlarıyla vergilenebilir gelirden önemli düzeltmeler gerekiyorsa işlem yüksek riskli bir işlem olarak değerlendirilir. Davranışsal risk mükellefin transfer fiyatlandırması konularına uyumuyla ilgilidir. İşlem riski ise bazı işlemlerin doğasında olan karmaşıklığıdır¹¹³.

Risk değerlendirme süreci ayrıntılı yapılmalıdır. Seçimi etkileyen faktörler ayrıntılı incelenmeli ve hangi faktörler ağır basıyorsa incelemeler o faktörlere yoğunlaştırılmalıdır. Transfer fiyatlandırmasını kapsayan risk değerlendirmesi ideal olarak aşağıdaki unsurları içermelidir:

- Altı yıllık konsolide bilançolar ve grup içindeki uygun şirketlerin hesaplarının incelenmesi,
- Grubun internet sitesinin incelenmesi,
- İşletme ve işletme pazarlarının özeti,
- Mükellef hangi sektörde faaliyet gösteriyor, sektörün trendlerinin internet veya basından incelenmesi,

---

¹¹¹ RABY; a.g.e., s. 722-723.

¹¹² HMRC-A, "What type of transfer pricing cases should be subject to enquiry?", <<http://www.hmrc.gov.uk/manuals/intmanual/INTM461040.htm>>, (12.02.2010).

¹¹³ RABY; a.g.e., s. 720.

- Grup içindeki son gelişmelerin analizi (Satın alma ve birleşmeler, yeni pazarlar vb.),
- Grup yapısının incelenmesi ve vergi cennetlerinde faaliyet gösteren grup şirketlerinin tanımlanması,
- FAME gibi veri tabanları kullanılarak mükellefin sektöründen emsaller ve eğilimler temin etmek için araştırma yapmak,
- Dolaylı vergilerle ilişkisi,
- Yabancı ana şirketin hesaplarının ve beyanlarının incelenmesi,
- Önceden transfer fiyatlandırması incelemesi yapıldıysa buna ilişkin raporların incelenmesi,

Transfer fiyatlandırması uzmanı yukarıdaki değerlendirmeleri ekonomist ve sektör uzmanı gibi farklı disiplinlerden uzmanlarla yapar¹¹⁴.

Büyük Mükellefler Ofisinde belli sektörlerde uzmanlaşmış sektör uzmanları vardır. Belli sektörlerden ziyade şirket içi işlemlerin yoğun olduğu işlemler üzerine yoğunlaşma eğilimi vardır. Malların transfer fiyatlarından daha çok ilişkili kişilere yapılan faiz ve royalti ödemeleri ile yönetim giderlerinin grup içindeki paylaşımı konularında transfer fiyatlandırması denetimleri yapılmaktadır¹¹⁵.

Vergi denetim sürecinde risk değerlendirmesinden sonra, işin ve işe ait risklerin tanımlanması, inceleme için gerekli kaynakların temin edilmesi ve incelemenin süresinin tahmin edilmesi gerekmektedir. Bunlar da yapıldıktan sonra vergi incelemesinin takvimi ve eylem planı oluşturulur. Bu, vergi incelemesi için yol haritasıdır. İnceleme HMRC'nin mükellefe gönderdiği tebligatla başlar. HMRC'nin transfer fiyatlandırması incelemelerinde hedefi incelemeyi 18 ayda bitirmektir. Ancak riskli ve kompleks incelemelerde bu süre 36 ayı geçmemek üzere uzatılabilir. Bu incelemelerin ortalama bitiş süresinde bir azalma vardır. Fakat 2008 yılının Mart ayının

---

¹¹⁴ HMRC-B; "Risk assessment - detailed process",
<http://www.hmrc.gov.uk/manuals/intmanual/INTM461200.htm>, Erişim Tarihi:12.02.2010

¹¹⁵ RABY, **a.g.e.**, s. 730.

sonu itibariyle ortalama süre 31 aydır. İnceleme süresince takvim 6 ayda bir gözden geçirilir. Bu aşamanın amacı incelemenin eylem planına uygun ilerleyip ilerlemediğini belirlemektir. İcabında inceleme stratejisi yeniden gözden geçirilmelidir. İncelemenin son aşamasında mükellefin fiyatlandırmasının kabul edilebilirliğine bakılır ve yeterli bilgiler ışığında yeterli analizler yapılır. Aşağıdaki kararlardan birisi alınır:

- Düzeltme yapmadan önce inceleme kapatılır.
- Müzakere edilmiş bir düzeltme kararı alınır.
- Düzeltme mükellefle müzakere edilmesine karşın uzlaşamadıysa dava konusu yapılır.

Müfettiş inceleme sonucunda inceleme sonuçlarıyla ilgili mükellefe bir tebligat gönderir. Mükellef 30 gün içinde vergilenebilir kârında bir düzeltme (İnceleme sonucu bir düzeltmeyi gerektiriyorsa) yapar. Bu süre içinde mükellef düzeltme yapmazsa ikinci 30 günlük süre içinde müfettiş düzeltmeyi yapabilir¹¹⁶.

OECD üyesi olarak HMRC rehberle uyumlu diğer vergi idareleriyle ortak vergi incelemelerine katılabilir. Fakat bilgi değişimi olmak zorundadır. Karşılıklı anlaşma prosedürleri ile ilgili olarak çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları bu değişim için yasal bir zemin sağlamalıdır¹¹⁷. İngiltere’de 6 yıllık bir zaman aşımı süresi vardır. Fakat fiil, hile ve ihmal niteliğinde ise 21 yıla kadar zaman aşımı uzayabilir¹¹⁸.

Vergi idaresi ve mükellef anlaşmaya varamazsa her iki taraf, vergi otoritesi tarafından kurulmuş olan “Vergi İtiraz Komisyonlarına” olayı götürebilir. Bu komisyon vergi uzmanlarından kurulu bir komisyondur. Komisyona itiraz 30 gün içinde yapılır. Mükellef veya vergi idaresi komisyonun kararlarına karşı itirazda bulunabilir. Bu itiraz Yüksek Mahkemeye yapılır. Yüksek Mahkemenin kararlarına karşı yapılan itirazlar Lordlar Kamarasında ele alınır. Dava AB kanunlarıyla ilgili ise davaya Lüksemburg’daki Avrupa Mahkemeleri bakabilir¹¹⁹. AB’nin üyesi olarak İngiltere AB Tahkim Anlaşmasını kabul etmiştir. Karşılıklı anlaşma prosedürleri ile çözülemeyen diğer ülkeleri de ilgilendiren uluslararası transfer fiyatlandırması konuları tahkim ile

---

¹¹⁶ RABY; a.g.e., s. 721-722.

¹¹⁷ RABY; a.g.e., s. 734.

¹¹⁸ DELOITTE; a.g.e., s. 50.

¹¹⁹ RABY; a.g.e., s. 724.

çözümüne kavuşur. Tahkim bağımsız uzmanları içeren danışma komisyonundan oluşur. Komisyon belli süre içinde karar alır. Vergi idareleri bu karara göre hareket etmeli veya başka bir eylemle anlaşma yoluna gitmelidir. Tahkim müessesesi aşamasında transfer fiyatlandırması sorunları çözümsüz kalmamaktadır. Fakat tahkim anlaşması kendinden beklenen başarıyı sağlayamamıştır. Başarılı bir şekilde çözdüğü birkaç olay vardır¹²⁰.

II. ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NDE TRANSFER FİYATLANDIRMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER

A. Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenlemeleri

Çin dünya'da doğrudan yabancı yatırımları en fazla çeken ülkedir. Çin'de 200.000'den fazla yabancı ilişkili şirket vardır ki bu rakam dünyadaki yabancı ilişkili şirketlerin % 37'sini oluşturmaktadır. Bu realite transfer fiyatlandırması düzenlemelerinin hem Çin için hem de Çin'in yabancı yatırımcıları ve ticaret ortakları için büyük bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Çin hükümeti OECD'nin transfer fiyatlandırması rehberindeki temel ilkeleri benimseyen düzenlemeler yapmıştır¹²¹.

Transfer fiyatlandırmasına ilişkin ilk düzenlemeler 1991 yılında yapılmıştır. Yabancı Yatırımlar ve Girişimler Gelir Vergisi Kanununun 13, 52 ve 58 maddeleriyle transfer fiyatlandırması hükümleri Çin Vergi mevzuatına girmiştir¹²².

01.01.2008 tarihinden itibaren ise yeni KVK yürürlüğe girmiştir. Kanun iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım yurt içi girişimleriyle ilgili gelir vergisi düzenlemeleri ve ikinci kısım ise yabancı yatırım ve girişimlerle ilgili gelir vergisi düzenlemeleridir. Yeni kanun transfer fiyatlandırması yoluyla vergi kaçırma önleyici düzenlemeler getirmiştir. Transfer fiyatlandırması ile ilgili düzenlemeler temel olarak KVK'nın "Özel Vergi Düzeltmeleri" başlıklı 6'ncı bölümünde yer almaktadır¹²³.

---

¹²⁰ RABY, **a.g.e.**, s. 731.

¹²¹ AGNES, W.Y. Lo, RAYMOND, M.K. Wong, "Tax Compliance And Audit Adjustment-An Investigation Of The Transfer Pricing Methodologies" **International Tax Journal**, September-October 2007, s. 60.

¹²² KÖSE ve FERHATOĞLU, **a.g.e.**, s. 122

¹²³ RABY, **a.g.e.**, s. 330.

Çin hükümeti yabancı yatırımlara iki türde izin vermektedir. Ortak girişimler ve tamamen yabancı girişimler.

Yabancı ortak çoğunlukla makine, teknik bilgi ve yönetim uzmanlığı sunarken yerli ortak toprak, işgücü ve lokal iletişim ağı sağlamaktadır. Tamamen yabancı girişimler belli endüstrilerle sınırlandırılmıştır. Bu sektörler telekomünikasyon, alt yapı hizmetleri ve ulaşımdır. Yabancı girişim ihracata yönelik olmalı yada ileri teknoloji sağlamalıdır.

Çin’de standart kurumlar vergisi oranı % 25’tir. Teşvik kapsamındaki ileri teknoloji gibi bazı sektörlerde bu oran % 15 indirilmektedir. Yerleşik olmayanlara kira, royalti, faiz ve diğer pasif gelirlerinin ödenmesinde % 10 oranında stopaj vergisi vardır. Şahsi gelir vergisi oranları artan oranlı olup % 5 ile % 45 arasındadır¹²⁴.

Çin’de ilk iki yıl vergi muafiyeti var, diğer üç yılda da % 50 oranında vergi indirimi söz konusudur. Ancak işletme faaliyeti on yıldan az olmamalıdır¹²⁵.

Çin hükümeti tarafından sağlanan kapsamlı vergi teşvikleri ve düşük vergi oranları yabancı yatırımcıları kârlarını Çin’de tutmaları için teşvik etmektedir. Buna rağmen Çin’de transfer fiyatlandırması manipülasyonları olmaktadır. Yapılan araştırmalara göre gelişmekte olan ülkelerde vergi değişkeni transfer fiyatlandırması politikasının belirlenmesinde önemli bir değişken değildir. Kur riski ve döviz kontrolleri gibi diğer değişkenler transfer fiyatlandırması kararlarında daha önemli bir rol oynayabilir¹²⁶.

1. İlişkili Kişi Tanımı

Çin vergi kanunları geniş anlamda ilişkili kişiyi tanımlamıştır. Tanımda daha çok bir işletme üzerindeki kontrol gücü esas alınmıştır. Buna göre bir şirketin başka bir şirketin üst yönetimi, satın alımları, satışları, üretimi, gayri maddi varlıkları ve

¹²⁴PRICEWATERHOUSECOOPERS-B; “Overview of PRC Taxation System”, 2010; <http://www.pwccn.com/home/eng/prctax_corp_overview_taxation.html>, (03.03.2010).

¹²⁵ K. Hung CHAN, Lynne CHOW; “An Empricial Study Of Tax Audits İn China On İnternational Transfer Pricing”, **Journal Of Accounting And Economics**, Volume 23, 1997, s. 86.

¹²⁶CHAN, K. Hung, CHOW, Lynne; **a.g.m.**, s. 95.

teknolojileri üzerinde kontrol gücü varsa bu iki şirket birbirleriyle ilişkili şirket olarak kabul edilir¹²⁷.

2. Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri

Çin OECD'nin transfer fiyatlandırması rehberinde belirtilen yöntemleri benimsemiştir. Çin vergi mevzuatında düzenlenen transfer fiyatlandırması yöntemleri şunlardır:

- Karşılaştırılabilir fiyat yöntemi,
- Yeniden satış fiyatı yöntemi,
- Maliyet artı yöntemi,
- İşlemsel net kâr marjı yöntemi,
- Kâr paylaşım yöntemi
- Emsallere uygunluk ilkesiyle uyumlu diğer yöntemler¹²⁸.

Yöntemler arasında bir hiyerarşi yoktur. Fakat Çin'de işlem bazlı yöntemler de denilen karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, maliyet artı yöntemi ve yeniden satış fiyatı yöntemi kâr bazlı yöntemlere göre daha fazla tercih edilmektedir. İşlem bazlı yöntemlerin tercih edilme nedeni ise ilişkili kişilerle yapılan işlemlerin yoğunluğu, verilerin elde edilebilirliği ve firmanın içinde bulunduğu sektörün özellikleridir. Çin'de şirket içi emsal yoksa karşılaştırılabilir fiyat yöntemi tercih edilmez. Keza şirketin ilişkili kişilerle yaptığı işlemlerin yüzdesi yüksekse bu yöntem tercih edilmez. Maliyet artı yöntemini ses medya ekipmanları, giysi ve tekstil, plastik ürünler ve kimyasal ürünler üreten sektörler için kullanırlar. Yeniden satış fiyatı yöntemi; şirketin vergi idaresine ilişkili şirketlere ait fiyatlandırma bilgisi ve finansal bilgi sunabilmesi hallerinde kullanırlar. Kâr bazlı yöntemler ise ilişkili kişilerle yapılan işlemlerin yüzdesinin yüksek olması ve vergi idaresine gerekli bilgilerin sunulamaması halinde kullanılır¹²⁹.

---

¹²⁷ DELOITTE; **a.g.e.**, s. 61.

¹²⁸ RABY; **a.g.e.**, s. 335.

¹²⁹ AGNES, W.Y. Lo, RAYMOND, M.K. Wong; **a.g.m.**, s. 61-64.

3. Belgelendirme

Transfer fiyatlandırmasında belgelendirme uygulaması Çin Vergi İdaresi için birinci önceliktir. Transfer fiyatlandırmasında dokümantasyon çoklu amaçlar içerir. Belgelendirme, iç veri tabanlarının oluşturulması, potansiyel denetim hedeflerinin belirlenmesi ve mükellefin transfer fiyatlandırmasına uyumunu sağlamak amacıyla yapılabilir¹³⁰. Mükelleflerin geniş belgelendirme yükümlülükleri vardır. İlişkili şirket veya kişilerle gerçekleştirdiği işlemler için transfer fiyatlandırması raporu hazırlanır ve yıllık kurumlar vergi beyannamesiyle birlikte vergi idaresine verilir. Transfer fiyatlandırmasına ilişkin diğer belgeler beyanname ekinde verilmez. Fakat bu belgeler transfer fiyatlarını doğrulayacak şekilde istendiğinde vergi idaresine verilmek üzere dosyalanmalıdır. Dokümanlar her mali yılın sonunda hazırlanmalıdır.

Dokümantasyon muafiyeti yoksa bu belgeler istendiğinde 15 gün içinde vergi idaresine verilmelidir¹³¹.

Mükellefin durumu aşağıdaki şartların birisine uyuyorsa bu dokümantasyonu yapmasına gerek yoktur.

- Yıllık ilişkili kişi işlemlerinin tutarı 200 Milyon Yuan'dan az olanlar(mal alım ve satımları için) gayri maddi varlıklar, faiz ödemeleri ve hizmetler için 40 Milyon Yuan'dan az olanlar.(Çin Vergi İdaresi bu eşğin altındaki işlemlerin teferruatı ile ilgilenmez),
- Peşin Fiyatlandırma Anlaşması sürecinde olanlar,
- Yabancı payı % 50 ve daha az olan şirketlerin ilişkili kişi işlemlerinin yurt içindeki ilişkili kişilerle yapılmış olması¹³².

Sadece incelemede olan şirket değil ilişkili şirketler ve ilişkili olmayıp sektör içindeki ilgili diğer şirketlerde istendiğinde bilgi vermek zorundadır. Bu şirketler incelemede olan şirkete benzer, potansiyel emsal şirketlerdir. Bu bilgiler 15 gün içinde

¹³⁰ PRICEWATERHOUSECOOPERS-C; "Tax Authorities Actively Collecting 2008 Transfer Pricing Documentation", 2010, <http://www.pwccn.com/home/eng/cn_tp_doc_submission_feb2010.html>, (03.03.2010).

¹³¹ RABY; **a.g.e.**, s. 331-333.

¹³² ERNST&YOUNG, **Transfer Pricing Global Reference Guide 2009**, s. 25.

sunulmak zorundadır. Fakat özel nedenlerle bu süre içinde sunulmaz ve bu nedenler yazı ile vergi idaresine açıklanırsa vergi idaresi 30 günden fazla olmamak üzere bir süre daha verebilir¹³³.

İlişkili kişi veya şirketle yapılan işlemde uygulanan fiyatın emsallere uygun olduğunu kanıtlama yükümlülüğü mükellefe aittir. Vergi idaresinin bir transfer fiyatlandırması soruşturması yürütmesi halinde mükellef ilişkili şirket veya şirketlerle ilgili idarece istendiğinde bilgi vermek zorundadır. İncelemede olan mükellef ilişkili kişi ve onunla yaptığı işlemler hakkında inceleme elemanına bilgi vermezse veya verdiği bilgilerin gerçeği yansıtmaması durumunda inceleme elemanı emsallere uygunluk ilkesiyle tutarsız ilişkili kişi işlemlerini düzeltmeye yetkilidir¹³⁴.

4. Peşin Fiyatlandırma Anlaşması

Birçok şirket transfer fiyatlandırması risklerini minimize etmek için “Peşin Fiyatlandırma Anlaşmasına” yönelmektedir. İki taraflı yaklaşık 40 anlaşma sürdürülmektedir. Çin ile diğer vergi otoriteleri(Japonya, ABD, Kore ve Danimarka) arasında 12 iki taraflı peşin fiyatlandırma anlaşması yapılmıştır ve bu anlaşmalar sonuçlandırılmıştır¹³⁵.

KVK'nın 42'inci maddesi, Çin Vergi İdaresinin peşin fiyatlandırma anlaşması sürecini güçlü bir şekilde destekleyen düzenlemedir. Çin'de birçok mükellef transfer fiyatlandırması nedeniyle oluşacak vergi risklerini minimize etmede peşin fiyatlandırma anlaşmalarını etkili bir yöntem olarak görmektedir¹³⁶.

Peşin fiyatlandırma anlaşmasına başvuru ücretsizdir. Mükellefler anlaşma için başvurduğunda herhangi bir harç yatırmazlar¹³⁷.

---

¹³³ RABY; a.g.e., s. 334.

¹³⁴ RABY; a.g.e., s. 332.

¹³⁵ PRICEWATERHOUSECOOPERS-A; **China's New Transfer Pricing Rules: The First 200 Days.**

¹³⁶ RABY; a.g.e., s. 338.

¹³⁷ DELOITTE; a.g.e., s. 25.

B. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Vergi Denetimine Yönelik Uygulamalar

Çin genellikle başka bir ülkede ÇUŞ'ların ortak transfer fiyatlandırması incelemelerine katılmaz. Ancak bilgi değişim anlaşmalarıyla yetkili vergi otoritesinden otomatik veya spontane bilgi elde edebilir. Transfer fiyatlandırma denetimleri diğer lokal vergi idareleri ile işbirliği yaparak bir grup şirketin iştiraklerinin simültane incelenmesiyle gerçekleşmektedir¹³⁸.

Transfer fiyatlandırması birçok lokal vergi idarelerinin görevlerinden biridir. Vergi idareleri Çin'de il düzeyinde, mahalli düzeyde ve ülke düzeyinde olmak üzere üç aşamalıdır. Transfer fiyatlandırması denetimi yapabilmek için lokal bürolar gelir idaresinden onay almak zorundadır.

İlişkili kişilerle yapılan işlemlerde uygulanan fiyat emsallere uygun değilse vergi idaresi sirkülerde belirlenen yöntemlerle mükellefin vergilenebilir gelirini düzeltebilir.

Lokal vergi birimlerinin ulusal istatistik bürosunun veri tabanlarının kullanılması teşvik edilmektedir. Bu veri tabanları kamuya açık değildir. Aynı zamanda yeni KVK'dan önceki sirkülere göre Bureau Van Dijk' in OSIRIS veri tabanı ve diğer veri tabanları transfer fiyatlandırması denetimlerinde kullanılıyordu. Yeni yayınlanan sirkülerde, transfer fiyatlandırması denetimlerinde karşılaştırma analizi öncelikle kamuya açık verilerden yararlanılarak yapılacaktır. Ancak sadece bu bilgilerin kullanılması zorunlu değildir, vergi otoritesi kamuya açık olmayan verileri de kullanabilir. Transfer fiyatlandırması incelemeleri geçmiş 10 yıla ilişkin yapılabilir¹³⁹. Çin Vergi İdaresi genellikle Şangay Borsasına kayıtlı Çin şirketlerinden emsal seçmekle birlikte gerekirse yabancı şirket emsallerini de kabul etmektedir. Mükellefler vergi idaresini “yurtiçi emsallerin bulunmadığı” konusunda ikna ederlerse yabancı emsalleri kullanabiliyor¹⁴⁰.

Transfer fiyatlandırması manipülasyonlarında vergi farklılıkları en önemli sebep değildir. Gelişmekte olan ülkeler gelişmiş ülkelere göre kurumsal çerçevelerinin

---

¹³⁸ RABY; a.g.e., s. 339.

¹³⁹ RABY; a.g.e., s. 336.

¹⁴⁰ DELOITTE; a.g.e., s. 53-55.

olmaması, uzmanlaşmanın olmaması ve mücadele edecek kaynakların olmaması gibi nedenlerden dolayı transfer fiyatlandırması manipülasyonlarına karşı mücadelede daha fazla zorlanmaktadır. Çin’inde gelişmekte olan ülke olması nedeniyle transfer fiyatlandırması konusunda vergi denetimi etkinliği sağladığı söylenemez. Transfer fiyatlandırması konusunda vergi denetim etkinliğinin sağlanıp sağlanmadığını tespit edebilmek için bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmada 1992-1993 yıllarında doğrudan yabancı yatırımların yoğun olduğu sektörlerde yapılan 81 vergi incelemesinden veriler alınmıştır¹⁴¹.

Transfer fiyatlamasına yatkın sektörler ileri teknolojilerin kullanıldığı büyüyen sektörler ve piyasa fiyatı olmayan yada piyasa fiyatının belirlenmesinin zor olduğu sektörlerdir. İncelemeler Tayvan, Hong Kong ve Singapur’a ihraç edilen düşük teknoloji ürünlerinin bulunduğu sektörlerle yoğunlaşmıştır. İleri teknoloji sektörlerinin ülkede kalmasının istenmesi nedeniyle ileri teknoloji şirketleri incelemeye tabi tutulmamıştır. Aksi takdirde bu şirketlerin yatırımlarını başka ülkelere yönlendirme riski vardır. İncelemesi yapılan 81 şirketin hiçbiri ileri teknoloji üretimi yapan şirketler değildir. İncelenen büyük Çok uluslu Şirketlerin ikisi üçüncü dünya ülkelerine düşük fiyatlı müzik ve video ekipmanları ihraç eden firmalardır. Büyük ÇUŞ’ların etkin denetimi maliyetli ve ayrıntılı bir denetimi gerektirir. Bunu da gelişmekte olan ülkeler sağlayamaz. Yabancı yatırımcının yerli ortağı varsa bürokrasi ve siyasilere bağlantıları olduğundan vergi denetimine ilişkin hükümete siyasi etkide bulunabilirler¹⁴².

Emsallere uygunluk ilkesini gayri maddi varlıklara uygulamak maddi varlıklara göre daha zordur. Gayri maddi varlıklara ilişkin transfer fiyatlandırması düzenlemeleri Amerika’daki kadar gelişmiş değildir. Bu yüzden Çin’de yapılan vergi incelemelerinin büyük oranı mal ve hammadde alım satımı yapan sektörlerle aittir. Vergi İnceleme elemanları hemen transfer fiyatlandırması incelemesine başlamaz. İlk önce mükellefin kârlılığını analiz eder. Bu analizde fiyat manipülasyonları tespit edilebilir¹⁴³.

Çin’de transfer fiyatlandırması konusunda denetime tabi tutulma nedenleri şunlardır:

---

¹⁴¹ CHAN, K. Hung, CHOW, Lynne; **a.g.m.**, s. 86.

¹⁴² CHAN, K. Hung, CHOW, Lynne; **a.g.m.**, s. 91-94.

¹⁴³ CHAN, K. Hung, CHOW, Lynne; **a.g.m.**, s. 96.

- İlişkili kişilerle büyük tutarda işlem yapan şirketler,
- Arka arkaya zarar veya düşük kârlılık beyan edenler ya da kârlılıklarında dalgalanmalar olan şirketler,
- Aynı endüstrideki diğer firmalardan daha düşük kâr eden firmalar,
- Aynı grup içindeki şirketlerden daha düşük kâr eden şirketler,
- Üstlendiği fonksiyon ve risklerle bağdaşmayan kârlar elde eden şirketler,
- Vergi cenneti ülkelerde kurulan ilişkili şirketlerle ticaret yapan şirketler,
- İlişkili kişilerle yaptığı işlemlere ilişkin hazırlanan dokümantasyon ve raporlarla uyumsuz işlemleri olan şirketler,
- Emsallere uygunluk ilkesini açık bir şekilde ihlal eden şirketler¹⁴⁴.

Mükellefin kârlılığı emsal fiyat serisinin medyanının altına düşürse, prensip olarak kâr medyana göre düzeltilir. Fakat vergi idaresi koşullara da bakar. Mükellefin bir yılda kârı medyandan yüksek diğer bir yılda medyanda düşük ise vergi idaresi herhangi bir eleştiri getirmez. Medyandan düşük kârlılığı kabul eder¹⁴⁵.

Ocak 2009’ da 2 Sayılı sirküler yayınlandı. Geçmiş on yılda transfer fiyatlandırmasına ilişkin vergi denetimlerinden elde edilen tecrübelerle bu sirkülerde yeni konseptler geliştirilmiştir. 29 Mart 2009 da “Vergi Tahsilatını Arttırma, Vergi Kaçakçılığını Engelleme ve Vergi Gelirlerini Arttırma” başlıklı bir rehber yayınlandı. Bu rehber aşağıdaki hususları içermektedir:

- Ulusal çapta bilgi sistemlerini birleştirme,
- Giysi, elektronik, iletişim teknolojileri ve bilgisayar gibi spesifik sektörlerde vergi denetimlerini yoğunlaştırmak,
- Fastfood, perakende ve otomobil sektörlerinde genel bir denetim yapmak,

¹⁴⁴ RABY; a.g.e., s. 334.

¹⁴⁵ ERNST&YOUNG, 2009 Transfer Pricing Survey: Tax Authority Insights: Perspectives, Interpretation And Regulatory Changes, s. 47.

- İlaç, lastik üreticileri, otel ve finans sektörlerinde transfer fiyatlandırması denetimleri yapmak,
- Şirket içindeki makul olmayan royalti ve hizmet ödemelerine yoğunlaşmak,
- Vergi cennetlerine kaçırılan kârlarla mücadele etmek

Transfer fiyatlandırması denetimleri genellikle diyalog yoluyla gerçekleştirilir. Mükellefin davranışı, sonucu önemli bir şekilde etkilemezken vergi idaresi ile işbirliği her zaman mükellefe avantaj sağlar. Nitekim Çin Vergi Kanunları vergi idaresine geniş inisiyatifler vermiştir.

Mükellef vergi idaresinden bir başlangıç değerlendirmesi aldığı ve bu değerlendirmeye katılmadığında, transfer fiyatlarının uygunluğuyla ilgili yazılı açıklamalar ve destekleyici dokümanları vergi idaresine verir. Bu tartışmalar ve müzakereler vergi idaresinin bir karara varmasına kadar devam edebilir. Bu karar verildikten sonra düzeltme yapılacaksa “Transfer Fiyatlandırması Düzeltme Raporu” düzeltme yapılmayacaksa “Transfer Fiyatlandırması Sonuç Raporu” tanzim edilir. Bu raporlar yazıldıktan sonra mükellefle müzakere yapılmaz. Mükellef bu düzeltmelere katılmazsa hem idari hem hukuki itiraz hakkı vardır. Mükellef idareye 60 gün içinde başvurabilir. Vergi idaresi de 60 gün içinde karar vermelidir. İdarenin bu kararı da mükellefi tatmin etmezse bu karara karşı 15 gün içinde mahkemeye başvurabilir. Fakat bu itiraz prosedürleri uygulanmadan önce vergi farkları ve cezalar ödenmelidir. Uygulamada transfer fiyatlandırması ihtilaflarına ilişkin itirazlar çok enderdir. Çünkü Çin Vergi İdaresi geniş inisiyatife sahiptir ve mükellefler vergi idaresi ile karşılıklı anlaşma yoluyla çözüm bulurlar¹⁴⁶.

---

¹⁴⁶ RABY; a.g.e., s. 336-337.

III. RUSYA FEDERASYONU'NDA TRANSFER FİYATLANDIRMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER

A. Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenlemeleri

Transfer fiyatlandırması düzenlemesi Vergi Kanunu'nun birinci bölümünde yer almaktadır. Rusya'da transfer fiyatlandırması düzenlemeleri 1 Ocak 1999 tarihinden bu yana yürürlükte. 40'ıncı maddesinde mal ve hizmetlerin fiyatlarının belirlenmesi ile ilgili ilkeler düzenlenmiştir. 20'inci maddesinde ise "İlişkili Kişiler" düzenlenmiştir. Bu maddeler vergi idaresinin transfer fiyatlandırması eleştirisi yapmasını sağlayan temel maddelerdir. Mükellefin fiyatlarını uygularken karşılaştırması gereken piyasa fiyatının belirlenmesi ile ilgili kuralları da kapsar. Transfer fiyatlandırması ile ilgili kanun maddelerini açıklayıcı ayrıntılı rehber, tebliğ ve karar bulunmamaktadır. Taslak şeklinde bir transfer fiyatlandırması düzenlemesi vardır. Fakat henüz yürürlüğe girmemiştir. Bu yüzden 40. ve 20. Maddedeki hükümlere göre açıklamalar yapılmıştır. Yeni düzenlemelerin 1 Ocak 2011'de yürürlüğe girmesi hedeflenmektedir¹⁴⁷.

1. İlişkili Kişi Tanımı

Aşağıdaki işlemlerin hepsi transfer fiyatlandırmasına tabidir:

- Hem yurtiçi hem de yurtdışı ilişkili kişi ve şirketler arasındaki işlemler,
- Takas(Trampa) işlemleri,
- Dış ticaret işlemleri,
- Mükellefin benzer mallara uyguladığı fiyatlarda kısa bir süre içinde % 20 sapmanın olması.

"Kısa süre içinde" ifadesi önemlidir. Fakat kanunda herhangi bir açıklama yapılmamıştır. İlişkili kişi 20. Maddede düzenlenmiş ve aşağıdaki üç durumda ilişkili kişi tanımlaması yapılmıştır.

---

¹⁴⁷ RABY; a.g.e., s. 631-632, ERNST&YOUNG, **Transfer Pricing Global Reference Guide 2009**, s. 100.

- Bir kişi veya şirket başka bir şirketin sermayesine doğrudan veya dolaylı bir şekilde % 20'den fazla oranda katılıyorsa,
- Resmi bir görevle ilgili olarak bir şahıs başka bir şahsın emrinde çalışıyorsa,
- şahıslar arasında, evlilik, hısımlık, sıhri hısımlık, evlatlık, vekillik ve vesayet ilişkisi varsa¹⁴⁸.

2. Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri

Rusya OECD üyesi değildir. Fakat OECD'nin yayınladığı rehberlerden ve modellerden yararlanmaktadır¹⁴⁹. Rusya OECD rehberindeki tavsiyeleri tam olarak benimsemese de transfer fiyatlandırması yöntemleri açısından rehberde tavsiye edilen yöntemleri kabul etmiştir. Söz konusu yöntemler ise,

- Karşılaştırılabilir Fiyat Yöntemi,
- Yeniden Satış Fiyatı Yöntemi,
- Maliyet Artı Yöntemidir.

Yöntemler arasında hiyerarşi vardır. Yeniden Satış Fiyatı Yöntemi, ilişkisiz kişiler arasındaki işlemlerde uygulanan fiyatlara ilişkin bilgi yoksa kullanılır. Maliyet Artı Yöntemi, Karşılaştırılabilir Fiyat Yöntemi ve Yeniden Satış Fiyatı Yöntemine başvurulma imkanı yoksa kullanılması gereken bir yöntemdir. Fakat hiyerarşik olarak öncelikle tercih edilecek yöntem “Karşılaştırılabilir Fiyat Yöntemidir.”

Bir malın birden fazla piyasa fiyatı varsa hangisinin emsal alınacağı konusunda bir netlik yoktur. Fakat uygulamada mahkemeler piyasa fiyatlarının aralığını emsal olarak kabul etmiřtir¹⁵⁰. Rus vergi kanunlarının belirsizliği ve kanunları açıklayıcı düzenlemelerin olmaması nedeniyle mahkeme kararları uygulamaya yön vermiřtir¹⁵¹.

---

¹⁴⁸ RABY; a.g.e., s. 633-634.

¹⁴⁹ RABY; a.g.e., s. 641.

¹⁵⁰ RABY; a.g.e., s. 635, ERNST&YOUNG, **Transfer Pricing Global Reference Guide 2009**, s. 100.

¹⁵¹ RABY; a.g.e., s. 637.

3. Belgelendirme

Dokümantasyon yükümlülüğü bulunmamakla birlikte vergi denetimi sürecinde denetçi transfer fiyatlarının doğruluğunu kanıtlayıcı belgeler isteyebilir. Bu yüzden şirket içi ticarete yapılan işlemler ve uygulanan fiyatlara ilişkin belgelendirme yapılması tavsiye edilir¹⁵². Vergi idaresi tarafından istenen belgeler 10 gün içinde verilmelidir¹⁵³.

İspat yükümlülüğü vergi idaresindedir. Vergi idaresi mükellefin uyguladığı fiyatın piyasa fiyatına göre % 20 oranında bir sapma gösterdiğini kanıtlamak durumundadır. Taslak halindeki transfer fiyatlandırması düzenlemesinde ise ispat külfeti mükellefe geçmektedir¹⁵⁴.

4. Peşin Fiyat Anlaşması

Peşin Fiyat Anlaşmasıyla ilgili yasal bir düzenleme yoktur. Taslak düzenleme yürürlüğe girerse Peşin Fiyat Anlaşması 2010'dan önceki dönemleri kapsamayacak. Sadece büyük mükellefler başvurabilecektir. Diğer mükelleflere karşı ayrımcı olan bu düzenleme son halinde değişiklik gerektirmektedir. Maksimum 3 yıl için geçerli olacak ve mükellef bu üç yılın sonunda 2 yıl daha uzatma talep edebilecektir. Anlaşma hükümlerinin ihlali halinde anlaşma feshedilir ve 1,5 Milyon Ruble (Yaklaşık 63.625 Dolar) ceza kesilir¹⁵⁵.

B. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Vergi Denetimine Yönelik Uygulamalar

Rusya, büyük bir ekonominin temeli olan doğal kaynaklara, insan gücüne sahip dünyadaki belli başlı ülkelerden biridir. Transfer fiyatlandırması ülkedeki petrol şirketlerinin düşük vergi uygulaması olan bölgelerde tamamı kendilerine ait olmak üzere kurdukları şubelerine ucuz fiyatlardan satış yaptıkları yaygın bir uygulamadır. Hizmet sektöründe faaliyet gösteren bir ticari kuruluş olarak kaydettirilen bu şubeler, petrol ya da gazı pazar fiyatlarından satmakta ve büyük kâr elde etmektedir. Transfer

---

¹⁵² RABY; a.g.e., s. 638.

¹⁵³ DELOITTE; a.g.e., s. 20.

¹⁵⁴ RABY; a.g.e., s. 637.

¹⁵⁵ RABY; a.g.e., s. 640.

fiyatlandırması olarak adlandırılan bu olguyu göz önüne alan Dünya Bankası çalışmasına göre resmi istatistiklerde % 9 olan petrol ve gaz sektörünün GSYİH'daki payı % 20-25 civarındadır. Perakende ve toptan ticaretin GSYİH'ya oranı ise resmi verilere göre % 30 iken, Dünya Bankası verilerine göre % 10'dur¹⁵⁶.

Transfer fiyatlandırması incelemeleri transfer fiyatlandırması konusunda uzman kişiler tarafından gerçekleştirilmemektedir. Fakat yeni vergi reformu sürecinde transfer fiyatlandırması konularıyla ilgilenen ayrı bir birim kurulacağı belirtilmektedir¹⁵⁷. Vergi kanununda düzenlenmiş spesifik transfer fiyatlandırması denetim prosedürü bulunmamaktadır. Mutat vergi denetimlerinde transfer fiyatları da kontrol edilir. Büyük entegre gaz ve enerji şirketlerinde birkaç transfer fiyatlandırması denetimi yapılmıştır. İspat külfeti vergi idaresine ait olmasına rağmen Rus şirketlerine defansif transfer fiyatlandırması politikası ve transfer fiyatlarını doğru bir şekilde belgelendirme tavsiye edilmektedir. Şimdiye kadar transfer fiyatlandırması yapacak özel bir birim görevlendirilmemiştir. Transfer fiyatları geniş olarak genel vergi denetimlerinde incelenir. Ancak yakın gelecekte müfettişlerin transfer fiyatlandırması ve peşin fiyatlandırma anlaşmalarında uzmanlaşması beklenmektedir. Vergi kanunlarına göre piyasa fiyatlarını araştırmada kullanılacak emsal veriler sadece resmi bilgi kaynaklarında ve borsaya kote edilmiş şirketlerden temin edilebilir. Gümrük idaresinin veri tabanları kullanılabilir. Ancak bu bilgi kaynakları emsal fiyatı tespit etmede yetersiz kalmaktadır¹⁵⁸. Emsal fiyatı makul bir şekilde belirleyecek nitelikteki Rusya dışındaki emsal veriler de kullanılabilir¹⁵⁹. Var olan transfer fiyatlandırması denetimlerinin etkin olduğu söylenemez. 2008 yılında dava konusu olan transfer fiyatlandırması konularının % 15'ini vergi idaresi kazanmıştır. Son beş yıl da transfer fiyatlandırması davalarının % 85-90'nı vergi idareleri kaybetmektedir¹⁶⁰.

---

¹⁵⁶ İSTANBUL İHRACATÇI BİRLİKLERİ GENEL SEKRETERLİĞİ; **Rusya Gıda Sektörü Ülke Raporu**, Ağustos 2009., s. 3.

¹⁵⁷ ERNST&YOUNG; **2009 Transfer Pricing Survey: Tax Authority Insights: Perspectives, Interpretation And Regulatory Changes**, s. 147.

¹⁵⁸ RABY; **a.g.e.**, s. 638-640.

¹⁵⁹ DELOITTE; **a.g.e.**, s. 56.

¹⁶⁰ ERNST&YOUNG; **Transfer Pricing Global Reference Guide 2009**, s. 101.

Şirket yeniden yapılanmaları ve kârlardaki önemli düşüşler transfer fiyatlandırması denetiminin tetikleyicileridir¹⁶¹. Petrol ve gaz sektöründe agresif transfer fiyatlandırmalarından ötürü incelemeler bu sektörlere yoğunlaşmıştır. Vergi oranlarının düşük olduğu offshore ülkelerinde çok sayıda işletmeye sahip olan Rus şirketleri de vergi incelemesinin tetikleyicisi durumundadır. Ancak dava konusu yapılmış transfer fiyatlandırması vakalarının çoğunluğu yurtiçi transfer fiyatlandırmalarıyla ilgilidir. Şu anda vergi denetçilerinin yaptığı transfer fiyatlandırması incelemelerinin türleri; fiziksel malların ihracatı, finansal kiralama ve grup şirketlerinin maliyet paylaşımları üzerinedir¹⁶². Vergi denetimleri geçmişe dönük olarak yapılabilir. Fakat zaman aşımı süresi ile sınırlıdır. Zaman aşımı süresi de 3 yıldır¹⁶³.

IV. TÜRKİYE'DE TRANSFER FİYATLANDIRMASINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Transfer fiyatlandırması olarak spesifik bir vurgu yapılmasa da örtülü kazanç dağıtımı ilk olarak 5422 Sayılı KVK ile 1949 yılında Türk Vergi Sistemine girmiştir. 2006 yılına kadar yürürlükte olan bu kanun, 21.06.2006 tarihinde resmi gazetede yayınlanan 5520 Sayılı KVK ile yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni kanunun 13'üncü maddesinde örtülü kazanç dağıtımı müessesesine transfer fiyatlandırması vurgusu yapılmış ve eski düzenlemedeki açıklanması gereken bazı hususların net tanımı yapılmıştır. Yeni kanundaki transfer fiyatlandırması düzenlemeleri ve kavramları, OECD'nin 1995 yılında yayınladığı "Çok Uluslu Şirketler ve Vergi İdareleri İçin Transfer Fiyatlandırması Rehber"inde yer alan tavsiyeler dikkate alınarak belirlenmiştir. Transfer fiyatlandırması uygulamalarına yön vermek amacıyla 18.11.2007 tarihinde "1 Seri Nolu Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliğ" yayınlanmıştır. Türkiye'de transfer fiyatlandırması düzenlemeleri ve uygulamalarına ilişkin öne çıkan hususlar ilerleyen bölümlerde açıklanmıştır¹⁶⁴.

---

¹⁶¹ PRICEWATERHOUSECOOPERS-D; "Transfer Pricing Perspectives Re:Solutions Moving Towards Certainty", 2009, <http://www.pwc.com/en_RU/ru/tax-consulting-services/assets/pwcperspectives-2009.pdf>, (10.03.2010), s. 69, 71.

¹⁶² ERNST&YOUNG, **2009 Transfer Pricing Survey: Tax Authority Insights: Perspectives, Interpretation And Regulatory Changes**, s. 147.

¹⁶³ DELOITTE, **a.g.e.**, s. 50.

¹⁶⁴ TÜRK.; **a.g.m.** s. 105.

A. Transfer Fiyatlandırmasının Kapsamı

1. Mükellef Açısından Kapsamı

Örtülü kazanç dağıtımı daha önceleri sadece kurumlar vergisi kanunda düzenlenmekteyken, 21.06.2006 tarih ve 5520 Sayılı KVK'nın "Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı" başlıklı maddesinde yer alan düzenlemelere paralel olarak 5615 Sayılı Kanunla Gelir Vergisi Kanununa da dahil edilerek kapsamı genişletilmiştir. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararının birinci maddesinde "Türkiye'deki tam ve dar mükellef gerçek kişi ve kurumların tamamının bu düzenlemenin kapsamı içinde olduğu" düzenlenmiştir¹⁶⁵.

2. İşlem Açısından Kapsamı

KVK'nın 13'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre;

"Kurumlar, ilişkili kişilerle emsallerine uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel ve fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunursa, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü dağıtılmış sayılır. Alım, satım, imalat ve inşaat işlemleri, kiralama ve kiraya verme işlemleri, ödünç para alınması ve verilmesi, ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler her hal ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilir."¹⁶⁶

Transfer fiyatlandırmasının işlem açısından kapsamına salt mal ve hizmet alım satımı değil bunların yanında imalat, inşaat, kiralama, ikramiye, ücret, ödünç para verme ve ödünç para alma gibi işlemler de dahildir.

B. İlişkili Kişi Kavramı

Bir mükellefin transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı yaptığına ilişkin bir eleştirinin getirilip buna göre tarhiyat yapılabilmesi için, yapılan işlemin ilişkili kişilerle yapıldığının ortaya konması gerekmektedir.

---

¹⁶⁵ B.K.K.; "Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Karar", Resmi Gazete Sayı:26722, Tarih:06.12.2007, s. 1.

¹⁶⁶ KURUMLAR VERGİSİ KANUNU; Resmi Gazete, Sayı: 26205, Tarih: 21.06.2006.

Kurumlar bakımından ilişkili kişi;

- Kurumların doğrudan veya dolaylı olarak sermaye payına sahip gerçek kişi ve kurumları,
- Kurumların ilgili buldukları gerçek kişi veya kurumları,
- Kurumların idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı buldukları ya da nüfuzu altında bulundurdukları gerçek kişi veya kurumları kapsamaktadır.

Kurumun ortağının kâr payı veya sermaye payı oranının ilişkili kişi sayılmasında önemi yoktur. Bir kişi bir şirkete % 1 gibi düşük oranda ortak olsa da ilişkili kişi sayılmaktadır. Kurumun çalışanları, kurumun ortak olduğu şahıs şirketlerinin gerçek kişi ortakları, kurumun doğrudan veya dolaylı ortak olduğu şahıs şirketleri ve kurumlarda çalışanlar, kurumun dolaylı ve doğrudan ortak olduğu şahıs şirketlerinin diğer kurum ortakları da ilişki kişi sayılmaktadır. Şirketi yöneten yönetim kurulu başkanı, yönetim kurulu üyeleri, aynı düzeydeki yüksek memurları ve denetçiler de ilişkili kişidir. Bir kurum diğer bir kurumu nüfuzu altında bulunduruyorsa bu kurumlar ilişkili kişi sayılır. Örneğin, A kurumu imalatında kullandığı hammaddenin tamamını B kurumundan alıyorsa, B kurumu A kurumunu nüfuzu altında bulunduruyor demektir.

Kurum ortakları bakımından ilişkili kişi,

- Kurum ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek kişi ve kurumlar,
- Kurum ortaklarının idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu veya nüfuzu altında bulundurduğu gerçek kişi ve kurumları kapsamaktadır.

Kurumun ortağının eşi, kurum ortağı ve eşinin üstsoy ve altsoy ile üçüncü derece dahil yansoy hısımları, kayın hısımları, kurum ortağının ortak olduğu şahıs şirketleri ve şahıs şirketlerinin kurum ortakları, kurum ortağının ortak olduğu kurumlar ve söz konusu kurumların diğer kurum ortakları, kurumun ortağı ile ekonomik ve sosyal ilişkide bulunan gerçek kişiler ilişkili kişi sayılmaktadır. Örneğin, A kurumunun ortağı B gerçek kişinin eşi, eşinin teyzesi, B gerçek kişinin ortak olduğu kolektif şirket ile yaptığı mal veya hizmet alım ya da satım işlemleri ilişkili kişilerle yapılmış sayılacaktır.

Kapsamlı ilişkili kişi kavramı, Türk transfer fiyatlandırması mevzuatında uygulamanın geniş olmasına yol açmaktadır. Şirketler adeta her bir kişi ve kurumla yaptıkları ticareti transfer fiyatlandırması yönünden mercek altına alması gerekmektedir. Türk Vergi sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkanı sağlayıp sağlamadığı ve bilgi değişim hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle Bakanlar Kurulunca ilan edilen ülkelerde veya bölgelerde bulunan kişilerle yapılmış tüm işlemlerde ilişkili kişilerle yapılmış sayılmaktadır. Bakanlar Kurulu henüz bu ülkeleri açıklamamıştır. Bu ülkelerle kastedilen, önemli vergi muafiyetlerinin ve düşük vergi oranlarının bulunduğu vergi cenneti ülkelerdir¹⁶⁷.

C. Emsallere uygunluk ilkesi

Vergiye doğuran olayı meydana getiren işlem ve sözleşmelerin ücret, bedel ve fiyat unsurları açısından kötüye kullanılmasını engellemek amacıyla “emsal” kanuni bir ölçüt olarak vergi kanunlarına dahil edilmiştir¹⁶⁸. Transfer fiyatlandırmasında kilit kavram, karşılaştırma ölçütü olarak yasada düzenlenmiş olan “emsallere uygunluk ilkesi” veya kısaca “emsal”dir. Emsallere uygunluk; ilişkili kişiler arasındaki işlemlerde uygulanan transfer fiyatlarının bağımsız taraflar arasındaki aynı mahiyetteki işlemlerde uygulanan emsal transfer fiyatlarına uygun olmasını ifade eder. Karşılaştırılabilirlik analizi yapılmadan önce karşılaştırmaya konu emsallerin bulunması gerekmektedir. Mükellefin ilişkili kişilerle yaptığı aynı neviden işlemlerini ilişkisiz kişilerle de gerçekleştiriyorsa ilişkisiz kişilere uyguladığı fiyat iç emsal olabilir. İç emsalin bulunmadığı durumlarda dış emsallerde karşılaştırma verisi olabilir. Dış emsaller ise ilişkisiz şirketler arasındaki gerçekleşen karşılaştırılabilir işlemlerdir¹⁶⁹. İç ve dış emsaller birbirinin karşıt seçeneği değildir ve yalnızca birinin kullanılması gerektiği anlamına gelmemektedir. Her iki emsal türünün de birlikte kullanılması mümkündür. Amaç, en doğru ve en güvenilir biçimde emsallere uygun fiyat yada bedeli

---

¹⁶⁷ Özlem TOKUR; “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında İlişkili Kişi Kavramı ve Grup İçi Hizmetler”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:317, Ocak 2008, s. 173-176.

¹⁶⁸ YALTI; **a.g.m.**, s. 12.

¹⁶⁹ YALTI; **a.g.m.**, s. 7-8.

belirlemektir¹⁷⁰. Toplam satışların düşük bir oranının ilişkili olmayan kişilerle yapılmış olması tespit edilecek iç emsalin güvenilir olmamasına örnek gösterilebilir¹⁷¹.

Üstlenilen fonksiyonların ve risklerin, kullanılan varlıkların analizi kural olarak her biri ayrı ülkelerde mukim tüzel kişilerin kârların ve maliyetlerinin bahsedilen unsurlara göre tahsis edilmesidir. Bir başka deyişle emsallere uygun fiyatı bulma süreci bir değerlendirme sürecidir. Emsallere uygun fiyat; ilişkili kişi ve şirketler arasındaki işlemlerde kâr ve maliyetlerin tahsisini piyasa koşullarına göre temin etmeye çalışan bir değerlendirme ölçüsüdür. Mükellefler ilişkili kişi işlemlerini bu fiyata göre değerlemelidir¹⁷².

1. Karşılaştırılabilirlik Analizi

Transfer fiyatlandırması analizinin dört temel eylemi vardır:

- i. İncelenen ilişkili kişi işleminin mahiyetine en uygun yöntemin seçimi.
- ii. Seçilen yöntemlerin uygulanması için “Emsal” teşkil edecek işlemlerin seçilmesi.
- iii. İncelenen ilişkili kişi işlemi ile emsal işlemlerin karşılaştırılabilirliğini analiz etmek ve varsa gerekli düzeltmeleri yapmak.
- iv. İncelenen ilişkili kişi işleminin mali sonuçları ile emsal işlemlerin mali sonuçlarının karşılaştırılması.

“Bu eylemlerin hepsi yöntemli, iktisadi, istatistiksel ve somut belgelere dayalı olarak yapılması gerekmektedir.” “Maliyet artı % x politikası makuldür, çünkü Y ülkesi vergi uzmanlarınca belirlenmiştir,” “ilişkili kişi işlemlerimizde uygulanan fiyatlar sıkı pazarlık sonucu ve piyasa fiyatları kullanılarak oluşturulmuştur” ifadeleri gibi soyut ve ispatı mümkün olmayan subjektif söylemler vergi idaresi tarafından kabul edilmez. Karşılaştırılabilirlik analizinde kâr marjları kıyaslanacaksa, sadece ve sadece ilişkili işlemlere ait kâr marjları analiz altına alınmalıdır. Top yekün kâr marjlarının

¹⁷⁰ BİYAN, Özgür; **Türk Vergi Hukukunda Yeni Bir Boyut : Transfer Fiyatlandırması**, s. 8.

¹⁷¹ Onur ELELE; “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Emsallere Uygunluk İlkesi Ve Karşılaştırılabilirlik Analizine İlişkin Değerlendirmeler”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:182, Şubat 2008, s. 4.

¹⁷² Tucha THOMAS, Brem MARKUS; “Fuzzy Transfer Pricing World: On The Analysis Of Transfer Pricing With Fuzzy Logic Techniques”, **Indian Institute of Management Research and Publications**, December 2005, s. 5.

karşılaştırılması ilişkili işlemlerin mali sonuçlarını saptıracak ve yapılan analizin güvenilirliğini şüphe altına itecektir¹⁷³.

Transfer fiyatlandırmasında “karşılaştırma” sadece fiyatların karşılaştırması değil, geniş kapsamlı bir “koşul” karşılaştırmasıdır. Transfer fiyatlandırmasına konu bir işlemde fiyat önemli bir koşul olmakla birlikte tek koşul değildir.

Emsallere uygun fiyatın belirlenmesi karşılaştırılabilirlik analizinin ve özellikle işlev analizinin detaylı ve titizlikle yapılmasını gerektirmektedir. Emsallere uygunluk ilkesinin uygulanabilmesi, ilişkili kişiler arasındaki fiyat ya da bedel belirlenirken bu ilişkili kişileri hatta aynı gruba bağlı şirketleri ayrı varlık (separate entity approach) olarak görmeyi ve kapsamlı ve önemli miktarda veriyi toplamayı gerektirmektedir.

a) Mal ve Hizmetlerin Nitelikleri

Mal veya hizmetlerin niteliğindeki farklılıklar, genellikle söz konusu mal ya da hizmetlerin değerinde belli bir farklılığa da neden olmaktadır. Bu yüzden ilişkili kişi işlemleri ile ilişkisiz kişi işlemlerinin karşılaştırılmasında bu farklılıkların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Mal ve hizmetlerin nitelik analizi yapılırken;

Mallarda;

- malların fiziksel özellikleri,
- kalite ve güvenilirliği,
- arz miktarı ve bulunabilirliği gibi özellikler;

Hizmetlerde;

- hizmetin yapısı,
- hizmetin büyüklüğü gibi özellikler;

Gayri maddi varlıklarda;

- işlemin biçimi(satış, lisans gibi),

---

¹⁷³ Özgür TOROS; “Yeni Transfer Fiyatlandırması Mevzuatına Göre Ekonomik Analiz”, **Dünya Gazetesi**, 16.05.2009, <<http://www.dunyagazetesi.com.tr/haber.asp?id=47780>>, (28 Ocak 2010), s. 2.

- malın tipi (patent, marka, know-how gibi),
- garanti süresi ve kapsamı,
- malın kullanımından sağlanan faydaları gibi özellikler önem taşımaktadır.

Seçilen yöntem analizin kapsamını belirler. Yöntem olarak karşılaştırılabilir fiyat yöntemi seçildiyse, mal ve hizmetlerin niteliklerindeki farklılıklar çok daha önemli olduklarından bu unsur daha detaylı ve kapsamlı analiz edilmelidir. Yöntem, işleme dayalı net kâr marjı yöntemi ise mal ve hizmetlerin ayrıntılı analizine gerek duyulmayacaktır. Karşılaştırılabilirlik analizi, bütün unsurları ve transfer fiyatlandırmasının diğer düzenlemeleri açısından birbirleriyle bağlantılı bir değerlendirmeler bütünüdür. Bu yüzden unsurlar, yöntemler ve emsaller arasında interaktif bir ilişki kurmak gerekmektedir¹⁷⁴.

b) İşlev Analizi

Karşılaştırılabilirlik analizinde tasarım, üretim, montaj, araştırma ve geliştirme, hizmet, satın alma, dağıtım, pazarlama, reklam, nakliye, finansman ve yönetim gibi işlevler kullanılabilir. Kullanılan varlıkların (fabrika, tesis, gayri maddi varlıklar vb.) ve niteliğinin (varlığın yaşı, piyasa değeri, yeri, mülkiyet hakkının sağladığı koruma vb.) de göz önüne alınması gerekmektedir. Üstlenilen işlevlerle ilgili önemli farklılıklar varsa düzeltim yapılması zorunlu olacaktır. İşlevler yanında fiyata etki eden risklerde dikkate alınması gerekmektedir. Daha fazla risk üstlenen kârdan daha fazla pay alacaktır. Karşılaştırmaları etkileyen riskler, pazar riski(girdi maliyetleri ve çıktı fiyatlarındaki dalgalanmalar gibi) araştırma ve geliştirme yatırımlarındaki başarısızlık riski, yatırımlarla, kullanılan malzeme, tesis ve fabrikalarla bağlantılı zarar riski ile kredi riski örnek olarak verilebilir. Bir malın üretimi ve satışında daha fazla fonksiyon ve risk üstlenen şirket o malın satışından elde edilen kârdan daha fazla pay alacaktır. Dolayısıyla bu şirketin malı ilişkili kişilere yüksek fiyattan satması emsallere aykırılık olarak değerlendirilemeyebilir. Aşağıda verilen örnek fonksiyonların transfer fiyatlarına etkisini ortaya koymaktadır.

---

¹⁷⁴ Feyyaz YAZAR; “Transfer Fiyatlandırmasında Karşılaştırılabilirlik Analizi, Önemi Ve Uygulaması”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:334, Haziran 2009, s. 58-61.

“Tam mükellef (B) kurumu, Türkiye’deki ilişkili şirketi (C)’ye ve ilişkili olmayan (D) ve (E) şirketlerine pamuk satmaktadır. Satış fiyatı (C) için 100,00 TL (D) ve (E) için 80,00 TL’dir. İlişkili kişilere yapılan satışlarda ürünün taşıma masrafları (B) Kurumunca karşılanmakta iken, ilişkili olmayan şirketler söz konusu ürünü doğrudan (B) Kurumu’ndan almaktadır. Kontrol altındaki ve kontrol dışı işlemler arasında başka bir farklılık tespit edilememiştir. Taşıma masraflarının söz konusu bölge için birim fiyatı 10,00 TL ise (B) Kurumu’nun ilişkili şirketi (C)’ye uygulayacağı emsallere uygun fiyat, $(80+10)=90,00$ TL olacaktır. Aradaki $(100-90)=10$ TL (C) şirketinden (B) şirketine transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazanç tutarıdır.”

Örnekte de görüleceği üzere B Kurumu’nun üstlendiği fonksiyonun fazla olması nedeniyle emsallere uygun fiyatın tespitinde düzeltme yapılmış ve direk olarak ilişkisiz kişilerin uyguladıkları fiyat emsal fiyat olarak alınmamıştır. Üstlenilen fonksiyon ve risklere göre yüksek fiyatları hemen emsallere aykırı fiyat olarak eleştirmemek gerekmektedir¹⁷⁵.

c) Ekonomik Koşullar

Pazardaki ekonomik koşullar farklıysa, emsallere uygun fiyat farklı olabilecektir. Bu nedenle karşılaştırma yapılırken pazar koşullarının aynı olması ya da fiyat üzerindeki etkisi bulunan farklılıkların düzeltimlerle giderilebilir olması gerekmektedir. Karşılaştırma konusu olabilecek ekonomik koşullar;

- pazar hacmi,
- pazardaki rekabetin boyutu,
- alıcı ve satıcının pozisyonları,
- mal ve hizmetlerin benzerlerinin bulunabilirliği,
- bölgeler itibarıyla mal ve hizmet arz ya da talep düzeyi,
- pazarda devlet tarafından yapılan düzenlemeler,
- arazi, işçilik ve sermaye unsurlarını da içeren ürün maliyetleri,
- ulaşım masrafları,
- perakendeci ve toptancı olma koşulları,
- işlem tarihi, zamanı ve benzerleri sayılabilir.

¹⁷⁵ ELELE; “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Emsallere Uygunluk İlkesi Ve Karşılaştırılabilirlik Analizine İlişkin Değerlendirmeler”, s. 2.

Ekonomik analizde öncelikle ilgili ülkenin ekonomik durumu ve diğer yerlerdeki durumla ilgili farklılık ve benzerlikler ortaya konmalıdır. Sonrasında, şirket veya şirketlerin durumlarının ilgili ekonomi veya ekonomilerdeki parametrelerden nasıl etkilendiğinin, dolayısıyla işlemle ilgili olabilecek ve işlemdeki fiyat ya da bedeli etkileyecek hususların ortaya konulması gerekmektedir. Bir ülkeye yoğun rekabet nedeniyle bir mal düşük fiyattan ihraç edilmiş olabilir. Emsal fiyatın tespitinde, ihracat yapılan ülkenin ekonomik analizi yapılmalıdır.

d) İş Stratejileri

Karşılaştırmada dikkate alınacak stratejiler aşağıdaki gibi sayılabilir:

- Pazar payının artırılması ve/veya korunması,
- Yenileme ve yeni ürün geliştirme,
- Riskten kaçınma,
- Portföy çeşitlendirmesi ve işin gündelik akışına ilişkin diğer faktörler.

İşletmelere ait sektör raporları, işletmenin sektördeki konumu, ürün yelpazesi, dergi veya gazetelerdeki haberler, internet ortamındaki bilgiler, yöneticilerin açıklamaları, işletmelerin yıllık raporları vb. gibi bilgilerden iş stratejileri tespit edilebilir¹⁷⁶.

Mükellef pazar payını arttırmak için “Piyasaya Nüfuz Edici” pazarlama stratejisi benimsediyse, pazara tek ve düşük fiyatla derinliğine girmeyi amaçlar. Penetrasyon stratejisi de denen bu uygulamada düşük fiyatların hemen emsallere aykırılığı şeklinde yorumlanmaması gerekmektedir¹⁷⁷.

e) Karşılaştırma Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Emsallere uygunluk ilkesi açısından en güvenilir sonuç, karşılaştırmalar sonucunda ulaşılan tek bir fiyat ya da bedel olacaktır. Ancak karşılaştırmalarda tek bir fiyattan ziyade birbirine yakın emsal fiyat aralığı tespit edilebilir. Emsal fiyat aralığı, aynı yöntemin farklı karşılaştırılabilir kontrol dışı işlem verilerine uygulanmasından veya aynı verilere farklı transfer fiyatlandırması yöntemleri uygulanmasından kaynaklanan bir fiyat serisi veya dizisidir. Mükellef emsal fiyatı, bu seriye istatistik

¹⁷⁶ YAZAR; a.g.m., s. 61-62.

¹⁷⁷ Ö. Baybars TEK; Pazarlama İlkeleri: Global Yönetimsel Yaklaşım Türkiye Uygulamaları, **Beta Yayıncılık**, İstanbul. 1999, s. 475.

yöntemlerden aritmetik ortalama, mod, medyan veya başka yöntemlerden en makul olanını uygulamak suretiyle belirleyecektir¹⁷⁸.

“Tam anlamıyla imalat yapan ile fason imalat yapan arasında, gerek yüklendikleri işlevler ve gerekse riskler arasında farklılıklar vardır. Karşılaştırma sonuçları değerlendirilirken bu farklılıklar göz ardı edilemez. Tam anlamıyla imalat yapanlar, girişim riski, ticari marka ve unvan, satış ve dağıtım işlevleri, ürün ve piyasa riski, ürün araştırma ve geliştirme risklerine sahipken fason üretim yapanlar, sadece üretim işlevini yüklenmektedirler. Sonuç olarak, bir imalatçının (seçilen fiyatlandırma yöntemine göre) satış bedeli ya da kâr marjı bir fason imalatçısı için –eğer, düzeltme yapma imkanı yoksa- bir emsal olmayacaktır.” Fasoncuların taşımadıkları riskler ve üstlenmedikleri işlevler fiyatı aşağı çekici özelliindedir. Fakat fiyatı düşürme etkisi veya oranı ne kadar olacaktır? Ne OECD rehberinde ne de mevzuatımızda buna ilişkin bir açıklama veya formül bulunmamaktadır. Transfer fiyatlandırmasının belki de en önemli sorunu matematiksel yaklaşımın eksikliği ve subjektif değerlendirmelerin fazlalığıdır¹⁷⁹.

f) Analizde Kullanılacak Veri Bankaları Ve Alternatif Kaynaklar

Dış emsal aramada mükelleflerin ulaşabileceği kaynaklar; İMKB’ye kote edilen şirketlerin halka açıklanan mali bilgileri, şirketlerin resmi internet sayfalarında yer alan bilgiler, ticaret ve sanayi odaları tarafından yayınlanan verilerdir. Mükellef bu verileri ve bu verileri kullanarak yaptığı hesaplamaları belgelendirmesi gerekmektedir. İMKB şirketlerinin açıklanan mali bilgileri sınırlı olmakla birlikte bu bilgilerden çıkarılacak genel kâr oranları işleme dayalı net kâr marjı yönteminin uygulanmasında kullanılabilir¹⁸⁰.

2. Emsallere Uygun Fiyatı Tespit Yöntemleri

a) Karşılaştırılabilir Fiyat Yöntemi

Bu yöntemin uygulanabilmesi için emsal fiyatı belirlenecek malın karşılaştırılabilir nitelikte olması, piyasada emsallerinin bulunması gerekir. Ayrıca emsal malların referans olacak fiyatlarının normal piyasa koşullarında oluşmuş olması

¹⁷⁸ Özgür KAYMAZ, Önder KAYMAZ, Ali ALP; “Vergi Mevzuatımızda Transfer Fiyatlandırması”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı:86, 2008, s. 46.

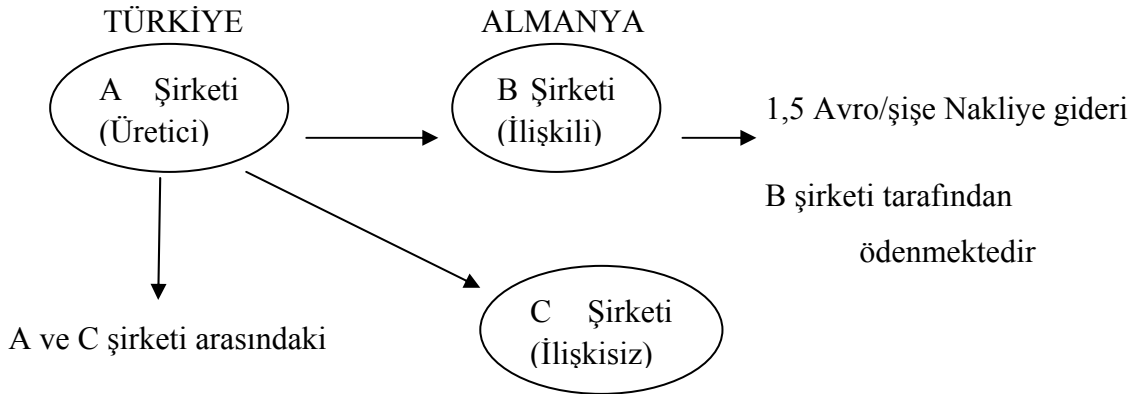
¹⁷⁹ Erdoğan ÖCAL; “Transfer Fiyatlandırmasında Emsal Sorunu”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:187, Temmuz 2008, s. 54-58.

¹⁸⁰ ELELE; “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Emsallere Uygunluk İlkesi Ve Karşılaştırılabilirlik Analizine İlişkin Değerlendirmeler”, s. 3.

gerekir. Yöntem, mükellefin ilişkili kişilere uyguladığı fiyatın, aralarında herhangi bir ilişki bulunmayan kurumların aralarında aynı nitelikteki işlemlerde uyguladığı piyasa fiyatı ile karşılaştırılarak emsallere uygun fiyatın tespit edilmesidir. Mal ve hizmet ile işlemin koşullarının, gerek ilişkili kişiler arasındaki gerekse ilişkisiz kişiler arasındaki işlemlerde benzer ve kıyaslanabilir olması gerekmektedir. Kıyaslamada küçük farklılıklar varsa bu farklılıklar düzeltilerek emsal fiyat tespit edilecektir. Farklılıkların büyük olması yöntemin uygulanmasını kısıtlamaktadır¹⁸¹.

“Örneğin; Türkiye’deki şarap üreticisi A şirketi Almanya’da ortağı olduğu B şirketine 5 Avro/şişe fiyatla şarap satmaktadır. A şirketi aynı alanda Almanya’da faaliyet gösteren C şirketine de aynı fiyattan şarap satmaktadır. A ile C arasındaki anlaşmaya göre 1,5 Avro/şişe tutarındaki nakliye gideri A tarafından karşılanmaktadır. A ile B arasındaki anlaşmada ise aynı tutardaki nakliye gideri B tarafından yüklenilecektir. Diğer satış şartları A ile C arasındaki ticarete olduğu gibidir.”

İlişkisiz kişilerle yapılan sözleşme ile ilişkili kişilerle yapılan sözleşme farklılıklarının göz önünde bulundurularak transfer fiyatı konusunda bir uyumlaştırma yapılması gerekmektedir.

anlaşmada 1,5 Avro/şişe nakliye gideri A şirketi tarafından ödenmektedir.

İlişkisiz Alman C Şirketine Satış Fiyatı.....	5,00 Avro/şişe
Nakliye Giderindeki Fark Dolayısıyla Düzeltme.....	1,50 Avro/şişe
Karşılaştırılabilir Fiyat(Emsallere Uygun Fiyat).....	3,50 Avro/şişe.

¹⁸¹ Sema KÜÇÜK; “Transfer Fiyatlandırmasında Emsallere Uygun Fiyat Tespit Yöntemleri-I”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:198, Haziran 2009, s. 60-61.

B şirketi A ilişkili şirketinden emsallere uygun fiyat olan 3,50 Avro/şişe fiyatla şarapları satın alması gerekirken, 5,00 Avro/şişe transfer fiyatı ile 1,50 Avro/şişe örtülü kazancı A şirketine transfer etmiştir. Farklılıkların çok büyük olması ve somut biçimde düzeltme imkanı olmaması halinde bu yöntemin uygulanması güvenilir sonuçlar vermez¹⁸².

b) Maliyet Artı Yöntemi

Bu yöntemde emsallere uygun fiyat, ilgili mal ya da hizmet maliyet bedelinin uygun bir brüt kâr oranı kadar arttırılması suretiyle hesaplanmaktadır. Öncelikle iç emsal kullanılır. Mükellefin aynı malı ilişkisiz kişilere de satması halinde bu kişilere uyguladığı brüt kâr marjı iç emsal veya maliyetin artışı olacaktır. Yöntem özellikle hammadde ve yarı mamüller ile üretim, montaj gibi aşamalardan sonra satışa konu edilen ürünlere ilişkin emsal uygulamasında kullanılmaktadır.

İlişkisiz kişiler arasında yapılan işlemlerde uygulanan kâr marjı dış emsal olarak alınabilir. Fakat bu marj endüstrinin ortalama kârlılığı demek değildir. Bir başka deyişle sektör kâr ortalamaları emsal olarak alınamaz. Transfer fiyatlandırması rejimi mükelleflere sektörün kârlılık ortalamalarının dikte etmez. Nitekim bu durum serbest piyasa ekonomisi ile örtüşmez. Ancak şirket içi ticarete uygulanan fiyatların veya kâr marjlarının emsallerine uygun olmasını temin etmek transfer fiyatlandırmasının yegane amacıdır.

Malların nitelikleri, kaliteleri, şirketin üretim süreçleri, verimlilikleri, maliyet yapıları, enerji fiyatları, üretim teknolojileri, kaynak yapıları ve finansman giderleri ve daha birçok unsur işletme maliyetleri ve kârlılık oranlarına etki etmektedir. Bu yöntemde emsal uygulanırken şirketlerin maliyet bazının aynı olması gerekir. Herhangi bir muhasebe farklılığı söz konusu ise düzeltme yapılmalıdır. Örneğin, kâr marjı emsal alınacak kurumda genel giderlerin bir kısmı satılan malın maliyetine dahil ediliyorsa satılan malın maliyeti farklı olunca kâr marjı da farklı olacaktır. Bu durumda maliyet bazlarının eşitlenmesi gerekmektedir.

---

¹⁸² Timur ÇAKMAK; “Transfer Fiyatlandırması Uygulamasında Emsallere Uygun Fiyatın Belirlenmesi İçin Kullanılan Yöntemler Ve Bu Yöntemlerin İşleyişi”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:306, Şubat 2007, s. 58.

“Örneğin, K işletmesi otomobiller için fren aksamı üreten yerel bir firmadır. K, bu ürünleri yabancı bir ülkede kurulmuş kardeş şirket L’ye satmaktadır. K yaptığı bu üretim faaliyeti karşılığında % 25 brüt kâr payı elde etmektedir. M ve N otomobil fren aksamı üreten bağlantısız diğer yerel şirketlerdir. M ve N, ürünlerini kurumla ilişkisi olmayan yabancı alıcılara satmaktadır. M ve N yaptıkları üretim faaliyeti karşılığında % 17 ile % 22 arasında kâr payı elde etmektedirler. K yönetim, denetim ve genel giderlerini faaliyet giderleri olarak dikkate almakta ve bu giderleri satılan malın maliyetine dahil etmemekteyken, M ve N satılan mal maliyetine dahil etmektedir. Bu durumda K işletmesi ile M ve N işletmeleri arasında karşılaştırma yapabilmek için şirketler arasındaki maliyet oluşumu farklarının uyumlaştırılması gerekmektedir. Maliyet bazlarının eşitlenmesi gerekmektedir. Eşitleme genellikle emsal kurumlardaki farklılığın giderilmesi şeklinde olmaktadır. Maliyet bazlarının eşitlenmesi ile M ve N şirketlerinin düzeltilmiş brüt kâr payları ortalamasının % 20 olduğunu kabul edelim. Bu durumda K transfer fiyatını fren aksamının maliyetine % 20 ilave etmek suretiyle tespit edecektir”¹⁸³.

c) Yeniden Satış Fiyatı Yöntemi

Bu yöntem, ilişkili kişiden satın alınan bir ürünün ilişkisiz bir kişiye yeniden satılması halinde uygulanan fiyatı esas almaktadır. Bu fiyattan (Yeniden Satış Fiyatı) makul bir brüt satış kârı düşülür. Makul brüt satış kârı, söz konusu mal ve hizmet için anında uygulanabilecek, üstlenilen işlev ve riskleri dikkate alarak piyasa koşullarına göre belirlenen objektif nitelikte bir oran ile saptanan kârı ifade etmektedir. Bu kâr düşüldükten sonra mal ve hizmetin satışında uygulanacak emsallere uygun fiyata ulaşılacaktır. Yöntem daha çok ürüne değer arttırıcı katkıların yapılmadığı ve ürünün aynen satıldığı pazarlama sektöründe uygulanır. Ancak ürün üzerinde yapılacak paketleme, etiketleme ve küçük montajlar değer arttırıcı katkı olarak değerlendirilmez. Bir üretici malı ilişkili dağıtıcısına satıyor ve dağıtıcı da bu ürünü aynen satıyorsa emsallere uygun fiyata ulaşmak için bu yöntem kullanılabilir¹⁸⁴. Yukarıda açıklanan üç

¹⁸³ KÜÇÜK,; “Transfer Fiyatlandırmasında Emsallere Uygun Fiyat Tespit Yöntemleri-I”, s. 61., TOROS; a.g.m., s. 4.

¹⁸⁴ Cemal ELİTAŞ, B. Leyli ELİTAŞ, E. Samet ÖZKAL; “Transfer Fiyatlandırması ve Kullanılan Yöntemler Arasında Karşılaştırmalı Bir Uygulama”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı:91, 2009, s. 32.

yöntemle emsallere uygun fiyata ulaşılamıyorsa mükellefin kullanabileceği diğer yöntemler, “Kâr Bölüşüm Yöntemi” ve “İşleme Dayalı Net Kâr Marjı Yöntemidir.”

d) Kâr Bölüşüm Yöntemi

İlişkili kişilerin bir veya daha fazla sayıdaki kontrol altındaki işlemlere ilişkin toplam faaliyet kârı veya zararının, üstlendikleri riskler ve işlevler nispetinde ilişkili kişilere bölüştürülmesi esasına dayanan bir yöntemdir. İlk olarak ilişkili kişiler arasındaki işlemlerdeki toplam kâr belirlenir, daha sonra bu kâr emsallere uygun biçimde ilişkili kişiler arasında paylaşılır¹⁸⁵. Bu yöntemin diğer yöntemlere göre en güçlü yanı, ilişkisiz kişi işlemleri mevcut olmasa dahi kullanılabilmesidir. Yöntemin zayıf yönü ise dış piyasa verileri az kullanıldığından kâr dağıtım sonuçları oldukça subjektif olmaktadır. Geleneksel yöntemlerin objektivitesi bu yöneme göre daha yüksektir. Genellikle ticari işlemlerin birbirinin içine geçtiği ve ayrılmaz parçası gibi olduğu durumlarda uygulanmaktadır. İş ortaklığı ve adi ortaklık şeklinde yürütülen ticari işlemlerden elde edilen kârın dağıtımında kullanışlı bir yöntemdir¹⁸⁶.

e) İşleme Dayalı Net Kâr Marjı Yöntemi

“Kontrollü işlemde elde edilen belirli bir temele dayalı net kâr marjını dikkate alır. Bir başka deyişle, doğrudan ve dolaylı maliyetlerin indirilmesinden sonra elde edilen faaliyet kârını satışlara, maliyetlere, varlıklara ve benzeri mali büyüklüklere oranlayarak elde edilen kâr düzey göstergelerini baz alır”¹⁸⁷. Bu yöntemin güçlü yanı, kâr düzey göstergelerinin karşılaştırılabilir fiyat yöntemine göre işlem farklılıklarından daha az etkilenmesidir. Yerine getirilen işlev ve üstlenilen risklerin birden fazla bağlantılı şirket için ayrı ayrı saptanmasını gerektirmesi diğer bir güçlü yönüdür. Bu durum taraflardan birine ait işlemlerin karmaşık olması, birbiriyle ilişkisiz çok sayıda faaliyet alanı bulunması veya taraflardan birinin güvenilir bilgi elde etme olanağının güç olması halinde pratik avantaj sağlar. Bu yöntemin en zayıf yönü, bir mükellefin brüt kâr tutarı veya fiyatı üzerinde hiç etkisi olmayan yada çok az etkisi olan bazı

¹⁸⁵ ELİTAŞI, ELİTAŞ, ÖZKAL; **a.g.m.**, s. 33.

¹⁸⁶ Ersin NAZALI; “Transfer Fiyatlandırması-III”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı 177, Eylül 2007, s. 1-2.

¹⁸⁷ Murat ÇAK; Uluslararası Vergi Rekabeti, Transfer Fiyatlandırması ve Vergilendirme, **Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları**, Yayın No:2008/385, Ankara 2008, s. 51.

hususlardan etkilenebilmesidir. Bu durum ise bu yöntemle emsallere uygunluğu saptamanın doğruluğunu ve güvenilirliğini etkilemektedir¹⁸⁸.

f) Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı İle Anlaşma Usulü

Mükellefin yazılı başvurusu ile başlar. Başvuru, sunulan bilgi ve belgelerle birlikte Gelir İdaresi tarafından bir ön değerlendirmeye tabi tutulur. Ne tür bilgilere ihtiyacın olduğu tespit edilir. Karşılaştırılabilirlik tüm unsurları ile analize edilir. Sonucunda mükellefin başvurusu aynen kabul edilir veya gerekli değişikliklerin yapılması koşuluyla kabul edilir veya reddedilir. Kabul edilmesi halinde mükellef ile Gelir İdaresi arasında anlaşma imzalanır. Anlaşmanın süresi maksimum 3 yıldır. Anlaşma bitmeden 6 ay önce başvurulması halinde anlaşmanın yenilenmesi talep edilebilir. Mükellef anlaşmanın koşullarına uymazsa, ibraz ettiği bilgi ve belgeler eksik, yanlış veya yanıltıcı olursa anlaşma, Gelir İdaresi tarafından tek taraflı olarak reddedilir. Bu durumda anlaşma hiç yapılmamış kabul edilip mükellef incelemeye sevk edilecektir¹⁸⁹.

01.01.2008 tarihinden itibaren Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığına bağlı mükellefler yurtdışı işlemleri ile sınırlı olmak üzere başvurabilmektedir. Ancak 01.01.2009 tarihinden itibaren tüm kurumlar vergisi mükellefleri yurt dışı ilişkili işlemleri için başvurabilmektedir. Anlaşmalar tek taraflı olabileceği gibi başka vergi idarelerinin katılımı ile iki taraflı ve çok taraflı olarak da yapılabilmektedir. Anlaşma harca tabidir. Başvuru için 2009 yılı itibariyle 28.000 TL, anlaşmanın yenilenmesi için ise 22.400 TL harç ödenmesi gerekmektedir¹⁹⁰.

Mükellefler ile peşin fiyatlandırma anlaşması yapan vergi idarelerinin sadece vergi alanında değil ekonomi ve uluslararası ticaret alanında da uzman kişilere ihtiyacı vardır. Bu anlaşma ile belirlenen yöntemin “emsallere uygun” olduğu varsayılmaktadır. Mükellefe bir marj imkanı sunulmaktadır. Mükellefin faaliyeti ve faaliyet sonuçları bu marj aralığının içinde kaldığı sürece vergi idaresi herhangi bir eleştiri getirmemektedir. İlişkili kişi işlemlerinde serbest piyasa koşullarından uzaklaşıldıysa vergi idaresi

¹⁸⁸ NAZALI; “Transfer Fiyatlandırması-III”.

¹⁸⁹ Gündoğan DURAK; “Transfer Fiyatlandırmasında Riskten Kaçınma: Peşin Fiyatlandırma Anlaşması”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:178, Ekim 2007, s. 1, GİB; “1 Seri Nolu Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliğ”, Resmi Gazete, Sayı:26704, Tarih:18.11.2007, s. 1.

¹⁹⁰ DELOITTE; **a.g.e.**, s. 24-26.

anlaşmaya bağlı kalmayıp transfer fiyatlarını kendi tespit ederek ilave tarhiyat yapabilecektir¹⁹¹.

D. Belgelendirme

Mükellef, ilişkili kişilerle yaptığı ticarete uyguladığı fiyatların serbest piyasa fiyatı veya emsallere uygun fiyat olduğunu transfer fiyatlandırması dokümantasyonu ile ispatlar. Nitekim ispat külfetinin mükellefe ait olması nedeniyle belgelendirme yükümlülüğü getirilmiştir¹⁹². Emsallere uygun fiyatı tespit ile ilgili bilgi, belge ve hesaplamaların defter kayıtlarına esas belge derecesinde saklama zorunluluğu getirilmiştir. Bunlar emsal fiyatın delilleridir. Emsal fiyatı belirleme yönteminin seçilme gerekçelerini açıklayan en önemli bilgi ve belgelerdir¹⁹³.

Dört temel dokümantasyon yükümlülüğü vardır:

- i. Transfer Fiyatlandırması, Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazancı ve Örtülü Sermayeye İlişkin Form: İlişkili kişilerle işlemi olan kurumlar vergisi mükellefleri her yıl kurumlar vergisi beyannamesi ekinde bu formu verirler.
- ii. Yıllık Transfer Fiyatlandırması Raporu: Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığına bağlı mükellefler yurt içi ve yurt dışı işlemleri için diğer kurumlar vergisi mükellefleri ise sadece yurtdışı işlemleri için bu raporu hazırlar. Kurumlar vergisi beyannamesi verme süresinin son gününe kadar hazırlanır ve istendiğinde idareye ve vergi inceleme elemanlarına ibraz edilir.
- iii. Peşin Fiyat Anlaşması sürecinde mükelleften istenen belgeler.
- iv. Peşin Fiyat Anlaşması gereği Yıllık Rapor.

Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi İle Anlaşan mükellefler anlaşma süresince her yıl transfer fiyatlandırmasına ilişkin yıllık rapor hazırlamalıdır. Vergi inceleme elemanları mükellefin yıllık kurumlar vergisi beyanname ekinde verdiği formu inceleyerek ilişkili kişi işlemlerinin hacmini belirleyebilirler. Bu forma göre mükellefi incelemeye tabi tutabilirler¹⁹⁴.

---

¹⁹¹TUNÇ; “Transfer Fiyatlandırması Uyuşmazlıklarının Çözümünde Peşin Fiyatlandırma Anlaşmaları”, s. 2.

¹⁹² TOROS; a.g.m., s.3.

¹⁹³ BİYAN; “Türk Vergi Hukukunda Yeni Bir Boyut : Transfer Fiyatlandırması”, s. 11.

¹⁹⁴ RAB;; a.g.e., s. 703.

E. Düzeltme işlemleri

OECD rehberinde transfer fiyatlandırması düzeltmeleri “kâr payı”, “varlık” ve “borç” aktarımı kabul edilerek yapılmaktadır. Vergi sistemimiz ise bu rehber ışığında en uygun düzeltim yönteminin, istisna mekanizması nedeniyle “kâr payı” olarak görmüş ve transfer fiyatlandırması nedeniyle örtülü dağıtılan kazançlar ilgili dönemin son günü itibariyle dağıtılmış “kâr payı” olarak vergi mevzuatımıza dahil edilmiştir¹⁹⁵.

İki tür düzeltme öngörülmüştür. Birinci peçeleme konusu harcamanın kabul edilmemesi, yani gider olarak indiriminin yasaklanması(matrah artırımı), ikincisi peçeleme sözleşmesi ile örtülmeye çalışılan kazanç dağıtımının “zımnî olarak kâr payı” kabul edilmesi yoluyla vergilendirilmesidir¹⁹⁶. Örtülü kazanç dağıtan kurum transfer fiyatlarıyla aktardığı kazancı “Kanunen Kabul Edilmeyen Gider” olarak ilgili dönem kurumlar vergisi matrahına dahil edecektir. Söz konusu kurum adına tarh edilen vergiler kesinleşmesi veya ödenmesi halinde örtülü kazanç dağıtılan nezdinde düzeltme yapılması gerekmektedir. Bu düzeltmenin arkasında yatan argüman kanun gerekçesinde de belirtildiği üzere mükerrer vergilendirmenin önlenmesidir. Zira, mükellefler, örtülü dağıtılan kazanç kâr payı sayıldığından istisna hükümlerinden yararlanacaktır. Düzeltme buna göre gerçekleşecektir. Örtülü kazanç dağıtılan tarafın hukuki niteliği düzeltmenin mahiyetini belirlemektedir.

Örtülü kazanç dağıtılan kurumun tam mükellef kurum olması halinde kâr payı iştirak kazançları istisnasına tabi olduğundan söz konusu kurum daha önce beyan ettiği matrahı düzeltme beyannamesi ile düzelterek ve gerektiğinde önceden fazla ödediği vergiyi iade alabilecektir. Ancak bu düzeltmenin yapılabilmesi için örtülü kazanç dağıtan kurum nezdinde tarh edilen vergilerin kesinleşmiş (dava açma süresinde dava açılmaması, yargı mercilerince nihai kararın verilmiş olması veya uzlaşmanın vaki olması hallerinde vergi kesinleşir) ve ödenmiş olması gerekmektedir.

Örtülü kazanç dağıtılan ilişkili kişi, dar mükellef kurum, gerçek kişi, vergiye tabi olmayan veya vergiden muaf herhangi bir kişi veya kurum olması halinde bu kâr payı

¹⁹⁵Tuncay KAPUSUZUOĞLU; “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtım Uygulamasında “Hazine Zararı” Aranmasının Sakıncaları”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:323, Temmuz 2008, s. 32.

¹⁹⁶BİYAN; “**Türk Vergi Hukukunda Yeni Bir Boyut : Transfer Fiyatlandırması**”, s. 10.

net kâr payı kabul edilerek brüte tamamlanması sonucu bulunan tutar üzerinde vergi kesintisi veya bir başka deyişle stopaj yapılacaktır.

Örneğin; A AŞ. Emsal fiyatı 150.000 TL olan malı şirket ortağı B'nin eşi C'ye 50.000 TL'ye satmaktadır. Bu durumda A AŞ'den ortak B'nin eşine (150.000-50.000) 100.000 TL transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı yapılmıştır.

Örtülü kazanç dağıtılan gerçek kişi olduğundan Gelir Vergisi Kanununun 94'üncü maddesi gereğince % 15 stopaj yapılacaktır. 100.000 TL dağıtılmış kâr payı sayıldığından brüte tamamlanarak kesinti yapılacaktır:

$$100.000/0,85=117.647 \text{ TL (Brüt Kâr Payı)}$$

$$117.647 * 0,15 = 17.647 \text{ TL (Tevkif Edilen Vergi)}$$

C için menkul sermaye iradı niteliğindeki bu kazancın yarısı GVK'nın 22. Maddesinde istisna olarak kabul edilmiştir. Diğer yarısını gelir vergisi beyannamesi ile beyan ederek hesaplanacak gelir vergisinden tevkif edilen 17.647 TL tutarındaki vergi mahsup edilecektir.

Örtülü kazanç dağıtılan yurt dışında yerleşik ise ilgili ülkenin vergi hükümlerine tabi olduğundan Türk Vergi Kanunlarında bir düzeltme öngörülemez. Ancak o ülkenin vergi mevzuatına göre düzeltme yapılacaktır. Söz konusu ülke ile Türkiye arasında Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması varsa, bu anlaşmanın 19'uncu maddesine göre karşı ülkenin bu düzeltmeyi yapma yükümlülüğü vardır. Bu yükümlülük yerine getirilmezse veya düzeltmeye gönüllü olunmazsa yine aynı anlaşmanın 24. Maddesine göre vergi idareleri arasında "karşılıklı anlaşma" prosedürü uygulanır. Şüphesiz bu yöntem zaman alıcı ve zor bir yöntemdir¹⁹⁷.

---

¹⁹⁷ Erdoğan ÖCAL; "Transfer Fiyatlandırmasında Düzeltme (2008)", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:243, Aralık 2008b. <http://www.vergisorunlari.com.tr/makale_detay.aspx?gid=2&mid=2318>, (14.04.2010), Adnan ERSOY; "Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Ve Düzeltme İşlemleri", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:317, Ocak 2008, s. 160-161.

Türkiye’deki transfer fiyatlandırmasının kurumları ve uygulamalarının ayrıntılı analizi sonucunda mükellefler transfer fiyatlandırması konusunda idare ile sorun yaşamak istemiyorlarsa aşağıdaki hususlara dikkat etmeleri gerekmektedir:¹⁹⁸.

- İlişkili kişilerle yapılan işlemlerin fiyatlandırılmasında iktisadi, teknik ve ticari icaplara uyulmalı,
- Alım-Satım işlemleri ve bunların fiyatları yazılı sözleşmelerle objektif bir temele oturtulmalı,
- İşlemler dokümantasyonlarla kanıtlanabilir olmalıdır.

F. Hazine Zararı Koşulu

Diğer ülkelerin mevzuatlarında yer almayan sadece Türkiye’ye özgü olarak, bazı işlemlerde hazine zararının aranması ve hazine zararının söz konusu olmaması halinde transfer fiyatlandırması eleştiri getirilememesi ve herhangi bir tarhiyat yapılmaması transfer fiyatlandırmasını kısıtlayan önemli bir koşuldur. Transfer fiyatlandırmasına konu işlemler;

- İki tam mükellef,
- Tam mükellef kurum ve yabancı kurumların Türkiye’deki işyeri ve daimi temsilcileri,
- Bir yabancı kurumun Türkiye’deki işyeri veya daimi temsilciliğinin bir diğer yabancı kurumun Türkiye’deki işyeri veya daimi temsilciliği arasında,

Gerçekleşirse ve taraflar ilişkili kişi ise transfer fiyatlandırması eleştirisi için hazine zararının ortaya konması gerekmektedir.

“Hazine zararı, emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit edilen fiyat ve bedeller nedeniyle kurum ve ilişkili kişiler adına tahakkuk ettirilmesi gereken her türlü vergi toplamının eksik veya geç tahakkuk ettirilmesidir.” Hazine zararı koşulu eşitliği ihlal etmiştir. Tam mükellef kurumlarla ilişkili gerçek kişiler, dernekler ve vakıflar arasındaki işlemler, hazine zararı olmasa da transfer fiyatlandırması düzenlemesinin

---

¹⁹⁸ Şükrü KIZILOĞLU; “Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu’nda Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:165, Eylül 2006, s. 40.

kapsamında kalmıştır. İlişkili her iki kurumun da kârda olduğu durumlarda fiyat emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit edilse bile hazine zararı oluşmamaktadır. Bu durumda şirketler transfer fiyatlandırmasını vergi kaçırma amacıyla değil yönetsel amaçlı kullanıyor denilebilir. Ancak ilişkili şirketlerden birinin mahsup edilebilir geçmiş yıl zararlarının bulunması durumunda hazine zararı oluşmaktadır¹⁹⁹.

V. TÜRKİYEDE TRANSFER FİYATLANDIRMASINA YÖNELİK VERGİ DENETİM UYGULAMASI

Hesap Uzmanları, Maliye Müfettişleri, Gelirler Kontrolörleri ve Vergi Denetmenlerini içeren dört grubun mensuplarının hepsi transfer fiyatlandırması incelemeleri yapmaya yetkilidir. Gelir İdaresi Başkanlığı içerisinde tamamen transfer fiyatlandırması ile ilgilenen on kişiden oluşan bir grup bulunmaktadır. Ancak bu grup sadece uygulamaya yönelik konularla ilgilenmektedir. Transfer fiyatlandırması incelemesi yapmamaktadır. Bu grup iki yıl önce oluşturuldu. Bu grup dışında transfer fiyatlandırması konusunda teknik düzeyde bilgisi olan personel sayısı sınırlı sayıdadır. Gelecek iki yılda transfer fiyatlandırması denetimlerinin artacağı beklentisi transfer fiyatlandırması konusunda uzmanlaşmış vergi denetim elemanlarına ihtiyacı zorunlu kılmaktadır. Sektör olarak ilaç sektörü tamamen transfer fiyatlandırması yönünden incelenmiştir. Ancak sektörün kârlılığı ve ilişkili kişi işlemlerinin hacmine göre spesifik başka sektörlerde incelemeye alınabilir. Transfer fiyatlandırması incelemesine mükellef seçerken inceleme elemanları aşağıdaki konulara odaklanmaktadır:

- Mükellefin kârlılığı,
- Mükellefin ilişkili kişi işlemlerinin hacmi,
- Şirket yeniden yapılanmaları (Birleşme ve Devir).

---

¹⁹⁹ YAKIŞIKLI, Ramazan; “Kazancın Örtülü Olarak Dağıtıldığının Kabulünde Hazine Zararının Doğması”, s. 74-76, Bumin DOĞRUSÖZ; “Transfer Fiyatlandırmasında Sorunlar”, Referans Gazetesi, Tarih: 17.12.2009.

Kamuya açık lokal veri tabanları bulunmamaktadır. Yabancı veri tabanlarının kullanılmayacağı konusunda herhangi bir yasal kısıtlama bulunmamaktadır. Bu yüzden bölgesel emsaller ve AB içindeki veri tabanlarından emsal belirlenebilir²⁰⁰.

Transfer fiyatlandırması konusunda spesifik vergi denetim prosedürü bulunmamaktadır. Genel vergi denetimlerinde transfer fiyatlandırması konuları da ele alınmaktadır. Vergi inceleme oranı dramatik bir şekilde % 2-3 düzeyindedir. Vergi incelemesi sonucunda inceleme elemanının tanzim ettiği vergi inceleme raporlarına karşı idari itiraz yolu bulunmamaktadır. Ancak söz konusu rapora istinaden uzlaşma talep edilebilir. Uzlaşılmazsa mükellef yargıya başvurabilir. İnceleme elemanları mükellefin ilişkili kişi işlemleri için verdiği Transfer Fiyatlandırması, Kontrol Edilen Yabancı Kurum ve Örtülü Sermayeye İlişkin Forma bakarak bir değerlendirme yaparlar. Bu değerlendirmeler vergi incelemesinin başlamasına neden olabilir²⁰¹.

2008 ve 2009 yılında yapılan incelemelerin hemen hepsinde transfer fiyatlandırması konularına bakılıyor. Bu incelemelerde inceleme elemanları aşağıdaki konuları sorgulamaktadır:

- Zarar beyanları,
- Birleşme, bölünme gibi yapısal değişiklikler,
- Kârlılık ve fiyat dalgalanmaları,
- Anlaşmalarda zaman içerisinde bir değişiklik olup olmadığı,
- Daha önce olmayan bir anlaşmanın yürürlüğe girip girmediği, yeni bir ödemenin başlayıp başlamadığı,
- Bu ödemelerin serbest bölgelerle ve vergi cennetleriyle ilişkisi,
- Teknik yardım, lisans gibi gayri maddi hak anlaşmalarında hangi oranları öngörülmüş ve karşılığında ne alınmış,
- Masraf paylaşımı konusunda yurt dışına bir ödeme yapılıyor mu, yurt dışından ne hizmeti alındığı, alınan hizmetin ne işe yaradığı (Yararlanma testi-benefit

---

²⁰⁰ ERNST&YOUNG; “2009 Transfer Pricing Survey: Tax Authority Insights: Perspectives, Interpretation And Regulatory Changes”, s. 167-168.

²⁰¹ RABY; a.g.e., s. 706-707.

test), eskiden taraflardan biri yurtdışında olduğu zaman inceleme çok ayrıntılı yapılmazdı.

- Yıllar itibariyle iş bazında ve ürün bazında kârlılıklar,
- Yurt içi ve yurt dışı ilişkili şirketlere satışlarda yıllar itibariyle farklılıklar,
- Farklı ülkelere satışlarda bir farklılık olup olmadığı.

Türkiye’de transfer fiyatlandırması incelemelerinin kapsamında 2008 ve 2009 yıllarında artış görülmektedir. Yukarıda da bahsedildiği üzere transfer fiyatlandırmasının önemli risk unsurlarının hepsi incelemelerde ele alınıyor. İncelemelerdeki artış vergi inceleme elemanlarının transfer fiyatlandırması konusunda deneyimlerini arttıracaktır. İlerleyen yıllarda transfer fiyatlandırması incelemelerinin daha verimli ve bu incelemelerde daha etkin olunacağı söylenebilir²⁰².

VI. TRANSFER FİYATLANDIRMASINDA VERGİ DENETİM UYGULAMASINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR

A. Hazine Zararı Kısıtı

Yurt içinde faaliyet gösteren bir kurumun yurt içinde faaliyet gösteren ilişkili diğer kurumu ile yaptığı işlemlerde, transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımından bahsedebilmek için emsallerine aykırı olarak tespit edilen fiyatlar nedeniyle her iki kurum adına tahakkuk ettirilmesi gereken her türlü vergi toplamının eksik veya geç tahakkuk ettirilmesi gerekmektedir. Hazine Zararı olarak ifade edilen bu kısıtın mevzuata girmesinde Danıştay’ın geçmişte örtülü kazanç dağıtımı ile ilgili kararlarında “Hazine Zararını” ilke olarak benimsemesi etkili olmuştur. Hazine zararı koşulunun aranması transfer fiyatlandırması incelemelerinin kapsamını daraltmıştır. Ayrıca vergi inceleme elemanı incelemesinde, ayıracağı mesai ile kurumların vergisel durumlarını tespit edip, hazine zararı söz konusu değilse incelemesine devam edemeyecektir. Oysaki dünya ölçeğinde ülkelerin transfer fiyatlandırması düzenlemelerini mevzuatlarına dahil etmesinin temel iki amacı vardır:²⁰³.

²⁰² Zeki GÜNDÜZ; “Transfer Fiyatlandırması Konusunda Son Gelişmeler Ve Güncel Vergi İncelemeleri-1 Semineri”, **VergiTV**, 2009, <<http://www.vergitv.com/Detail.aspx?id=940&categoryId=15>>, (14.04.2010).

²⁰³ Serdar PEHLİVAN; “Hazine Zararının Transfer Fiyatlandırmasının Amacıyla Çelişkisi ve Hazine Zararının Örtülü İstisna Özelliği”, **Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi**, Sayı:521-522, Ekim 2008, s. 56.

- i. Global düzeyde kazancı doğru coğrafyada beyan edilmesini sağlamak,
- ii. Kazancın doğru kurum tarafından beyan edilmesini sağlamaktır.

Hazine zararı tüm ilişkili kişileri ve bağlı kuruluşları tek bir birim olarak değerlendirmektedir. Böyle bir uygulama hiçbir hukuki metinde veya hiçbir yasada mevcut değildir. Mükellef bireyselliğini dikkate almayan bir uygulama olan hazine zararı dünya’da hiçbir ülkede uygulanmamaktadır. Mükellef hazine zararı olmasa da SPK mevzuatı gereğince bu işlemde doğan sonuçları düzeltmek zorundadır. Vergi uygulaması ve SPK uygulaması bakımından aynı işlem farklı muamelelere tabi tutulmaktadır. SPK yaptığı denetimlerde SPK mevzuatı gereği bu koşula bakmayarak şirkete gerekli yükümlülükler yüklemektedir. Ancak vergi inceleme elemanları ilişkili şirketlerden birisi zararda, veya ikisi de zararda ise hazine zararı oluşmayacağından incelemelerini o anda kesecektir. İnceleme elemanı hazine zararının varlığını ortaya koymak için belli bir mesai harcayacaktır. Vergi inceleme elemanının zaten kısıtlı zamanın hazine zararı koşulu araştırmasına tahsis edilmesi vergi incelemesinden beklenen etkinliği azaltabilir. Transfer fiyatlandırması yönünden incelenecek mükellef sayılarını azaltabilir²⁰⁴.

B. Uzmanlaşmış Vergi Denetim Elemanı Eksikliği

AB’nin 2004 Yılı İlerleme raporunda, Türkiye’nin vergi kaçakçılığı ile mücadele etmesi ve denetim kapasitesinin artırması gerektiği ifade edilmiştir. Çağdaş gelir idarelerinde örgütlenme vergi denetimi üzerine oturtulmaktadır. Vergi denetimi, gelir idarelerinin en önemli fonksiyonunu üstlenmektedir. Çağdaş gelir idareleri personelinin önemli bir kısmını vergi denetim fonksiyonuna tahsis etmişlerdir. Çağdaş gelir idarelerinde personelin % 25-40 arası vergi denetiminde görev almaktadır. Buna karşın 2007 yılı itibariyle Türkiye’de Gelir İdaresi personelinin (41.525) % 7,3’ü (3047) vergi denetim ve araştırma faaliyetinde bulunmaktadır. Mevcut vergi denetim elemanları tüm inceleme konularında görev almaktadır. Herhangi bir alanda uzmanlaşmayı sınırlayan bir örgütlenme biçimi vergi denetiminin genel sorunudur. Transfer fiyatlandırması incelemelerinin karmaşık ve ortalama 18-36 ay arasında

---

²⁰⁴ KAPUSUZUOĞLU; “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtım Uygulamasında “Hazine Zararı” Aranmasının Sakıncaları”, s. 33-35.

sürmesi ve mevcut denetim elemanlarının başka konularda da inceleme görevlerinden dolayı yeterli transfer fiyatlandırması incelemesi yapıldığı söylenemez²⁰⁵.

C. Emsal Araştırması İle İlgili Sorunları

1. Gizli Emsallerin Kullanılması

“ Vergi idarelerinin vergi denetimlerinde veya beyan usulü gereği diğer vergi mükelleflerinden tedarik ederek kullandığı, fakat transfer fiyatlandırması denetimine ve dolayısıyla işlemleri emsal mukayesesine konu olan vergi mükellefine açık olmayan emsaller “gizli emsal” olarak adlandırılmaktadır.” Gizli emsallerin incelenen mükellefe açıklanmamasının altında yatan neden “vergi mahremiyetidir.” Vergi denetim sürecinde denetim elemanları üçüncü kişilerden temin ettikleri fakat incelemeye alınan mükellefe açıklamadıkları gizli emsalleri tarhiyat işleminin dayanağı olarak kullanmaktadır. Gizli emsalin kullanılması demek incelemedeki mükellefin emsal alınan mükellefin kim olduğunu, fiyatı hangi koşullarda tespit ettiğini, pazara giriş için iskonto uygulayıp uygulamadığını ve daha yanıtlanması gereken birçok sorunun yanıtını da bilmemesi demektir²⁰⁶.

Vergi inceleme elemanınca takdir edilen matrah ve gizli emsale dayalı olarak edildiği kanaat, genel ve soyut ifadelere dayalı bir varsayım olarak kalmaktadır. Oysa vergi inceleme raporlarında ileri sürülen iddialar maddi ve somut ifade ve delillere dayanmalıdır. Ayrıca mükellefin emsalin karşılaştırılabilir olmadığını ileri sürebilmesi için emsal bilgilerini öğrenmesi gerekmektedir. Bu anlamda gizli emsal vergi mükellefinin ispat hakkını kullanamamasıdır²⁰⁷.

Denetim yetkisi devletin; haksız rekabeti önlemek ve sebepsiz zenginleşmenin önüne geçmek açısından en önemli yetkilerinden biridir. Ancak bu yetki de yasal sınırlar içinde kalacak şekilde, hukuki dayanakları olan, yeterli deliller ve yasal ölçülerle donatılmış verilere dayanmalı denetimin caydırıcılık fonksiyonunun icrası yanında her yönüyle yasal haklılığı ile ikna edici olmalıdır. Devlet denetim yetkisi

²⁰⁵ Adnan GERÇEK; “Gelir İdaresi ve Vergi Denetiminin Yeniden Yapılanması: Dünü, Bugünü ve Yarını”, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:254, Kasım 2009, s. 20-21.

²⁰⁶ YALTI; **a.g.m.**, s. 7-10.

²⁰⁷ YALTI; **a.g.m.**, s. 17.

kapsamında bir mükellefin transfer fiyatlarının emsallere uygun olmadığını ileri sürüyorsa bu iddia verilerle kanıtlanmalıdır²⁰⁸.

Doğru emsal bulabilmek için yeterli ve güvenilir bilgiye ulaşma imkanının olması gerekmektedir. Ancak Türkiye’de halka açık şirketlerin sayısı azdır, şirketler şeffaflıktan çok mali bilgileri gizleme eğilimindedir. Bunun sonucu olarak Türkiye’de ilişkili kişi işlemleri ve bu işlemlerde uygulanan fiyata ilişkin olarak emsal bulma imkanı hemen hemen yoktur. Uluslararası transfer fiyatlandırması uygulamasında emsal veri bulma konusunda en çok kullanılan veri tabanı “Amadeus” da Türk şirketleri hakkında bilgi bulunmamaktadır. Emsal verilere ulaşamama transfer fiyatlandırmasının objektivitesini temin etmeyi zorlaştırmaktadır. Zira, mükellefler vergi inceleme elemanları gibi diğer mükelleflerden bilgi talep etme otoritesine sahip değildir. Bunun yanında vergi inceleme elemanlarının da diğer mükelleflerden elde ettiği verileri emsal olarak incelemede kullanması da bir risk unsurudur. “Gizli Emsal” de denilen bu emsaller incelenen mükellefe söylenmemektedir. Mükellefe açıklanmayan bu deliller, dava konusu yapıldığında mahkemede, mükellefin elini güçlendirmektedir²⁰⁹.

2. Objektif Analize Yönelik Matematiksel Yaklaşımın Olmaması

Çeşitli transfer fiyatlandırması uzmanları tarafından uygulanan şahsi transfer fiyatlandırması analizi yaklaşımları bugünün transfer fiyatlandırması uygulamasını çıkmaz içine sokmuştur. Her bir uzman takımı kendi konseptlerini ve değişkenlerini kullanır. Bu üç farklı uzmanın üç farklı sonuca ulaştığı subjektif analiz yöntemlerini meydana getirir. Transfer fiyatlandırması OECD’nin rehberinde de belirttiği gibi kesin bir bilim değildir. Klasik bilimsel yaklaşımın yöntemleri ile tam bir transfer fiyatlandırması analizi yapılamaz. Bu yaklaşımda ya doğru ya yanlış önermesi vardır. Oysaki transfer fiyatlandırması analizinde örneğin; araştırma geliştirme fonksiyonunun transfer fiyatlarına etkisi araştırılırken, bu fonksiyon transfer fiyatlarını etkileyen “çok güçlü fonksiyondur”, “güçlü fonksiyondur”, “daha az güçlü fonksiyondur”, gibi (linguistik-dilsel) sözel önermelerde bulunulabilir. Bu önermelerin doğruluk dereceleri vardır. Bu doğruluk dereceleri sayısal yapıya dönüştürülebilir. Bu çözümlenmeler

²⁰⁸ KIRIKTAŞ İlhan KIRIKTAŞ; “Serbest Bölgelerde Olası İnceleme Riskleri(Örtülü Kazanç Dağıtımı Ve Muvazaalı İşlemler)-I”, *Yaklaşım Dergisi*, Sayı:152, Ağustos 2005., s. 151-152.

²⁰⁹ ÖCAL; “Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu Transfer Fiyatlandırması (Örtülü Kazanç Dağıtımı) Konusunda Ne Getiriyor?”, s. 54.

“Bulanık Mantık Teorisi” yaklaşımı ile yapılır. Bulanık mantık yaklaşımı yukarıda verilen örnekteki araştırma geliştirme fonksiyonunun transfer fiyatlarını etkileyen rutin dışı işlevini yüzde olarak belirler. Ar-Ge fonksiyonunun rutin dışılık işlevi % 69 ise bu fonksiyonun transfer fiyatlarını etkilediği çıkarımında bulunulabilir. Ayrıca bu oran “Kâr Bölüşüm Yönteminde” bakiye kârın taraflar arasında paylaşımı yapılırken ölçü olarak kabul edilebilir. Zira, bakiye kâr, tarafların transfer fiyatlandırmasına konu işlemde üstlendikleri fonksiyon ve risklere göre paylaştırılmaktadır. Kesinliği olmayan böyle bir disiplinde matematiksel alt yapının oluşturulmaması mükellef ile vergi idaresi arasında ihtilafların ana sebebi olacaktır²¹⁰.

3. “Emsal Veri” Kaynaklarının Yetersizliği

Mükellef ilişkili kişi işlemini aynı koşullar altında ilişkisiz kişilerle de yapıyorsa ilişkisiz kişi işlemleri ve bu işlemde uygulanan fiyat iç emsal olarak alınabilir. Ama iç emsal olabilecek bir işlem yoksa dış emsal bulma o kadar kolay olmayacaktır. Dış emsal olarak alınabilecek kaynaklar; Sermaye Piyasası Kurulu’nun denetimine tabi kurumlarla, BDDK denetimine tabi bankalar ve sigorta sektörü hakkında kamuya açıklanan bilgilerdir. Firmanın bulunduğu sektör farklı ise mükellefin dış emsal arayabileceği ulusal veri tabanı bulunmamaktadır. Emsal alacağı karşılaştırılabilir şirket ve karşılaştırılabilir işlemi yurt dışı veri tabanlarından arama yoluna gidecektir. Transfer fiyatlandırması düzenlemelerinde, yurtdışı veri tabanlarına başvuruyu engelleyen bir hüküm bulunmamaktadır. Vergi inceleme elemanlarının diğer mükelleflerden, istihbarat arşivinden ve beyannamelerden “gizli emsal” bulma imkanı vardır. Ancak mükelleflerin bu imkanının olmaması ve transfer fiyatlarını ispatlayıcı delilleri temin edecekleri veri kaynaklarının yetersiz olması önemli bir sorundur²¹¹.

4. Ekonomist, Mühendis gibi Meslek Mensuplarının İncelemelere Katılmaması

Türkiye’de vergi incelemelerinin hemen hemen tamamı dört birim tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu dört birimin inceleme mensupları Maliye Müfettişleri, Hesap

²¹⁰ DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ; **Bulanık Mantık Ders Notları**, 2009, s. 1, www.deu.edu.tr/userweb/k.yaralioglu/dosyalar/bul_man.doc, (30.12.2009), THOMAS, Tucha, MARKUS, Brem; a.g.m., s. 14-18.

²¹¹ Erdoğan ÖCAL; “Transfer Fiyatlandırması Karar ve Tebliğ Taslakları Üzerine”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:177, Eylül 2007, s. 2.

Uzmanları, Gelirler Kontrolörleri ve Vergi Denetmenleridir. İnceleme elemanları iktisat, işletme, hukuk, kamu yönetimi ve benzeri bölümlerden mezun olan kişilerdir. Vergi incelemelerine bu kişilerden başka farklı meslek dallarından mensuplar katılmamaktadır. Nitekim vergi inceleme yetkisine sahip istatistik uzmanı, mühendis ve ekonomist gibi meslek dallarından kişilere kadro tahsis edilmemiştir. Transfer fiyatlandırması gibi, bahsedilen meslek mensuplarının katkısının gerektiği incelemelerin mevcut inceleme elemanları ile verimli ve etkin bir şekilde gerçekleştirmek mümkün değildir. ABD’de çok büyük kuruluşlar ve şirketler bir ekip oluşturularak incelenmektedir. Bu ekiplerde ekonomistler, mühendisler ve uluslararası uzmanlar da yer almaktadır²¹².

VII. ÇEŞİTLİ ÜLKELERDEKİ TRANSFER FİYATLANDIRMASINA YÖNELİK DÜZENLEMELERİN VE VERGİ DENETİMİ UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI VE ANALİZİ

ABD dışındaki diğer ülkelerin mevzuatının temeli OECD’nin rehberindeki tavsiyelere dayanmaktadır. Fakat OECD’nin düzenlediği rehberde referans olarak ABD düzenlemelerinin referans alınması nedeniyle tüm ülkelerin mevzuatlarında yeknesaklık vardır. Düzenlemelerde benzerliklerin yanında farklılıklarda mevcuttur.

Transfer fiyatlandırmasının muhatabı sayılan ilişkili kişinin belirlenmesinde tüm ülkelerde, bir mükellefin başka mükellefi kontrol etkisi temel alınmıştır. Ancak İngiltere’de spesifik bir oran belirlenerek % 51 kontrol oranı ilişkili kişi sayılmanın koşulu olarak düzenlenmiştir. Almanya’da bu oran % 25 ve Rusya’da bu oran % 20 olarak belirlenmiştir. ABD ise şekilden ziyade öze bakmaktadır. Örneğin, iki mükellef arasında gelir ve giderler muvazaalı olarak yer değiştiriyorsa kontrol ilişkisinin varlığı kabul edilmektedir.

Transfer fiyatlandırmasının en önemli kurumu olarak “emsallere uygunluk ilkesi” tüm ülkelere bir standart olarak kabul edilmiştir. Emsallere uygun fiyatı tespit yöntemleri noktasında benzerlikler vardır. Geleneksel işlem yöntemleri tüm ülkelerin

---

²¹² Can DOĞAN, Tuncay KAPUSUZUOĞLU; “Çeşitli Ülkelerde Vergi Denetiminin Organizasyonu Ve Çıkarılabilecek Bazı Dersler”, **Vergi Dünyası**, Sayı:283, Mart 2005, s. 26.

mevzuatında benimsenmiştir. Ancak işlemin mahiyeti gereği emsal verisinin temin edilememesi halinde diğer ülkelerden farklı olarak Almanya’da, mükellefler “hipotetik emsal” tespit etmek zorundadır. Basiretli bir tüccar ilgili malı ne kadar satacaksa veya ne kadara alacaksa emsallere uygun fiyat o (hipotetik emsal) olmalıdır. Yöntemlerin uygulanmasında ABD’de “En İyi Yöntem Kuralı” geçerlidir. Mükellefler, işlemin mahiyetine en uygun yöntemi seçmekte serbesttirler. ABD’deki bu esnek yaklaşımın aksine diğer ülkelerde yöntemlerin ya uygulanma şartları düzenlenmiş yada yöntemler arasında bir hiyerarşi söz konusudur.

Rusya haricindeki diğer ülkelerde transfer fiyatlarını ispatlama yükümlülüğü mükellefin omuzlarındadır. Rusya’da ise bu külfet vergi idaresine aittir. Mükellefin ispat külfeti olmamasına karşın yine de mükellef transfer fiyatlarını savunmak için dokümantasyon yapmak durumundadır. İspat külfetinin mükellefte olduğu ülkelerde ise transfer fiyatları belgelendirme ile ispatlanmaktadır. Bu yüzden belgelendirme yükümlülükleri getirilmiştir. Vergi idareleri mükellefin dokümantasyonu aracılığıyla transfer fiyatlarının emsallere uygunluğunu denetler.

Transfer fiyatlarının vergi idaresi ile müzakere edilerek tespit edilmesini sağlayan peşin fiyat anlaşmaları Rusya dışında tüm ülkelerde uygulanmaktadır. Tek taraflı uygulanabildiği gibi diğer vergi idarelerinin katılımıyla çok taraflı da uygulanmaktadır.

Diğer vergi idarelerinden farklı olarak, transfer fiyatlandırması konusunda en fazla deneyime sahip olan vergi idaresi olarak IRS, transfer fiyatlandırması ile mücadelede sadece devletin kaynaklarından değil, bunun yanında dış kaynaklardan da yararlanmaktadır. Transfer fiyatlandırması düzenlemelerine uyumu takip etmek için bir ekonomi profesörü ve bir uzman hukuk bürosu vekil tayin edilmiştir. Kamunun yanında özel sektöründe kaynaklarının kullanılması transfer fiyatlandırmasıyla mücadeleye verilen önemi göstermektedir. İngiltere ve ABD gibi gelişmiş vergi sistemi olan ülkeler transfer fiyatlandırması incelemelerinde ekonomist, sektör uzmanı ve mühendis gibi diğer meslek dallarından yararlanmaktadır. Bu ülkeler uygun mükellefi incelemeye sevk etme konusuna odaklanmıştır. İnceleme için doğru mükellefin seçilmemesi hem

mükellef hem de vergi idaresi için zaman alıcıdır. IRS mükellef seçiminde matematiksel ve istatistiksel yöntemleri gelişmiş bilgi teknolojileri sayesinde kullanabilmektedir²¹³.

Tüm ülke vergi idareleri transfer fiyatlandırması incelemeleri için aşağıdaki hususların tetikleyici olduğunu değerlendirmekte ve mükelleflerin bu hesap ve durumlarına odaklanmaktadır:

- Kârlılık oranları,
- Şirket yeniden yapılanmaları(Şirket birleşmeleri ve satın almalar),
- İlişkili kişilerin hacmi,
- Vergi cenneti ülkelerle yapılan işlemler.

İncelemeler, Almanya, İngiltere ve ABD gibi gelişmiş ülkelerde profesyonelce ve takım halinde yapılır. Söz konusu takımın mensupları transfer fiyatlandırması konusunda uzman kişilerdir. Transfer fiyatlandırması uzmanlığının yanında istatistik, ekonomi uzmanlıkları da incelemelerde kullanılmaktadır.

Türkiye haricinde tüm ülkelerde vergi denetim elemanlarının tanzim ettiği raporlara idari itiraz mekanizması mevcuttur. Türkiye’de ise uzlaşma aracılığıyla ihtilaflar azaltılmaya çalışılmaktadır. Ancak uzlaşmada vergi inceleme raporu müzakere edilmemektedir. Mükellefin rapora itirazı ancak mahkemede dava açmak suretiyle yargı kanalıyla mümkündür²¹⁴.

Transfer fiyatlandırması incelemelerine hangi sektörlerin seçileceği konusunda ülkelerin ekonomik yapıları etkili olmaktadır. Petrol ve gaz sektörünün ekonomisinde önemli paya sahip Rusya’da incelemeler bu sektöre yoğunlaşmıştır. Almanya ve Türkiye’de ilaç sektöründe, Çin’de düşük teknoloji mal üreten sektörlerde, ABD’de iletişim teknolojileri, medya, ilaç ve sağlık sektörlerinde transfer fiyatlandırması incelemeleri yapılmaktadır. İngiltere’de ise sektör incelemesi yerine maliyet paylaşımlar ve royalti ödemeleri gibi işlemler inceleme kaynağıdır. Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyümelerini yabancı sermaye aracılığıyla gerçekleştirme zorunluluklarının olması nedeniyle etkin bir transfer fiyatlandırması incelemesi yapılmamaktadır. Bu

---

²¹³ RUMMEL; **a.g.m.**, s. 1.

²¹⁴ RABY; **a.g.e.**, s. 706.

ülkelerde yabancı sermayenin vergilere duyarlılığı yüksektir. Nitekim Çin’de yüksek teknolojili mal üreten sektörlerde fiyat manipölasyonları olmasına karşın bu sektörün büyük çoğunluğunun yabancı sermayeden oluşması ve bu sermayenin ülkede kalmasını sağlamak için etkili inceleme yapılmamaktadır²¹⁵.

---

²¹⁵ CHAN, K. Hung, CHOW, Lynne; **a.g.m.**, s. 95.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜLKEMİZDE TRANSFER FİYATLANDIRMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMINDA VERGİ DENETİMİNİN ETKİNLİĞİ

Bir örgütün başarısı “etkinlik” ve “verimlilik” kriterleri ile ölçülmektedir. Etkinlik, başarıyla ulaşma derecesi veya amaçları gerçekleştirme derecesinin bir ölçüsüdür. Etkinlik kavramı, seçilen hedeflerle gerçekleşen sonuçların karşılaştırılması sonucunda ortaya çıkan bir durumdur. Vergi denetiminde hedef, vergi kanunlarıyla belirlenmiş olup, mükellefin ödemesi gereken vergilerin doğruluğunu araştırmak, tespit etmek ve sağlamaktır. Diğer bir ifade ile vergi denetiminin amacı vergi kayıp ve kaçığını önlemek ve mükellefin vergi kanunlarına uymalarını sağlamaktır. Organizasyonlarda etkinliğin kriterleri produktivite, kâr, kalite, işten memnuniyet ve motivasyon gibi kriterlerdir. Genel olarak vergi denetiminde etkinlik, mükelleflerin vergi kanunlarına uygun davranmasını sağlama ve vergi kayıp ve kaçığını önleme düzeyi olarak tanımlanabilir. Özel olarak “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Vergi Denetiminin Etkinliği”, mükelleflerin fiyat manipülasyonlarıyla vergi matrahını aşındırmasını önleme ve beyan edilmesi gereken vergi matrahını kavrama başarısı olarak tanımlanabilir. Vergi idaresinin bu alandaki vergi kayıplarını ortaya koymak suretiyle etkinlik düzeyi tespit edilebilir²¹⁶.

I. ÜLKEMİZDE TRANSFER FİYATLANDIRMASI YOLUYLA KURUMLAR VERGİSİ KAYBININ TESPİTİNE YÖNELİK ANALİZ

Bir ülkeden diğer ülkeye fiyat mekanizması aracılığıyla gelir transferi, ithalatın yüksek faturalandırılması (yüksek ithalat fiyatları) ihracatın ise eksik faturalandırılması (düşük ihracat fiyatları) yoluyla gerçekleşebilmektedir. İthalat bir girdi olması nedeniyle maliyeti temsil etmekte, ihracat ise hasılatı veya geliri temsil etmektedir. Yüksek ithalat fiyatları maliyetleri yükseltmek suretiyle, düşük ihracat fiyatları ise hasılatı veya geliri azaltmak suretiyle vergilenebilir tabanı aşındırmaktadır. Bir ülkenin ithal ettiği malların fiyatları ve miktarları ve ihraç ettiği malların fiyatları ve miktarları biliniyorsa bu ülkeden, dış ticaret ilişkisinde bulunduğu ülkelere fiyat içinde aktarılan gelir tahmin

---

²¹⁶ M. Emin MERTER; *Türkiye'de Vergi Denetimi Ve Vergi Denetiminde Etkinliğin Sağlanmasında Toplam Kalite Yönetimi*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Ana Bilim Dalı, İzmir, 2004, s. 81-82.

edilebilir. Aşağıda ayrıntılarıyla açıklanan tahmin analizinde amaç; Türkiye'nin 2007 yılında transfer fiyatlarıyla hangi ülkelere ne kadar gelir ve kâr transfer ettiğini ve hangi mal grubundaki fiyat manipülasyonları ile bunun gerçekleştirildiğini ve kurumlar vergisi kayıplarını tahmin etmektir. Malları ithal ve ihraç edenlerin mükellefiyet türleri bilinmediğinden aktarılan gelir ve kârın tamamı kurumlar vergisine konu olan matrah unsurları olarak değerlendirilmiştir. Bu yüzden uluslararası ticaret fiyatlarının manipülasyonu nedeniyle aktarılan gelirler "Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı" kabul edilerek kurumlar vergisi matrah farkını teşkil etmektedir. Söz konusu matrah farkı kurumlar vergisi oranı (% 20) ile çarpılmak suretiyle kurumlar vergisi kayıpları tahmin edilmiştir.

A. Analize İlişkin Yöntem Ve Veriler

1. Analiz Verileri

Türkiye İstatistik Kurumundan manyetik ortamda, Türkiye'nin 2007 yılı ithalat ve ihracatına konu olan 10.877 cins mala ilişkin, gümrük tarife istatistik pozisyonlarını teşkil eden maddelere göre 12 basamak açılımlı ülke, miktar ve dolar bazında ithalat, ihracat bilgileri temin edilmiştir. Bunların yanında, malların kg, metre, adet vb. gibi ölçüleri de veri olarak temin edilmiştir. Ünelere göre her bir mal için ithalat ve ihracat miktarları ve toplamları, her biri ayrı seri şeklinde analize elverişli verilerdir. Her bir mala ilişkin olarak, ülkelere yapılan ihracat ve ithalatta, ihracat toplamları ihracat miktarlarına bölünerek ihraç fiyatı, ithalat toplamı ithalat miktarına bölünerek ithalat fiyatı hesaplanmıştır. Örneğin; TÜİK'ten temin edilen verilere göre, "Tabi deri ve köseleden manto" Romanya'ya 274.999 KG ihraç edilmiş ve bu ihracatın toplam tutarı 755.094 dolardır. Bu malın o ülkeye toplam ihracat tutarı (755.094) ihracat miktarına (274.999) bölünerek ihracat fiyatı 2,75 Dolar/KG olarak hesaplanmıştır. Her bir ülke için her bir malın ihraç ve ithal fiyatları bu şekilde ayrı ayrı hesaplanmıştır²¹⁷.

2. Tahmine İlişkin İstatistik Yöntemi

1 Seri No'lu Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliğinde yapılan düzenlemelere göre; mükellef ilişkili kişilerle

²¹⁷ TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU; "Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonlarını Teşkil Eden Maddelere Göre 12 Basamak Açılımlı Ülke, Miktar Ve Dolar Bazında 2007 Yılı İthalat, İhracat Bilgileri", (CD), 04.02.2010.

yaptığı işlemler için emsallere uygun fiyatı belirlerken tek bir emsal fiyat bulamayabilir ve birden fazla fiyattan oluşan bir aralığa ulaşabilir. Mükellef tarafından tespit edilen fiyatın emsal fiyat aralığının dışında olması durumunda, emsallere uygun fiyat, söz konusu aralık dikkate alınarak aritmetik ortalama, mod, medyan yada başka bir ölçüden en makul olanı kullanılarak belirlenecektir²¹⁸. Örneğin; mükellefin aynı malı satan 5 şirketin fiyatlarını emsal fiyat aralığı olarak belirlediğini varsayalım. Bu fiyatlar 18, 21, 19, 17, 24'dür. Bu aynı zamanda istatistik terminolojisinde bir seriyi ifade etmektedir. Söz konusu bu fiyat serisine yukarıdaki yöntemlerden biri uygulanarak emsallere uygun fiyata ulaşılabilir. Yöntem olarak aritmetik ortalama belirlendiyse emsallere uygun fiyat 19,8 olarak bulunur. Medyan bir seriyi tam ortadan iki eşit kısma bölen değerdir. Örneğimizde serinin medianı 19'dur. Tebliğ'de başka ölçülerinde kullanılabileceği belirtilmiştir. Bu ölçülerden biri de bir seriyi dört kısma bölen kartil değerleridir. Yani bir seriyi dört kısma bölen üç değer(kartil) vardır. Bu değerler birinci kartil, medyan değeri ve üçüncü kartildir. Birinci kartil'e düşük (lower) kartil, üçüncü kartil'e yüksek (upper) kartil de denilmektedir²¹⁹.

Çalışmamızda tahmin analizi yapılırken emsallere uygun fiyatı belirlemek için kartil yöntemi benimsenmiştir. Aynı malın tüm ülkelere ithalinde veya ihracında uygulanan fiyatlar emsal fiyat aralığı veya emsal fiyat serisini ifade etmektedir. Fiyat serisinde hesaplanan yüksek kartil, ithalatta, düşük kartil ise ihracatta emsallere uygun fiyatı temsil etmektedir. Ünelere göre malların ithalat fiyatları için yüksek kartil, ihracat fiyatları için düşük kartil değeri hesaplanmıştır. Hesaplama EXCEL programında istatistiksel işlevlerden "DÖRTTEBİRLİK" fonksiyonu kullanılmıştır. Her bir mal için ayrı ayrı kartil (dörttebirlik) değeri hesaplanmıştır. Yüksek kartil değeri her bir ülkeden yapılan ithalatta uygulanan fiyatla karşılaştırılmış ve her ithalat işleminde uygulanan fiyatın yüksekliği değerlendirilmiştir. İthalat fiyatı, yüksek kartilden (emsal fiyat) büyük ise ithalat fiyatı ile kartil arasındaki farkın ithalat miktarları çarpılmasıyla ithalat yapılan ülkeye ithalatın aşırı faturalandırılması nedeniyle aktarılan gelir miktarı bulunmuştur. Düşük kartil değeri her bir ülkeye yapılan ihracatta uygulanan fiyatla kıyaslanmış ve her ihracat işleminde uygulanan fiyatın düşüklüğü

²¹⁸ GİB; "1 Seri Nolu Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtım Hakkında Genel Tebliğ", Resmi Gazete, Sayı:26704, Tarih:18.11.2007, s. 14.

²¹⁹ Metin ÇAKICI, Adil OĞUZHAN, Tuncer ÖZDİL; **Temel İstatistik**, İzmir 1999.

değerlendirilmiştir. İhracat fiyatı, düşük kartilden küçük ise düşük kartil ile ihracat fiyatı arasındaki fark ihracat miktarı ile çarpılarak ihracat yapılan ülkeye ihracatın düşük faturalandırılması nedeniyle aktarılan gelir miktarı bulunmuştur. Aktarılan gelirler kurumlar vergisi matrah farkı olarak kabul edilmiş ve kurumlar vergisi oranı ile çarpılmak suretiyle kurumlar vergisi kayıpları tahmin edilmiştir²²⁰.

3. Tahminin Muhafazakarlığını Gösteren Kanıtlar

Tahminimiz aşağıda açıklanan nedenlerden dolayı muhafazakar ve iyimser bir tahmindir:

a) Tüm Verilerin Dikkate Alınmaması

Türkiye İstatistik Kurumu veri tabanından elde edilen verilere göre bazı mallar birden fazla birimle ticarete konu olmuştur. Örneğin, ayakkabı hem “kg” birimiyle hem de “çift” birimiyle satılmaktadır. Analiz verilerine göre, ABD’den 2007 yılında 82 kg ve 25 çift ayakkabı ithal edilmiştir. Toplam ithalat tutarı ise 5.979 dolardır. İthalat fiyatını bulmak için toplam tutarı (5.979) toplam ayakkabı miktarına (107) bölersek, bir kg ayakkabı ile bir çift ayakkabının fiyatı birbirine eşit olacaktır ki bu yanlış sonuçlara yol açabilecektir. Bu yanlış sonuçlar tahminin objektifliğini azaltabileceği gibi tahmine ilişkin eleştirileri arttırır. Bu malların birimlerine göre ithalat ve ihracat fiyatları ayrı ayrı belirlenemediğinden bu neviden mallar analize dahil edilmemiştir. Söz konusu mallarında tahmin analizine dahil olması halinde hesaplanacak gelir transfer ve kurumlar vergisi kayıpları daha yüksek çıkacaktır.

b) Emsal Fiyatın Belirlenmesinde Kartil Değerinin Alınması

Tebliğde yöntem olarak mod, medyan veya aritmetik ortalamanın da kullanılabileceği düzenlenmiştir. Emsal fiyat serilerine medyan yöntemini uygulayarak emsallere uygun fiyat tespit edilseydi, aşırı fiyatlandırılmış ithalat ve eksik fiyatlandırılmış ihracat nedeniyle aktarılan gelir daha yüksek çıkacak ve kurumlar vergisi kayıpları da daha yüksek bir değerle tahmin edilecekti. İthalatta yüksek kartil,

---

²²⁰ Simon J. PAK, John S. ZDANOWICZ; “An Estimate Of 2001 Lost U.S. Federal Income Tax Revenues Due To Over-Invoiced Imports And Under-Invoiced Exports”, **Center Of International Business Education And Research**, Aralık 2002, s. 2.

ihracatta ise düşük kartilin emsal fiyat olarak alınması tahminin güçlü olduğunun kanıtıdır²²¹.

c) Uluslararası Hizmet Ticaretinin Analize Dahil Edilmemesi

Tahminde, görünür ticaret adı da verilen ve gümrük kapılarından geçen malların ithalat ve ihracatları dikkate alınmıştır. Bir başka deyişle gümrük kontrolü altında normal ithalat ve ihracat rejimi ile dahilde ve hariçte işleme rejimi altında dış ticarete konu mallar dikkate alınmıştır. Oysa ki uluslararası hizmetlerin (görünmez ticaret) ithalat ve ihracatları da fiyat manipülasyonlarına açıktır. Bu hizmetler özellikle yurt dışındaki çeşitli şirket ve kuruluşlara sağlanan özel hizmetler karşılığında yapılan ödemeleri kapsamaktadır. Örneğin, royalty'ler, lisans ödemeleri, leasing bedelleri, danışmanlık ve mühendislik gibi hizmet bedelleri bu türden ödemelerdir. Bir holding şirket dünya'nın birçok ülkesindeki grup şirketlerine bazı hizmetleri kendisi verebilmektedir. Bu hizmetin maliyetinin grup şirketlerine paylaşılması transfer fiyatlandırmasının önemli risk alanlarından biridir. Ayrıca patent, lisans ve know-how gibi gayri maddi haklar için yapılan emsallere uygun olmayan ödemelerde kârın istenilen ülkeye transferinde kullanılan yöntemlerden biridir. Ülkelerin vergi denetim uygulamalarına bakıldığında maliyet paylaşımları ve gayri maddi hak bedelleri transfer fiyatlandırması incelemelerinde mercek altına alınan en önemli konulardır. Hizmet ticaretindeki fiyat manipülasyonları da analize konu olmuş olsaydı kurumlar vergisi kayıplarının tahmini daha yüksek çıkardı. Bu yüzden yapılan tahmin iyimser bir tahmindir ve minimumu ifade etmektedir²²².

d) Stopaj Vergilerinin Göz Ardı Edilmesi

Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü dağıtılan kazançlar ilgili dönemin son günü itibariyle dağıtılmış net kâr payı kabul edilmektedir. Dar mükellefler için ise ana merkeze aktarılan tutar sayılır. Bu durumda, ithalat ve ihracat fiyatlarının manipülasyonu ile diğer ülkelere aktarılan gelirler üzerinden, bu geliri elde edenin hukuki mahiyetine göre stopaj vergilemesi yapılması gerekmektedir. Türkiye'deki şirket kazancı transfer fiyatlandırması ile yurt dışında bulunan ana merkeze aktarırsa,

---

²²¹ PAK, ZDANOWICZ.; **a.g.m.**, s. 3.

²²² SEYİDOĞLU; **a.g.e.**, s. 402-403.

KVK'nun 30'uncu maddesinin 6'ncı fıkrasına göre vergi kesintisine tabi tutulacaktır. Mezkur maddeye göre stopaj oranı % 15'tir. Bu orana göre aktarılan kazanç brüte tamamlanarak brüt tutar üzerinden stopaj yapılır. Kurumlar vergisinin yanında kayıpların tahminine kurum stopaj vergileri de dahil edilmiş olsaydı kayıplar daha yüksek olacaktır.

Örnek: Türkiye'deki A şirketi emsal fiyatı 79,53 \$ olan "Tabi Deri ve Köseleden Manto" ürününü Romanya'da ana merkezine 2,79 \$' dan 274.999 KG ihraç etmiştir. Buna göre transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü dağıtılan kazanç nedeniyle meydana gelen kurumlar vergisi kaybı ve kurum stopaj vergisi kaybı aşağıdaki gibidir:

Kurumlar Vergisi Kaybı(274.999*(79,53-2,79)=21.103.423,26).....21.103.423,26 \$

Kurum Stopaj Vergisi Kaybı (21.103.423,26/0,85)- 21.103.423,26.....3.724.133,52 \$

Çalışmamızda yapılan kurumlar vergisi kaybının tahmininde 3.724.133,52 \$ tutarındaki kurum stopaj vergisi tutarı dikkate alınmış olsaydı kayıplar tahmin ettiğimizden daha yüksek çıkardı. Stopaj vergilerinin göz ardı edilmesi, yapılan tahminin oldukça iyimser bir tahmin olduğunu önemli kanıtlarından birisidir²²³.

e) Vergi Kaybının Gelir Vergisi Kanununa Göre Hesaplanmaması

01.01.2007 tarihinden itibaren transfer fiyatlandırmasının kapsamına gelir vergisi mükellefleri de dahil edilmiştir. Kurumlar vergisi % 20 oranında sabit oranlı vergi olmasına karşın, gelir vergisi elde edilen gelire göre % 15'ten % 35 oranına kadar bir tarifeyi içeren artan oranlı bir vergidir. GVK'nun 103'üncü maddesine göre, "2007 yılında 43.000 TL'den fazla gelir elde edenler uygulanan oran % 35'tir." Bu durumda, mükelleflerin gelir vergisi mükellefi kabul edilerek tahminin yapılması durumunda, tahmin mevcut sonuçlardan daha yüksek çıkardı. Ancak, ÇUŞ'ların iç ticareti dünya ticaretinin % 70'ini aşması ve söz konusu şirketlerin kurumlar vergisi mükellefi olması hasebiyle analizimizde değerlendirme kurumlar vergisi varsayımına göre yapılmıştır²²⁴.

²²³ GİB; "1 Seri Nolu Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtım Hakkında Genel Tebliğ", Resmi Gazete, Sayı:26704, Tarih:18.11.2007, TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU; "Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonlarını Teşkil Eden Maddelere Göre 12 Basamak Açılımlı Ülke, Miktar Ve Dolar Bazında 2007 Yılı İthalat, İhracat Bilgileri", (CD), 04.02.2010.

²²⁴ GELİR VERGİSİ KANUNU; Resmi Gazete, Sayı:10700, Tarih:31.12.1960, TURINA, ZINGALES; **a.g.m.**, s. 7.

4. Analizin Varsayımları

Emsal fiyatlar belirlenirken, gümrük tarife istatistik pozisyonunda kayıtlı malın diğer ülkelere ihraç fiyatları ve ithalat fiyatları emsal fiyat aralığı olarak benimsenmiştir. Bu aralığa göre kartil değeri hesaplanarak emsal fiyatlar tespit edilmiştir. Aynı istatistik pozisyonunda yer alsa da, bir malın niteliklerinde farklılıklar olabilir. Bu farklılık fiyata etki eden bir unsurdur. Mükellef malın üretiminden satışına kadar bazı fonksiyonlar ve riskler üstlenir. Üstlenilen fonksiyonun fazlalığı ve katlanılan risklere göre getiri ve dolayısıyla malın fiyatının yüksek olması transfer fiyatlandırması yönünden eleştirilmeyi gerektirmez. Bahsedilen farklılıklar analizimizde sabit tutulmuştur. Bir başka deyişle bu farklılıklar dikkate alınmamıştır. Zira, bu farklılıklarla ilgili veriler, ancak bir vergi incelemesinde incelemeye yetkili denetim elemanları tarafından istenir ve bu kişilerce değerlendirilir.

B. Ülkeler İtibariyle Örtülü Aktarılan Kazançlar Ve Vergi Kayıplarının Tahmini

Verileri, yöntemi ve varsayımları yukarıda ayrıntılı olarak açıklanan tahmin analizi çalışmamızın özet sonuçları tablolarla izleyen bölümlerde belirtilmiştir.

1. Toplam Gelir Transferi Ve Kurumlar Vergisi Kayıpları

Türkiye'nin 2007 yılında gümrük tarife istatistik pozisyonunda kayıtlı malların ithalat ve ihracatında fiyatların manipüle edilmesi veya başka bir deyişle transfer fiyatlandırması nedeniyle dış ticaret ortağı ülkelere örtülü olarak aktarılan gelirler ve sonucunda oluşan kurumlar vergisi kayıpları Tablo 3-1'de yer almaktadır. Tablo özet bir tablodur ve gelir transferi ve kurumlar vergisi kayıplarına yol açan ilk 30 ülkenin analiz sonuçlarını kapsamaktadır. İlk 30 ülkeye aktarılan gelirler, tüm ülkelere aktarılan gelirlere oranlandığında yaklaşık % 80 ($5.883.104.427,20 / 7.374.841.065,87 = 0,7978$) gibi önemli bir paya sahiptir. Bu payın önemi nedeniyle ilk 30 ülkeden sonraki ülkeler özet tabloya alınmamıştır. Fakat tüm ülkelere aktarılan gelir ve bu gelirin % 20 ile çarpılması sonucu hesaplanan kurumlar vergisi kayıpları toplam olarak tabloya alınmıştır. Transfer fiyatlandırması ile en fazla gelirin aktarıldığı ülke Almanya'dır. Böyle bir sonucun çıkması bu ülkeyle yapılan dış ticaret miktarları ile tutarlıdır.

Nitekim Almanya, 2007 yılında Türkiye'nin ihracatında ilk sırada ithalatında ise ikinci sırada yer almaktadır.

Tablo 3-1: Ülkeler İtibariyle Toplam Gelir Transferi Ve Kurumlar Vergisi Kayıpları		
2007 TOPLAM DIŞ TİCARET	TOPLAM GELİR TRANSFERİ	KURUMLAR VERGİSİ KAYBI
Tüm Ülkeler	\$7.374.841.065,87	\$1.474.968.213,17
İlk 30 Ülke	\$5.883.104.427,20	\$1.176.620.885,44
Almanya	\$603.789.507,00	\$120.757.901,40
Fransa	\$445.650.906,30	\$89.130.181,26
İtalya	\$426.378.051,05	\$85.275.610,21
İngiltere	\$390.224.317,18	\$78.044.863,44
A.B.D.	\$386.620.213,04	\$77.324.042,61
İsviçre	\$342.462.343,18	\$68.492.468,64
İran	\$274.014.544,01	\$54.802.908,80
İrlanda	\$260.280.656,91	\$52.056.131,38
Romanya	\$191.700.080,77	\$38.340.016,15
Rusya Federasyonu	\$183.974.842,62	\$36.794.968,52
Irak	\$182.467.987,46	\$36.493.597,49
İsrail	\$178.999.762,17	\$35.799.952,43
Suriye	\$163.453.030,86	\$32.690.606,17
Çin	\$142.820.264,60	\$28.564.052,92
İsveç	\$139.738.884,51	\$27.947.776,90
B.A.E.	\$139.616.399,15	\$27.923.279,83
Hollanda	\$129.959.132,86	\$25.991.826,57
Yunanistan	\$126.147.429,83	\$25.229.485,97
Bulgaristan	\$123.946.629,74	\$24.789.325,95
Belçika	\$116.592.525,57	\$23.318.505,11
İspanya	\$115.330.669,05	\$23.066.133,81
Japonya	\$107.613.176,82	\$21.522.635,36
Hindistan	\$103.985.621,40	\$20.797.124,28
Suudi Arabistan	\$96.660.694,12	\$19.332.138,82
Cezayir	\$95.020.283,15	\$19.004.056,63
Ürdün	\$93.588.242,74	\$18.717.648,55
Singapur	\$83.073.649,97	\$16.614.729,99
Mısır	\$81.635.702,54	\$16.327.140,51
Ege Serbest Bölge	\$78.752.346,58	\$15.750.469,32
Avusturya	\$78.606.532,03	\$15.721.306,41

Kaynak: TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU; “Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonlarını Teşkil Eden Maddelere Göre 12 Basamak Açılımlı Ülke, Miktar Ve Dolar Bazında 2007 Yılı İthalat, İhracat Bilgileri”, (CD), 04.02.2010.

2. İthalatın Aşırı Faturalandırılması

Emsallerinin üstünde ithal fiyatlarıyla Türkiye'nin kurumlar vergisi matrahının hangi ülkelere ve ne tutarda aktarıldığı ve ne kadar kurumlar vergisi kaybına yol açtığını

gösteren Tablo 3-2 aşağıdaki gibidir. Aşırı ithalat fiyatlarıyla en fazla gelirin aktarıldığı 30 ülkenin toplam gelir transferi tüm ülkelere aktarılan gelirin yaklaşık % 94’ünü oluşturmaktadır. İthalatımızda en fazla paya sahip olan Almanya, ithal fiyatlarının manipülasyonu sonucu en fazla gelirin aktarıldığı ülke konumundadır. Ayrıcalıklı vergi rejimi uygulayan İsviçre’ye aktarılan gelir, aşırı ithalat fiyatları nedeniyle aktarılan toplam gelirin % 11’ini oluşturmaktadır.

Tablo 3-2: İthalatın Aşırı Faturalandırılması Nedeniyle En Fazla Gelir Transferinin Yapıldığı İlk 30 Ülke		
2007 TÜRKİYE İTHALATI	AŞIRI İTHALAT FİYATI NEDENİYLE GELİR TRANSFERİ	KURUMLAR VERGİSİ KAYBI
Tüm Ülkeler	\$3.125.809.924,55	\$625.161.984,91
İlk 30 Ülke	\$2.928.872.555,34	\$585.774.511,07
Almanya	\$364.492.449,01	\$72.898.489,80
İsviçre	\$334.994.659,45	\$66.998.931,89
Fransa	\$279.904.214,51	\$55.980.842,90
İrlanda	\$236.966.667,24	\$47.393.333,45
A.B.D.	\$217.711.430,55	\$43.542.286,11
İran	\$208.112.653,81	\$41.622.530,76
İngiltere	\$153.333.160,59	\$30.666.632,12
İsveç	\$126.047.526,90	\$25.209.505,38
İtalya	\$124.843.033,57	\$24.968.606,71
Japonya	\$103.201.236,92	\$20.640.247,38
İsrail	\$100.181.254,98	\$20.036.251,00
Hindistan	\$77.246.787,83	\$15.449.357,57
Avusturya	\$63.013.123,45	\$12.602.624,69
Finlandiya	\$58.873.649,86	\$11.774.729,97
Hollanda	\$58.728.429,12	\$11.745.685,82
Kanada	\$51.484.466,24	\$10.296.893,25
Irak	\$47.362.925,53	\$9.472.585,11
İspanya	\$44.672.142,52	\$8.934.428,50
Rusya Federasyonu	\$41.740.852,69	\$8.348.170,54
Belçika	\$36.547.379,56	\$7.309.475,91
Danimarka	\$31.471.384,78	\$6.294.276,96
Ege Serbest Bölge	\$25.211.552,74	\$5.042.310,55
Tayvan	\$24.280.709,97	\$4.856.141,99
Avustralya	\$18.267.242,66	\$3.653.448,53
Güney Kore	\$18.108.400,45	\$3.621.680,09
Cezayir	\$17.929.935,88	\$3.585.987,18
Meksika	\$17.059.076,43	\$3.411.815,29
Macaristan	\$16.740.737,64	\$3.348.147,53
Çek Cumhuriyeti	\$15.679.041,05	\$3.135.808,21
Polonya	\$14.666.429,42	\$2.933.285,88

Kaynak: TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU; “Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonlarını Teşkil Eden Maddelere Göre 12 Basamak Açılımlı Ülke, Miktar Ve Dolar Bazında 2007 Yılı İthalat, İhracat Bilgileri”, (CD), 04.02.2010.

3. İhracatın Eksik Faturalandırılması

İhracat işlemlerine yapılan transfer fiyatlandırmasının ülkeler bazında yol açtığı kurumlar vergisi kayıpları Tablo 3-3'te yer almaktadır. İhracat yapılan ülkeler içinde transfer fiyatları en fazla vergi kaybına yol açan ilk 30 ülkenin vergi kaybı toplamı, transfer fiyatlarıyla kayba yol açan tüm ülkelerin vergi kaybı toplamının % 79'udur. Oranın yüksekliği nedeniyle ilk 30 ülkenin vergi kaybı özet tabloya alınmıştır. Transfer fiyatlarıyla kazanç aktarılan ülkeler arasında ilk sırada İtalya gelmektedir. Almanya ve İngiltere gibi Türkiye'nin dış ticaretinde önemli paya sahip olan ülkelere de transfer fiyatlarıyla kazanç aktarılmıştır. Gümrük rejimine göre ülke sınırları içinde olmasına karşın gümrük sınırlarının dışında olan serbest bölgelerin, vergisel ayrıcalıklar sağlaması nedeniyle transfer fiyatlandırması yapma potansiyelleri vardır. Nitekim Ege Serbest Bölgesi ihracatta transfer fiyatlandırması yapılan önemli merkezlerden birisidir.

Tablo 3-3: İhracatın Eksik Faturalandırılması Nedeniyle En Fazla Gelir Transferinin Yapıldığı İlk 30 Ülke		
2007 TÜRKİYE İHRACATI	EKSİK İHRACAT FİYATI NEDENİYLE GELİR TRANSFERİ	KURUMLAR VERGİSİ KAYBI
Tüm Ülkeler	\$4.249.031.141,32	\$849.806.228,26
İlk 30 Ülke	\$3.348.364.609,12	\$669.672.921,82
İtalya	\$301.535.017,48	\$60.307.003,50
Almanya	\$239.297.057,98	\$47.859.411,60
İngiltere	\$236.891.156,60	\$47.378.231,32
Romanya	\$181.689.364,17	\$36.337.872,83
A.B.D.	\$168.908.782,49	\$33.781.756,50
Fransa	\$165.746.691,79	\$33.149.338,36
Suriye	\$163.374.061,50	\$32.674.812,30
Rusya Federasyonu	\$142.233.989,94	\$28.446.797,99
İrak	\$135.105.061,93	\$27.021.012,39
Çin	\$133.992.464,66	\$26.798.492,93
B.A.E.	\$131.630.369,64	\$26.326.073,93
Bulgaristan	\$119.939.582,83	\$23.987.916,57
Yunanistan	\$112.924.015,76	\$22.584.803,15
Suudi Arabistan	\$96.504.095,46	\$19.300.819,09
Ürdün	\$93.515.290,65	\$18.703.058,13
Belçika	\$80.045.146,02	\$16.009.029,20
İsrail	\$78.818.507,18	\$15.763.701,44
Cezayir	\$77.090.347,27	\$15.418.069,45
Mısır	\$75.571.913,87	\$15.114.382,77
Singapur	\$72.401.346,23	\$14.480.269,25
Hollanda	\$71.230.703,74	\$14.246.140,75
İspanya	\$70.658.526,53	\$14.131.705,31
İran	\$65.901.890,20	\$13.180.378,04
Ukrayna	\$56.024.431,72	\$11.204.886,34
Ege Serbest Bölge	\$53.540.793,84	\$10.708.158,77
Gürcistan	\$53.063.726,25	\$10.612.745,25
Azerbeycan	\$52.755.213,92	\$10.551.042,78
K.K.Türk.Cum.	\$50.588.294,14	\$10.117.658,83
Arnavutluk	\$36.766.229,10	\$7.353.245,82
Fas	\$30.620.536,22	\$6.124.107,24

Kaynak: TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU; “Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonlarını Teşkil Eden Maddelere Göre 12 Basamak Açılımlı Ülke, Miktar Ve Dolar Bazında 2007 Yılı İthalat, İhracat Bilgileri”, (CD), 04.02.2010.

C. Sektörler İtibariyle Örtülü Aktarılan Kazançlar Ve Kurumlar Vergisi Kayıplarının Tahmini

Analizlerin sonucunda manipüle edilen fiyatlarla yapılmış yüzlerce ithalat ve ihracat işlemi gözlenmiştir. Bazı mallar bazı ülkelere emsal fiyatın çok üstünde

fiyatlarla ithal edilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin ihraç ettiği bazı mallar bazı ülkelere emsal fiyatın çok altında ihraç edilmiştir.

1. Sektörler İtibariyle Aşırı İthalat Fiyatlarının Yol Açtığı Örtülü Kazanç Transferleri ve Kurumlar Vergisi Kayıpları

Analiz sonucunda transfer fiyatlarının söz konusu olduğu yüzlerce mal cinsi sektörlerine göre sınıflandırılmıştır. Tüm sektörler içinde, aşırı ithal fiyatları nedeniyle örtülü kazanç transferlerinin ve kurumlar vergisi kayıplarının en fazla olduğu sektörler Tablo 3-4'de yer almaktadır. Tüm sektörlerin kurumlar vergisi kayıplarına oranlandığında aşağıdaki tabloda yer alan sektörlerin yol açtığı kurumlar vergisi kayıpları % 80,4 (502.344.357,53/625.161.984,91) oranında yüksek bir paya sahiptir.

Tablo 3-4: Sektörler İtibariyle Aşırı İthal Fiyatlarının Yol Açtığı Örtülü Kazanç Transferleri Ve Kurumlar Vergisi Kayıpları		
Sektör	Aşırı İthalat Fiyatı Nedeniyle Aktarılan Gelir(\$)	Kurumlar Vergisi Kaybı(\$)
TÜM SEKTÖRLER	3.125.809.924,55	625.161.984,91
EN FAZLA KAYBA YOL AÇAN SEKTÖRLER	2.511.721.787,67	502.344.357,53
KİMYA VE İLAÇ	1.040.889.500,05	208.177.900,01
MAKİNE VE YEDEK PARÇA	538.263.036,03	107.652.607,21
PETROL	352.469.484,16	70.493.896,83
OTOMOTİV	214.213.117,05	42.842.623,41
DEMİR ÇELİK VE METAL	157.314.589,37	31.462.917,87
KAĞIT VE KIRTASIYE	86.675.868,18	17.335.173,64
PLASTİK SANAYİ	73.582.263,77	14.716.452,75
TEKSTİL	48.313.929,06	9.662.785,81

Sektörler içinde ithalat konu olan bazı malların fiyatları emsal fiyatlarına(upper kartil değeri) göre çok yüksek olduğu gözlenmiştir. Emsal fiyatına göre fiyatı bariz bir şekilde çok yüksek olan mal türlerine ve fiyatlarına ilişkin örneklerin sunulduğu Tablo 3-5 aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3-5: GTİP Adına Göre Manipüle Edilen İthalat Fiyatları		
GÜMRÜK TARİFE İSTATİSTİK POZİSYON ADI	İTHALAT FİYATI (\$/KG)	UPPER KARTİL (\$/KG)
Çimento; klinker	1.231,00	0,21
Diğer karboksilik asitler ve türevleri-sadece alkol fonksiyonlu grubu olan	24.951,35	7,05
Diklormetan; doymuş	8.293,00	2,5
Saf amonyak	665,33	0,36
Trisodyumfosfat	2.660,50	2,01
Diğer kükürtlü organik bileşikler	74.441,00	56,73
Ostomi kullanımlara mahsus olduğu tanımlanabilen aletler	80.417,00	66,26
Yüksek evsafılı kok	315,5	0,48
Diğer plastiklerden plaka, levha, yaprak, film, folye ve şeritler (gözeneksiz)	84.211,25	11,99
Yabancı dilde basılmış diğerleri (ayrı sayfalar halinde)	171.863,00	57,35
Amino reçineden levha, yaprak, film, folye, şerit; diğer	27.493,00	30,45
Plastik diğer plaka, levha vb; polietilenden, özgül kütle <0,94, kalın<0,125mm; baskılı	5.544,00	8,79
Kağıt/kartondan her cins etiketler, baskılı olanlar; diğer	7.740,25	58,01
Metal ve diğer maddelerden meydana gelen lehim ve kaynak pastaları ve tozları	1.402,50	12,1
Yongalar; geniş yapraklı ağaçlardan	12,5	0,09
Kimya sanayi/bağlı sanayilerde kullanılan diğer kimyasal ürün ve müstahzarlar	795,36	8,57
Sentetik devamsız lif ipl.; röt/kab, naylon/diğer poliami >= 85 % (toptan)(dikiş hariç)	360,5	4,18
Diğer kauçuklu mensucat	1.454,00	26,18
Paçavra, sicim, ip, halat döküntüsü; diğer	29,2	1,08
Diğer kordela; kenarlı, sentetik ve suni lifden	246,2	21,19
Dokunmamış mensucat [dokunabilir sen/suni lifden (m ² >150gr, diğer)]	101,75	9,56
Rafine edilmiş bakırdan ince ve kalın borular; diğer	1.967,00	19,4
Alaşımızs alüminyumdan şeritler; kalın < 3 mm, dikdörtgen, kare şeklinde	1.368,00	18,04
Rafine edilmiş kurşun	580	3,59
Demir/çelikten diğer eşya	1.083,75	19,42
Demir/çelikten telden diğer eşya	998	22,38
Dökme demirden, demirden, çelikten döküm modelleri	6.701,60	44,69
Ekstrüzyon vb. makinelerin diğer parçaları	13.028,00	182,78
Isı değiştiriciler (eşanjörler)	2.243,00	37,42
Silindirik makaralı rulmanlar	1.916,34	32,98
Diğer pnömatik aletler	4.597,00	83,01
Manyetik mesnetli diğer bant ve diskler; kayıt yapılmış	330.935,00	324,15
Ev tipi minyatür devre kesiciler (otomatlar) (akım< 63 amp.)	2.540,00	43,49

Kaynak: TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU; “Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonlarını Teşkil Eden Maddelere Göre 12 Basamak Açılımlı Ülke, Miktar Ve Dolar Bazında 2007 Yılı İthalat, İhracat Bilgileri”, (CD), 04.02.2010.

Emsallerine göre yüksek fiyatla ithal edilen mallar, yukarıda yer alan örneklerle sınırlı değildir. Analiz sonucunda emsallere uygun olmayan fiyatlarla ithalatı yapılan birçok mal gözlenmiştir.

Yüksek ithal fiyatlarının ne kadar kazanç transferine yol açtığı bir örnekle açıklanabilir. Örneğin; çimento sektöründe Amerika Birleşik Devletlerinden yapılan ithalatta fiyatlar manipüle edilmiştir. Emsal kilogram fiyatı 0,21 dolar olan çimento, kilosu 1.231 dolardan ithal edilmiştir. Bir birim çimento ithalinde ABD'ye transfer fiyatlandırması yoluyla $(1.231 \cdot 0,21 = 1.230,79)$ 1.230,79 dolar kâr transfer edilmiştir. Gümrük İdaresi için, yüksek ithalat fiyatlarının gümrük vergisi matrahını arttırması nedeniyle her hangi bir inceleme ve eleştiri sebebi yoktur.

2. Sektörler İtibariyle Düşük İhracat Fiyatlarının Yol Açtığı Örtülü Kazanç Transferleri ve Kurumlar Vergisi Kayıpları

Analiz sonucunda ihracatta transfer fiyatlarının söz konusu olduğu yüzlerce ihracat malı sektörlerine göre sınıflandırılmıştır. Tüm sektörler içinde, düşük ihracat fiyatları nedeniyle örtülü kazanç transferlerinin ve kurumlar vergisi kayıplarının en fazla olduğu sektörler Tablo 3-6'de yer almaktadır. Tüm sektörlerin kurumlar vergisi kayıplarına oranlandığında aşağıdaki tabloda yer alan sektörlerin yol açtığı kurumlar vergisi kayıpları % 84,81 $(720.738.726,89/849.806.228,26)$ oranında yüksek bir paya sahiptir.

Tablo 3-6: Sektörler İtibariyle Düşük İhracat Fiyatlarının Yol Açtığı Örtülü Kazanç Transferleri Ve Kurumlar Vergisi Kayıpları		
SEKTÖRLER	Düşük İhracat Fiyatı Nedeniyle Aktarılan Gelir (\$)	Kurumlar Vergisi Kaybı(\$)
TÜM SEKTÖRLER	4.249.031.141,32	849.806.228,26
EN FAZLA KAYBA YOL AÇAN SEKTÖRLER	3.603.693.634,46	720.738.726,89
MAKİNE VE YEDEK PARÇA	1.003.102.265,51	200.620.453,10
DEMİR ÇELİK VE METAL	562.832.588,00	112.566.517,60
GIDA	387.010.421,83	77.402.084,37
OTOMOTİV	337.150.421,14	67.430.084,23
TUZ,KÜKÜRT, TOPRAK VE TAŞLAR, ALÇILAR VE ÇİMENTO	313.592.283,55	62.718.456,71
İLAÇ VE KİMYA	258.229.120,51	51.645.824,10
TEKSTİL	195.561.231,49	39.112.246,30
PLASTİK	151.390.678,67	30.278.135,73
MADEN	108.328.909,18	21.665.781,84
KAUÇUK	72.878.428,67	14.575.685,73
KAĞIT VE KIRTASIYE	68.380.788,97	13.676.157,79
ORMAN ÜRÜNLERİ	57.966.798,02	11.593.359,60
DERİ VE DERİ ÜRÜNLERİ	51.545.466,97	10.309.093,39
TÜTÜN	35.724.231,94	7.144.846,39

Tahmine ilişkin analiz sonucunda ihrac mallarının önemli bir kısmının fiyatları emsallerine göre düşük olarak uygulandığı gözlenmiştir. Birçok mal grubunda fiyat manipülasyonları gözlenmiştir ve fiyatı emsal fiyatına (lower kartil) göre oldukça düşük olan bazı ihrac mallarına ilişkin örnekler Tablo 3-7’te gösterilmiştir.

Tablo 3-7: GTİP Adına Göre Manipüle Edilen İhracat Fiyatları		
GÜMRÜK TARİFE İSTATİSTİK POZİSYONU ADI	İHRACAT FİYATI (\$/KG)	LOWER KARTİL (\$/KG)
Diğer nitratlar	0,63	121,22
Diğer laktonlar	5,2	471,93
Alkoloidler vb. türevini içerip antibiyotik/hormonları içermeyenler (dozlandırılmış)	10,42	801,06
Yapısında başka bir halkaya yapışmamış bir tiazol halkası olan bileşik.- diğer	5,9	389,54
Petrol sülfonatları, bitümenli minerallerden elde edilen tiofenli asit,yağı, tuzu	0,91	50,31
Tabii deri ve köseleden manto	2,75	79,53
Keçe kağıdı	3,18	62,18
Tabii deri veya köseleden diğer eşya	2,16	33,38
Bir mesnet üzerinde bulunan laboratuvarlarda/teşhiste kullanılan reaktifler	3,09	43,42
Dantela; mekanik iğ makinesi işi, suni lifden, dokunmuş/örme hariç	1,47	20,35
Giyim eşyası aksesuarları; diğer	1,04	10,7
Dikiş ipliği; diğer esaslı sent filament (dtex>67, kor, toptan)	1,15	11,77
Diğer maddelerden metal işlemelik set açma aletleri	8,58	167,07
Grafit/diğer karbondan eşya; diğer	0,67	24,39
Gıda sanayinde kullanılan makine ve mutfak cihazlarına mahsus diğer bıçaklar	2,73	42,17
Sivil hava taşıtları için turbojetler ve türbopropellerlere ait aksam, parçalar	23,08	1.156,31
Buhar türbinlerine ait stator çarkları, rotorlar vb. çarkları	0,55	56,61
Diğer kullanım için diğer dişliler, dişli sistemleri, bilyeli vidalar, dişli kutuları	0,08	7,8
Sivil hava taşıtları için diğer motor ve makineler	73,09	1.677,24
Damga ve bilet basma makinelerine ait diğer aksam, parça; aksesuar	5,17	73,31
Diğer seyrüsefer alet ve cihazların aksam ve parçaları	1,5	465,25
Cip halinde kesilmiş transistörler (güç >1 W.)	2,66	220,68
Jeodezi ait elektronik alet ve cihazlar	3,97	106,64
Sivil hava taşıtları için elektronik diğer alet makina ve cihazlar	6,12	170,36
Diğer kullanım için diğer alet ve cihazlar	11,65	313,82
Tıbbi cerrahi maşalar (pensetler)	10,43	259,66
Sıvı kristal tertibatlı cihazlar için aksam, parça, aksesuar	5,96	146,47
Diğer alet, cihaz ve makinelerin aksam ve parçası; elektronik ve elektrikli olanlar için	2,76	58,33
Kızma esaslı ampul ve tüp kullanımı için sepetçi eşyası ve luffadan aydınlatma cihazı	10	167
Kalsiyum nitrat (diğer)	0,72	41,86

Kaynak: TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU; “Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonlarını Teşkil Eden Maddelere Göre 12 Basamak Açılımlı Ülke, Miktar Ve Dolar Bazında 2007 Yılı İthalat, İhracat Bilgileri”, (CD), 04.02.2010.

Romanya'ya ihracatı yapılan deri montların emsal fiyatı yaklaşık 79 dolar olmasına karşın 2,75 dolar fiyatla ihracatın yapılması, bu ülkeye transfer fiyatlandırması yoluyla kazanç aktarıldığını göstermektedir. Transfer fiyatlandırmasının hangi ülkelerle olan ticaretle yapıldığı, hangi mal türlerinde transfer fiyatlarının söz konusu olduğu gibi veriler vergi inceleme yetkisine sahip olanlar için önemli bilgi niteliğindedir. Bu veriler transfer fiyatlandırmasında incelenecek mükelleflerin seçiminde önemli risk unsurlarıdır. Doğru sektörün ve doğru mükellefin incelemeye alınmasında bu veriler önemli katkı sağlayacaktır. “Transfer Fiyatlandırmasında Vergi Denetiminin Etkinliğinin Arttırılmasına Yönelik Öneriler” bölümünde bu konuda ayrıntılı açıklama yapılmıştır.

D. Analiz Sonuçlarının Değerlendirilmesi

2007 yılında dış ticaret fiyatlarının manipülasyonu yoluyla dış ticaret yapılan ülkelere 7.374.841.065,87 \$ örtülü olarak gelir aktarılmış ve aktarılan bu gelirlerin yol açtığı kurumlar vergisi kaybı da 1.474.968.213,17 \$ olarak hesaplanmıştır. Merkez bankasının belirlediği döviz alış kurlarından 2007 yılı için aylık ortalama bazda en düşük kur aralık ayının ortalama döviz alış kurudur(1,1730 \$/TL)²²⁵. Türk Lirası bazında kurumlar vergisi kaybı, (1.474.968.213,17*1,1730=1.730.137.714,04 TL) 1.730.137.714,04 TL'dir. Türkiye'nin 2007 yılında kurumlar vergisi ve katma tahsilatı ve toplam vergi gelirleri içindeki payını gösteren Tablo 3-8 aşağıdaki gibidir:

Tablo 3-8: 2007 Yılı Kurumlar Vergisi Ve Katma Değer Vergisi Tahsilatının Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı					
Yıl	Toplam Vergi Gelirleri Tahsilatı(TL)	Kurumlar Vergisi Tahsilatı(TL)	Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı(%)	Katma Değer Vergisi Tahsilatı(TL)	Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı(%)
2007	171.098.466.000	15.718.474.000	9,2	55.461.123.000	32,4

Kaynak: GİB; “Çeşitli Vergi İstatistikleri” http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/CVI3.htm, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

Transfer fiyatlandırmasında vergi denetim etkinliği tesis edilmiş olsaydı, transfer fiyatlarıyla aktarılan gelir incelemelerde kavranabilir ve bahsedilen kurumlar vergisi kayıpları en az olabilirdi. Kurumlar vergisi kayıplarını 2007 yılı toplam vergi gelirleri

²²⁵ DPT; “Aylık Ortalama Döviz Alış Kurları”, [ekutup.dpt.gov.tr/teg/2009/09/tv.25.xls](http://www.dpt.gov.tr/teg/2009/09/tv.25.xls), (25.04.2010).

ve kurumlar vergisi tahsilatına dahil etmek suretiyle vergi denetiminde etkinliğinin olduğunu varsaydığımızda, 2007 yılında toplam vergi gelirleri içindeki Kurumlar Vergisi ve Katma Değer Vergileri'nin dağılımı gösteren Tablo 3-9'daki gibidir.

Tablo 3-9: Vergi Denetiminin Etkin Olması Halinde 2007 Yılında Toplam Vergi Gelirleri İçinde Kurumlar Vergisi ve Katma Değer Vergisinin Dağılımı					
Yıl	Toplam Vergi Gelirleri Tahsilatı(TL)	Kurumlar Vergisi Tahsilatı(TL)	Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı(%)	Katma Değer Vergisi Tahsilatı(TL)	Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı(%)
2007	172.828.603.714,04	17.448.611.714,04	10,1	55.461.123.000	32,09

Tablo 3-6 ile karşılaştırıldığında transfer fiyatlandırmasında vergi denetiminin etkinliğinin olması 2007 yılında Kurumlar Vergisi tahsilatında % 11'lik ($1.730.137.714,04/15.718.474.000=0,11$) bir artış meydana getirmiştir. Söz konusu etkinlik kurumlar vergisinin toplam vergi gelirleri içindeki payında % 0,90 (% 10,1-% 9,2=% 0,90) oranında bir artışa yol açmıştır. Katma değer vergisinin toplam vergi gelirleri içindeki payı % 0,31 (% 32,40-% 32,09=% 0,31) oranında azalmıştır. Doğrudan vergi gelirleri artarken dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payının azalması vergi adaletinin arttığının göstergesidir.

Etkinliğin dolaylı ve dolaysız vergilerin dağılımında meydana getirdiği değişimi ifade edebilmek için dolaysız ve dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki dağılımını göstermek gerekmektedir. 2007 yılında toplam vergi gelirleri içindeki dolaysız ve dolaylı vergilerin dağılımını gösteren Tablo 3-10 aşağıda yer almaktadır. Dolaylı vergilerin kapsamında katma değer vergisi dışında damga vergisi, harçlar, özel tüketim vergisi gibi dolaylı vergilerde vardır. Dolaysız vergiler ise gelir ve kurumlar vergisi yanında mülkiyet üzerinden alınan vergileri de kapsar.

Tablo 3-10: 2007 Yılında Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Dolaysız ve Dolaylı Vergilerin Dağılımı					
Yıl	Toplam Vergi Gelirleri Tahsilatı(TL)	Toplam Dolaysız Vergiler (TL)	Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı(%)	Toplam Dolaysız Vergiler (TL)	Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı(%)
2007	171.098.466.000	57.473.256.000	34	113.625.210.000	66

Kaynak GİB; "Genel Bütçe Vergi Gelirlerinin Tahsilatının Dağılımı",

<http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/GBG1.htm>, (25.04.2010).

Transfer fiyatlandırmasının yol açtığı kurumlar vergisi kayıpları, toplam vergi gelirlerine ve toplam dolaysız vergilere dahil edildiğinde “Vergi Denetiminde Etkinlik Halinde Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Dolaysız ve Dolaylı Vergilerin Dağılımı” elde edilir. Söz konusu dağılım Tablo 3-11’de yer almaktadır.

Tablo 3-11: 2007 Yılında Vergi Denetiminde Etkinlik Olması Halinde Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Dolaysız ve Dolaylı Vergilerin Dağılımı					
Yıl	Toplam Vergi Gelirleri Tahsilatı(TL)	Toplam Dolaysız Vergiler (TL)	Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı(%)	Toplam Dolaysız Vergiler (TL)	Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı(%)
2007	172.828.603.714,04	59.203.393.714,04	34,26	113.625.210.000	65,74

Transfer fiyatlandırmasında vergi denetiminin etkinliğinin sağlanması halinde 2007 yılında dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı % 0,26 oranında artmaktadır. Vergilemede adaletin göstergesi olan dolaylı vergilerin azalışı ise aynı oranda (% 0,26) gerçekleşmektedir. Çalışmamızın tezlerinden birisi “transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımında vergi denetim etkinliğinin sağlanması halinde dolaysız vergilerde artış olacağı ve bunun da vergi adaletinin sağlanmasına katkı yapacağıdır”. Etkinliğin sağlanması için yapılacak vergi incelemelerinde, transfer fiyatlandırmasının en fazla yapıldığı lisans, royalti gibi gayri maddi mallar ile grup şirketlerinin ortak bazı hizmetlerine ilişkin hizmet maliyetlerinin paylaşımı konuları da ele alınırsa çalışmamızda tahmin edilen kurumlar vergisinden daha fazla kurumlar vergisi tahsil edilebilecek ve dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı daha da yükselecek, vergi adaletinin göstergesi olan dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı da o oranda düşecektir. Dolayısıyla bu vergileme alanındaki denetim etkinliğinin vergi adaletine katkısı, çalışmamızda tahmin edilen % 0,26 orandan daha yüksek olacaktır.

Vergi idaresi uluslararası transfer fiyatlandırmasının yol açtığı vergi kayıplarını agresif vergi incelemeleriyle kavrayabilir. Fakat Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme için yabancı sermaye ve yabancı yatırımların ülkeye çekilmesi ve ülkede kalması önemli bir husustur. Devlet, yabancı yatırımcıyı çekmek ve ülkede muhafaza etmek ile vergi tabanını korumak arasında bir tercihle veya bir paradoks ile karşı karşıya kalmaktadır. Ancak dünya’da transfer fiyatlandırması ile mücadele konusunda ortak çabalar vardır. Uluslararası vergi anlaşmalarına transfer fiyatlandırması ile ilgili hükümler konulması, yurt dışında vergi inceleme olanaklarının

mevcudiyeti ve simültane vergi incelemeleri bu çabaların bazılarıdır. Bu yüzden ülkeler transfer fiyatlandırması olgusunu ekonomik saik ile değil vergi tabanlı düşünmekte ve bu konuda etkinlik sağlamak istemektedir.

Yukarıda bahsedilen vergi kayıplarına yol açan husus vergi denetiminin etkin olmamasıdır. Etkinsizlik, transfer fiyatlandırması denetimlerinde bazı sorunların olduğunu işaret etmektedir. İzleyen bölümde transfer fiyatlandırmasında vergi denetiminin etkinliğinin arttırılmasına yönelik önlemlere değinilmiştir.

II. TRANSFER FİYATLANDIRMASINDA VERGİ DENETİMİ'NİN ETKİNLİĞİ'NİN ARTTIRILMASINA YÖNELİK ÖNERİLER

A. Vergi İncelemesine Hazırlık Aşamasında Etkinliğinin Arttırılmasına Yönelik Öneriler

1. Vergi İnceleme Olasılığının Arttırılması

Düşük vergi denetim oranları vergi kaçakçılığını arttırıcı etkilere sahiptir. Witte ve Woodbury (1985), ABD Federal Gelir Vergisi Kanunuyla ilgili olarak bir ekonometrik model geliştirmiş ve bazı tahminlerde bulunmuşlardır. Oluşturmuş oldukları modele göre, vergi inceleme olasılığının artması ve vergi kaçakçılığı ve vergileme ile ilgili bilgi alma ve toplama imkanlarının yükselmesi, vergiye tam olarak uyum sağlama olanağını arttırmaktadır. Vergi beyan eden, fakat eksik beyan eden mükellefler, inceleme olasılığının artması durumunda, daha fazla vergi beyan etmektedirler. Vergi denetim olasılığının yüksekliği ve yükümlü tarafından bu oranın yüksek algılanması vergi kaçırma kararını engelleyici bir araç olarak vergi denetimini önemli kılmaktadır. Ancak vergi denetim olasılığı özellikle gelişmekte olan ülkelerde istenen düzeye getirilememektedir. Bu düzey, optimum olarak 5 yıllık zaman aşımı süresine göre ayarlanabilir. Buna göre her beş yılda bir denetleneceğini bilen yükümlü (% 20 olasılıkla) daha çok vergiye uyum sağlayabilecektir. Dolayısıyla % 2-3 civarındaki bir denetim olasılığının vergi kaçakçılığını engellemeyeceği, tersine teşvik edici olabileceği söylenir²²⁶.

²²⁶ Yakup KARABACAK; "Vergi Kaçakçılığının Nedenleri: Arz ve Talep Yanı", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 287, Temmuz 2005, s. 133.

Vergi denetim olasılığı mükellefin incelenme riskini göstermektedir. Denetimin yasalara uymayanlar açısından ciddi bir risk olduğu inancı sağlanmadıkça vergi denetiminde etkinlikten bahsedilemez²²⁷.

Örneğin; Türkiye ilaç pazarında faaliyet gösteren başlıca yerli ve yabancı oyuncularla Türkiye de birleşme ve satın alma alanında finansal yatırımcıların katıldığı bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara Türkiye de ilaç sektöründe kritik gördüğünüz beş riski önem sırasına göre sıralayınız şeklinde soru sorulmuştur. Araştırma sonucuna göre, sektörün vergi teftişlerinde öncelikli olarak yer alması riski % 7 gibi çok düşük bir orana sahiptir. Bir başka deyişle sektör vergi incelemelerine alınabilecekleri yönündeki olasılığı düşük görmektedir veya incelemeye alınsalar da bunu çok önemli bir risk olarak görmemektedirler²²⁸.

Toplumda hukuki ve ahlaki normlara uyumluluk kazanç-kayıp ekseninde gerçekleşmektedir. Normlara uymamanın kazancı kayıptan fazla olduğunda toplumda bir erdem döngüsü oluşmaktadır. İnceleme olasılığının artması mükelleflerin transfer fiyatlandırması nedeniyle kayıplarını arttıracak ve böyle transfer fiyatlandırma kurallarına uyum kendiliğinden yükselecektir. Vergi idaresinin yapması gereken, vergi kanunlarına uymamanın maliyetini arttırmaktır. Bunun için vergi incelemesi önemli bir güç kaynağıdır²²⁹.

2. Mükellef Seçimi

Transfer fiyatlandırması incelemelerinin sonuçlandırılması diğer incelemelere göre daha fazla zaman almaktadır. Bu incelemelerde etkinlik sağlanması doğru mükellefin incelemeye seçilmesini gerekli kılmaktadır. Çalışmamızda, ithalat ve ihracata dayalı sektörlerden ilaç, makine, otomotiv ve demir çelik sektörlerinde transfer fiyatlarının önemli vergi kaybına yol açtığı gözlenmiştir. Bu anlamda, bu sektörler transfer fiyatlandırmasında riskli sektörlerdir ve mükellef seçiminde göz önüne

²²⁷ Selçuk TEKİN; “Kayıtdışı Ekonomi ve Vergi Denetimi”, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:181, Ekim 2003, s. 66-73.

²²⁸ PRICEWATERHOUSECOOPERS; **İlaç Sektörü Şirket Birleşme Ve Satın Almaları: Türkiye İlaç Pazarında Birleşme Ve Satın Alma Faaliyetleri-2006-2009 Dönemi İncelemesi**, <http://www.pwc.com/tr_TR/tr/publications/Assets/Pharmacy09_TUR.pdf>, (04.02.2010).

²²⁹ Alaaddin METİN; “Piyasaların Etkinliği ve Vergi”; **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 288, Ağustos 2005, s. 104-108.

alınmalıdır. Transfer fiyatlarının hangi ülkelerle olan ticarete başat olduğu mükellef seçiminde diğer bir kriterdir. Ayrıcalık vergi rejimi uygulayan ya da düşük oranlı vergi cenneti ülkelerle olan işlemler transfer fiyatlandırmasında önemli risk alanlarıdır. Nitekim 2007 yılında Türkiye'nin İsviçre'den yaptığı ithalatlarda transfer fiyatları gözlenmiştir. Ayrıcalıklı vergi rejimi uygulayan bu ülkeden yapılan ithalatta uygulanan yüksek fiyatlar nedeniyle bu ülkeye, 334.994.659,45 dolar örtülü kazanç transferi gerçekleşmiştir. Önemli vergi kaybına yol açan bu işlem nedeniyle İsviçre'den ithalatın gerçekleştiği sektörler mükellef seçiminde dikkate alınması gerekmektedir. Çalışmamızda elde edilen bu veriler vergi incelemeleri için önemli bilgiler sunmakla birlikte bu veriler dışında mükellef seçiminde özellikle İngiltere'de risk değerlendirmesinde kullanılan veriler ve veri kaynakları da taranmalıdır. Bu veri kaynakları aşağıdaki gibidir:

- Grubun internet sitesinin incelenmesi,
- İşletme ve işletme pazarlarının özeti,
- Mükellefin sektörünün trendlerinin internet veya basından incelenmesi,
- Grup içindeki son gelişmelerin analizi (Satın alma ve birleşmeler, yeni pazarlar vb.),
- Grup yapısının incelenmesi ve vergi cennetlerinde faaliyet gösteren grup şirketlerinin tanımlanması,
- Veri tabanları kullanılarak mükellefin sektöründen emsaller ve eğilimler temin etmek için araştırma yapmak,
- Önceden transfer fiyatlandırması incelemesi yapıldıysa buna ilişkin raporların incelenmesi²³⁰.

---

²³⁰ HMRC-B; "Risk assessment - detailed process",
<<http://www.hmrc.gov.uk/manuals/intmanual/INTM461200.htm>>, (12.02.2010).

3. Ekonomist ve Mühendis Meslek Dallarından Ekiplerle İncelemenin Yapılması

Vergi inceleme elemanları emsallere uygunluğun analizini yaparken varlıklar, giderler, kâr, maliyet, üretim, tedarik, satışlar, pazarlama, Ar-ge, yönetim gibi işletme içi değişkenleri dikkate almak zorundadır. Bu değişkenler işletmecilik ve işletmenin fonksiyonlarını bilmeyi ve bu konuda uzman olmayı gerektirir²³¹. Gelir idaresi denetimde yeniden organizasyona gitmelidir. Transfer fiyatlandırması incelemesi etkin olarak yapılacaksa söz konusu incelemeler salt vergi inceleme elemanlarıyla yapılamaz. Denetim birimlerine teorik ve pratik düzeyde piyasa ve işletmecilik konularında uzman kadrolar tahsis edilmelidir. Bu uzmanların bilgilerinden sadece vergi incelemelerinde değil peşin fiyatlandırma anlaşmalarında da yararlanılmalıdır²³². Fiyatları ve dolayısıyla transfer fiyatlarının belirleyen birçok etken vardır. Örneğin; fiyatlama kararı alacak olan bir işletme karar birimi, transfer fiyatlarını belirlerken büyüme oranı, faiz oranı, enflasyon, döviz kurları vb. gibi ekonomik ve piyasa faktörlerini, düzenlemeler, yatırım teşvikleri, antitröst politikalar, işgücü piyasası vb. gibi siyasi ve sosyal faktörleri, arz elastikiyeti, ikame mallar, piyasa şekli, tüketici davranışları vb. gibi mikro ekonomik etkenleri göz önüne almaktadır. Bu fiyatların emsallere uygunluğunu test edecek ve inceleyecek olan vergi denetim elemanı için bu faktörlerin hepsi birer veridir. Bu yüzden her biri ayrı bir uzmanlık konusu olan bu verilerin analizini bir vergi inceleme elemanından yapması beklenemez. Analizin objektif ve ayrıntılı yapılabilmesi için ekonomist ve mühendislik meslek dallarında uzman kişilerin incelemeye dahil edilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde emsallere uygunluk analizinin sağlıklı yapılmaması, mükellef ile vergi idaresi arasında ihtilafa yol açacak ve mahkeme sürecinde ise mükellefin davayı kazanma olasılığı yüksek olacaktır²³³.

4. Hazine Zararı Yerine Konsolide Beyan Şartının Getirilmesi

Yurt içi işlemlerle ilgili transfer fiyatlandırmasının koşulu olan “Hazine Zararı”, vergi inceleme elemanlarının tam bir inceleme yapar gibi incelenen mükellef ve ilişkili kurumunun vergisel durumlarını ortaya koyması ve sonucunda hazine zararının ortaya

²³¹ THOMAS, MARKUS; a.g.m., s. 5.

²³² ÖCAL; “Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu Transfer Fiyatlandırması (Örtülü Kazanç Dağıtımı) Konusunda Ne Getiriyor?”, s. 54.

²³³ THOMAS, Tucha, MARKUS, Brem; a.g.m., s. 3-4.

çıkması halinde vergi incelemelerinin verimliliğini olumsuz etkileyebilir. Vergi inceleme elemanlarının bu araştırmalar için sarf edeceği zamanı azaltmak için yurt içindeki ilişkili kurumlardan birleştirilmiş (Konsolide) tek bir beyanname istenmesi yerinde bir uygulama olacaktır. Yeni KVK için Vergi Konsey’ince hazırlanan kanun teklifinde “Birleştirilmiş Beyan” (Konsolidasyon) yer almaktaydı. Fakat Vergi İdaresinin bu teklife katılmaması nedeniyle uygulamaya girememiştir. Gelişmiş ÷lkelerde ilişkili kurumların konsolide beyan zorunluluğu olduğundan transfer fiyatlandırması bu ÷lkelerde uluslararası bir vergi sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. Vergi inceleme elemanlarının hazine zararı koşulunu test etmesi, yeterli sayıda inceleme elemanı olmaması nedeniyle vergi incelemelerinde etkinliği azaltacaktır²³⁴. İnceleme elemanı transfer fiyatının varlığını tespit edip sonra karşılıklı incelemelerle “Hazine Zararının Olmadığını” ortaya koymasına halinde tarhiyat önermeyecektir. Tarhiyat yapılmayacaksa inceleme elemanının emeği boşa harcanacaktır²³⁵.

5. Gümrük ve Maliye İnceleme Birimleri Arasında Koordinasyonun Sağlanması

İthalatın yüksek faturalandırılması kurumlar vergisi açısından transfer fiyatlandırması sorunu meydana getirmekle birlikte gümrük idaresi yüksek ithalat fiyatlarını eleştirmemektedir. Zira yüksek ithalat fiyatı gümrük vergisinin yüksek tutarda ödenmesi demektir. Bir ithalatçının gümrük idaresi tarafından incelenmesi sırasında inceleme elemanı ithalat fiyatının emsaline göre yüksek olması nedeniyle Maliye inceleme birimlerini bilgilendirmelidir. Bunun yanında maliye inceleme birimlerinin de ithalatı emsale göre düşük faturalandıran mükellef için herhangi bir transfer fiyatlandırması eleştirisi getirmezken eksik gümrük vergi matrahının beyan edildiği bu vergileme vakasını gümrük idarelerine incelemek üzere bildirmelidir. Birimler arasında bu koordinasyon zamandan tasarruf sağlamak, inceleme birimlerinin sinerjisi gibi olumlu faktörler nedeniyle incelemelerdeki etkinliği arttıracaktır.

---

²³⁴ ÖCAL, Erdoğan; “Transfer Fiyatlandırmasında Hazine Zararı”, *Yaklaşım Dergisi*, Sayı:188, Ağustos 2008, s. 2.

²³⁵ DOĞRUSÖZ; “Transfer Fiyatlandırmasında Sorunlar”.

B. Vergi İnceleme Sürecinde Etkinliğin Arttırılmasına Yönelik Öneriler

1. İlişkili Kişi Tespitinin Doğru Yapılması

“Hepimiz Kardeşiz” anlayışıyla düzenlenen ilişkili kişi kavramının boyutları önemli bir transfer fiyatlandırması sorunudur²³⁶. İlişkili kişi belirlenirken sermaye ve kâr payı oranının dikkate alınmaması vergi incelemesinde mükellefle inceleme elemanı arasında ihtilafa neden olabilir. Özellikle halka açık anonim şirketlerin küçük ortaklarıyla yaptıkları ticaret açısından transfer fiyatlandırması riski meydana gelebilir. İMKB’ye kote edilmiş şirketlerin her an Takas Bank’tan ortaklarının kim olduğunu öğrenebilmeleri mümkün değildir. Bu bilgiye ulaşılsa da borsada anlık seans işlemlerinde ortaklar değişebilmektedir. Ayrıca, kurumsallaşmamış KOBİ’lerin hemen tüm işlemlerinin, büyük pay sahibi ortağı ve ekonomik ve sosyal ilişkisi bulunan kişilerle gerçekleştirmiş olması muhtemeldir. Bu noktadan hareketle yapılacak transfer fiyatlandırması eleştirileri sağlıklı olmayacaktır. Mevzuatta değişikliğe gidilerek ilişkili kişinin tespitinde şirket ortaklarına münhasır olmak üzere bir sermaye ve kâr payı oranının belirlenmesi yerinde olacaktır²³⁷.

2. Derin Bir Emsal Araştırması Yapılması

Vergi inceleme elemanı incelediği mükellefin sektöründen yalnız bir şirketi emsal olarak seçip emsallere uygun fiyatı belirlemesi yanlış sonuçlara yol açabilir. İncelenen mükellefin işlemlerine benzer nitelikteki birçok karşılaştırılabilir şirket bulunması emsallere uygun fiyatın objektifliğini arttıracaktır. Emsallere uygun fiyat karşılaştırılabilirlik analizi sonucunda oluşan bir fiyattır. Doğru bir emsalin belirlenmesi emsal verileri ile incelenen mükellefin verilerinin kapsamlı karşılaştırılmasına dayanır. Karşılaştırılabilirlik analiziyle, işlemin taraflarının işleme konu mal veya hizmetlerin niteliği, yapılan işlemin ekonomik koşullardan etkilenip etkilenmediği, şirketin ve grubun iş stratejileri, üstlenilen işlevler ve riskler ortaya konur ki bu unsurlar fiyatı etkilemektedir ve derin bir araştırma yapılmaması halinde emsallere uygun fiyat ulaşmak mümkün olmayabilir. Örneğin, Romanya’daki bir şirketin emsal alınması halinde ülkeler arasındaki enflasyon farklılıklarının dikkate alınması gerekir.

²³⁶ DOĞRUSÖZ; “Transfer Fiyatlandırmasında Sorunlar”.

²³⁷ Onur ELELE; “Transfer Fiyatlandırması Üzerine Yorumlar, Öneriler Ve Sorular”, *Yaklaşım Dergisi*, Sayı:184, Nisan 2008, s. 3-4.

Dolayısıyla karşılaştırılabilirlik analizinde enflasyon farklılıklarının deflate edilmesi gerekmektedir. İnceleme elemanı tarafından kapsamlı bir emsal araştırması ve buna yönelik kapsamlı analiz emsallere uygun fiyata yönelik mükellef eleştirisini ve bu konuda mükellef ile olan ihtilafı azaltabileceği gibi ihtilaf halinde mahkemede idare lehine karar çıkması olasılığını da arttıracaktır²³⁸.

3. Analizin Objektif Verilere Dayanması

Vergi inceleme elemanlarının yasaların kendilerine verdiği yetkiye dayanarak temin ettikleri gizli emsal olarak adlandırılan piyasa verilerinden hareketle mükellefe, transfer fiyatlandırması eleştirisi getirmesi halinde bu eleştiriye binayen tarhiyat yapılması adil olmayacaktır. Zira, mükellef bu bilgilere ulaşamamaktadır²³⁹. Transfer fiyatlandırması ile ilgili tarhiyat yapılırken tarafların eşit şartlara ve imkanlara sahip olması gerekmektedir. Vergi inceleme elemanının ulaştığı bilgiye mükellefte ulaşabilmelidir. Her iki tarafında ulaşabileceği objektif emsal veri kaynakları halka açık anonim şirketlere ilişkin bilgiler, BDDK denetimine tabi bankaların ve sigorta şirketlerinin finansal tablo bilgileridir. Yurt içi veri kaynaklarından yeterli veri bulunamazsa kullanılabilme imkanı olan, uluslararası firmalarca hazırlanmış uluslararası belli başlı veri tabanları şunlardır:

- Amadeus
- Edgarstat
- Royaltystat
- Transfer Pricing Suit
- Transfer Pricing Database Online.

Bu veri tabanlarından en yoğun olarak faydalanılan Amadeus (Analyze Major Database from European Sources), 45'ten fazla Avrupa ülkesinde mukim 11 milyondan fazla firmaya ait güncel mali verileri bünyesinde barındırır. OECD'nin rehberini

---

²³⁸ YAZAR; a.g.m., s. 64.

²³⁹ ELELE; "Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Emsallere Uygunluk İlkesi Ve Karşılaştırılabilirlik Analizine İlişkin Değerlendirmeler".

referans alan ülkelerde mükelleflerin hazırladığı dokümantasyon raporlarında yoğun olarak bu veri tabanı kullanılmaktadır. Firma bilgileri, 30'un üzerindeki Avrupa ve Doğu Avrupa'daki bölgenin uzmanlarından alınan verilerle standart bir formatta düzenlenmektedir. Bilgiler her ay güncellenmektedir. Söz konusu verilerle birçok mali oran hesaplanmaktadır. Veri tabanında yer alan firmalar mali büyüklük, ortaklık yapısı, halka açık olup olmama durumu, faaliyet konusu ve faaliyet gösterilen sektör gibi birçok kıstasa göre sınıflandırılabilir ve bu açıdan emsal araştırmasında mükellefe büyük kolaylık sağlamaktadır. Ancak veri tabanında UFRS standartlarına göre oluşturulan finansal mali tablolar vardır. Türkiye'de mali tablolar tek düzen muhasebe standardına göre hazırlanmakta olduğundan karşılaştırılabilirlik farklılıkları olabilir. Bu farklılıklar düzeltilmelidir. Ayrıca emsal alınacak şirketin bulunduğu ülkenin enflasyon oranı da dikkate alınmalı ve emsal fiyat deflate edilerek karşılaştırılmalıdır²⁴⁰.

4. Matematiksel Modellerin Emsal Fiyat Tespitinde Kullanılması

Emsallere uygun fiyatın tespiti karşılaştırılabilirlik analizinin, sağlıklı bir şekilde objektif olarak ve yeterli veriyle yapılmasına bağlıdır. Değişik bilgi toplama yöntemleri kullanılabilir. İşletmenin kendi ürettiği dokümanlar yanında sektöre ilişkin bilgiler ile doğru soruları içeren testler ve sorumlu ve donanımlı kişilerle yapılacak görüşmeler analiz için önemli bilgi kaynaklarıdır. Yapılacak görüşmelerde sorumlu ve donanımlı kişilerin verecekleri cevaplar sayısal niteliğe sahip olmayabilecektir. Örneğin, bir ilişkili şirketin işlev analizine ilişkin olarak Araştırma Geliştirme fonksiyonunun ne ölçüde üstlenildiği bu departmanın sorumlu kişilerine sorulmuştur. Bu kişilerin verdiği cevaplar sözel önerme şeklinde farklı şekilde olacaktır. Kimisi "İşlevin tamamının şirketin gerçekleştirdiğini" kimisi "Yarısını şirketin gerçekleştirdiğini" bazısı ise "yarısından daha azını şirketin gerçekleştirdiğini" ifade edecektir²⁴¹. Bu önermelerin doğruluk dereceleri vardır. Bu doğruluk dereceleri sayısal yapıya dönüştürülebilir. Bu çözümlenmeler "Bulanık Mantık Teorisi" yaklaşımı ile yapılır. Bulanık mantık yaklaşımı yukarıda verilen örnekteki araştırma geliştirme fonksiyonunun transfer fiyatlarını etkileyen rutin dışı işlevini yüzde olarak belirler. Ar-Ge fonksiyonunun rutin dışılık işlevi % 69 ise bu fonksiyonun transfer fiyatlarını etkilediği çıkarımında bulunulabilir.

²⁴⁰ M. Akif TUNÇ; "Transfer Fiyatlandırması Uygulamalarında Dış Emsal Tespiti", **E-Yaklaşım Dergisi**, Sayı:200, Ağustos 2009, s. 746.

²⁴¹ YAZAR; **a.g.m.**, s. 63.

Ayrıca bu oran “Kâr Bölüşüm Yönteminde” bakiye kârın taraflar arasında paylaşımı yapılırken ölçü olarak kabul edilebilir. Zira bakiye kâr, tarafların transfer fiyatlandırmasına konu işlemde üstlendikleri fonksiyon ve risklere göre paylaşılır. Bu analizlerde matematiksel yaklaşımın kullanılması analizin nesnellikini arttırdığı gibi vergi incelemelerinde idarenin ispat yükünün yerine getirilmesinde önemli bir fonksiyona sahiptir. Doğru emsal fiyatının tespit edilmesini sağlayan matematiksel modeller vergi inceleme raporlarına güç katabilir ve ihtilaf halinde idarenin davaları kazanma ihtimalini güçlendirebilir²⁴².

5. Simültane Vergi İncelemeleri

Simültane vergi incelemeleri; iki veya daha fazla bağlantılı şirketin kendi ülkelerinde aynı anda vergi incelemesine tabi tutulmasıdır. Farklı ülkelerdeki bu şirketlerin birbirleriyle vergisel işlemleri vardır. Birbirlerine mal satmış veya birbirlerinden mal almışlardır. Bu incelemelere transfer fiyatlandırması için başvurulur. Farklı vergi hükümlerindeki mükellefler arasındaki maliyet paylaşımları ve kâr transferleri bu incelemelerin odak noktasıdır. Her devlet incelenecek mükellefi bağımsız olarak seçmektedir. Ancak ilişkili şirketin bulunduğu devletin vergi idaresi bilgilendirilir. Söz konusu devlete mükellefin seçilmesindeki kriter anlatılır ve önerilerde bulunulur. Bu incelemelerin yapılabilmesi için devletler arasında bilgi değişim anlaşması olması gerekir. Genellikle devletler, Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmalarına bilgi değişimi hükümlerini de koymaktadır. Bu incelemeler için mükellef seçilirken, mükellefin ilişkili şirketlerinin mukim olduğu ülke ile anlaşmanın olmasına dikkat edilir²⁴³.

Mükellefin birden fazla vergi hükümlerindeki ilişkili şirketleri ile gerçekleştirdiği işlemlerin koşullarının ve gerçeklerinin belirlenmesi gerekir. Yabancı ülkedeki ilişkili şirket bu bilgileri vermeyebilir. Simültane vergi incelemeleri, transfer fiyatlandırması koşullarının daha hızlı ve ekonomik bir şekilde öğrenilmesini temin ederek incelemelere etkinlik kazandırır. Çifte vergilendirmenin önlenmesini de katkı

²⁴² THOMAS, MARKUS; **a.g.m.**, s. 14-18.

²⁴³ OECD; “Oecd Model Agreement For The Undertaking Of Simultaneous Tax Examinations”, 1992, <<http://www.oecd.org/dataoecd/8/0/2666483.pdf>>, (08.04.2010).

sağlayan bu süreç ihtilafları azaltır²⁴⁴. Bu incelemelerde, karşılıklı etkin bilgi paylaşımının fonksiyonu ile transfer fiyatlandırması incelemelerinin süresi kısalabilir. Simultane incelemeler, güvenilir bilgilere erişim sayesinde transfer fiyatlandırmasının en güç konularından emsal fiyatın tespiti noktasında etkin karşılaştırmalar ve dolayısıyla doğru fiyat saptanmasına olanak vermektedir²⁴⁵.

Örneğin; A ülkesinde mukim parça üreticisi A, parçaları B ülkesinde mukim ilişkili B' ye ve C ülkesinde mukim ilişkisiz C'ye satmaktadır. C ülkesi gümrük otoritesi A ülkesinden C'ye ödenen fiyatların kaydına sahiptir. B ülkesinde yapılan transfer fiyatlandırması incelemesinde B Vergi İdaresi, C ülkesinden, C'den A'ya ödenen ithalat fiyatları bilgisini talep edebilir. Bu imkan olmamış olsaydı, B ülkesindeki vergi inceleme elemanı emsal araştırmasına başlayacak ve söz konusu işleme benzer, karşılaştırılabilir bir emsal bulmak için yoğun araştırma içine girecekti. Belki de tam olarak işleme uygun emsal bulamayacaktı²⁴⁶.

6. İncelemelerde Yurtdışı Vergi İdareleriyle Koordinasyon

Transfer fiyatlandırması uluslararası bir vergi sorunu olması nedeniyle salt ulusal verilerle bu soruna ilişkin çözümler getirilememektedir. Şirketlerin faaliyetleri uluslararasılaşmış ve bu şirketler bir ülkede beyan etmeleri gereken matrahı taşıma etkisi ile başka ülkelere transfer fiyatlandırması yoluyla aktarabilmektedirler. Bu nedenle, transfer fiyatlandırması incelemelerinde diğer vergi idarelerinden temin edilecek bilgiler incelemelere etkinlik kazandıracaktır. Bu bilgi değişiminin yasal dayanağı Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmalarına konulan vergi bilgi değişim maddeleri ve vergi cenneti ülkelerle yapılan “Vergi Bilgi Değişim Anlaşmasıdır.”²⁴⁷.

Bilgi değişiminin tipik üç türü vardır: 1) En yaygın olanı istek halinde bilgi değişimi ıı) Otomatik bilgi değişimi ııı) Spontane bilgi değişimi (Örneğin bir vergi

²⁴⁴ OECD; **Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administration**, s. 116.

²⁴⁵ ÇAK, Murat; **a.g.m.**, s. 58-59.

²⁴⁶ OECD; “**Manual On The Implementation Of Exchange Of Information Provisions For Tax Purposes**”, 2006, <<http://www.oecd.org/dataoecd/16/23/36647823.pdf>>, (08.04.2010)., s. 8-11.

²⁴⁷ Semih ÖZ; “Sınır Ötesi Vergilendirmede Bilgi Değişiminin Artan Önemi”, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:255, Aralık 2009, s. 26-50.

incelemesinde elde edilen bilgi diğer devleti de ilgilendiriyorsa bu bilgi anında o devletle paylaşılır)

Başka bilgi değişim türleri de vardır. Bunların en önemlisi spesifik olmayan bilgilerin değişimidir. Örneğin bir vergi idaresi bir sektörle ilgili transfer fiyatlandırması incelemesi yaptıysa bu incelemedeki deneyimlerini ve sektör bilgilerini anlaşmaya taraf olan diğer devletle paylaşabilir²⁴⁸. Paylaşılan diğer bilgiler ise sermaye yapısı, finansal sözleşmeler, entelektüel sermaye, birleşme ve satın almalar veya şirket yeniden yapılandırılmaları, varlıkların değerlendirilmesi ve amortisman bilgileridir. Bu tür bilgiler transfer fiyatlandırması gibi konularda vergi idarelerine ve inceleme elemanlarına yardımcı olmaktadır²⁴⁹.

Türkiye henüz OECD'nin vergi cennetleri listesinde yer alan ülkelerle herhangi bir bilgi değişim anlaşması imzalamamıştır Transfer fiyatlandırması manipülasyonlarına açık olan bu ülkelerle söz konusu anlaşmaların yapılması, anlaşma kapsamında o ülkelerden transfer fiyatlandırmasına ilişkin bilgilerin talep edilmesi incelemelere etkinlik kazandıracaktır²⁵⁰. Bilgi değişim zorunluluğu ve yaptırımları ile ilgili herhangi bir kurum veya anlaşmalarda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bilgi değişiminin zorluklarından en önemlisi henüz dünya üzerinde kurallarına uyulmak zorunda olan bir vergi otoritesinin bulunmamasıdır²⁵¹.

7. Yurtdışında Vergi İnceleme Olanaklarının Artırılması

Yurtdışında Vergi İncelemesi, OECD Mali İlişkiler Komitesi tarafından 2006 yılında yayınlanan “Vergi Amaçları İçin Bilgi Değişimi Hükümlerinin Uygulanması Hakkında El Kitabında” yer alan bir prosedürdür.

“Yurtdışında vergi incelemesi prosedürü, talep edildiği zaman ve kendi iç mevzuatının izin verdiği ölçüde, bir ülke tarafından yapılan vergi incelemesine diğer ülke vergi denetim elemanlarının da katılmasına vergi idarelerinin izin vermesidir.” Bilgi değişimi, geleneksel olarak yazılı bir şekilde yapılmaktadır. Vergi idaresi

---

²⁴⁸ Michael KEEN, E. Jenny LIGTHART; “Information Sharing And International Taxation”, **Tilburg University Discussion Paper Center**, November 2004

²⁴⁹ ÖZ; a.g.m., s. 28.

²⁵⁰ ÖZ; a.g.m., s. 34.

²⁵¹ ÖZ; a.g.m., s. 42.

nezdinde hızlı bir eylem gerektiğinde bu araç zaman alıcı olabilir. Ayrıca bir vergi idaresinin vergi incelemesine tabi bir şirket ve onun yabancı ortakları arasındaki ticari ve diğer ilişkileri hakkında açık ve detaylı bir bilgi elde etmesi için yazılı bilgi değişimi yetersiz kalabilir ve yabancı ülkede vergi incelemesi yapılması faydalı olabilir.

Vergi idareleri arasında bilgi değişimi yapılması ve tüm ilgili ticari faaliyetlerin kapsamlı bir şekilde gözden geçirilmesini sağlaması konusundaki elverişliliği nedeniyle, yurtdışında vergi incelemelerinin etkin bir uyum aracı olduğu ispatlanmıştır. Ayrıca, yurtdışında vergi incelemeleri, vergi idarelerinin, aynı mükellef ve mükellef grubunu ilgilendiren konularda bağımsız olarak hareket etmek yerine, birlikte çalışmasını sağlayarak uyum yükünü azaltabileceği gibi, mükellefin lehine olarak çifte vergilendirmeyi en aza indirecek, maliyetlerin azaltılmasını ve zamandan tasarruf edilmesini sağlayacaktır. Ancak her transfer fiyatlandırması incelemesinin yurtdışında yapılması mümkün değildir. Yurt dışında vergi incelemesinin yabancı ülke tarafından kabul edilebilmesi için, inceleme konusunun büyük çaplı olması, agresif vergi planlamasının yapılmış olması ve yurtiçi inceleme teknikleri ile matrahın kavranamamış olması gerekmektedir²⁵².

Türkiye İsviçre gibi bilgi vermekten imtina eden ülkelerle uluslararası standartlara uygun anlaşmalar imzalamıştır. Ancak anlaşmadan kaynaklanan hakların kullanılması önem taşımaktadır. Hakkın kullanılması ile elde edilen bilgiler çerçevesinde söz konusu ülkelerle ortak vergi incelemesi talep edilmelidir. Bu bilgilerin vergi incelemesine dönüştürülmesi ile transfer fiyatlandırması ve diğer uluslararası vergi sorunları nedeniyle vergi tabanının erozyona uğraması engellenecektir. Türkiye'nin diğer ülkelerle ortak vergi incelemesi yapabilecek yeterli sayı ve kalifiyede inceleme yetkilisi olduğu düşünülmektedir. Önemli olan bu insan gücünün uluslararası alanda inceleme faaliyetlerine sevk edilmesidir²⁵³.

C. Dünya Vergi Örgütü'nün Kurulması Önerisi

Transfer fiyatlandırması probleminin çözümü çok boyutludur ve anlaşılması kolay değildir. Ancak çok taraflı yaklaşımın, olması gereken çözüm olduğu kesindir.

²⁵² Salim KARADENİZ; "Yurtdışında Vergi İncelemesi Yapılabilir mi?", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:335, Temmuz 2009, s. 23-25.

²⁵³ IŞIK; **a.g.m.**, s. 57.

Çok taraflı yaklaşım; uluslararası rehber ve davranış kurallarını oluşturma, faturalandırma ve gümrük kurallarının uluslararası standardizasyonu sağlama, vergi sistemlerinin uyumlaştırılması, müzakere etme, sonuçlandırıcı uluslararası anlaşmaların ve uluslararası tahkim prosedürlerinin ihdas edilmesini içermektedir. Gelişmekte olan ülkelerin kalkınmaları için doğrudan yabancı yatırımlara ihtiyacı olması nedeniyle transfer fiyatlandırması manipülasyonları bu ülkelerin gelirlerini yağma etmektedir²⁵⁴.

Tek taraflı ulusal vergi politikaları ile transfer fiyatlandırması, vergi rekabeti gibi uluslararası vergilendirme sorunlarının çözüm kapasitesi sınırlıdır. Vergilemenin sınır ötesi taşıma etkilerinin artması devletler arasında bilgi paylaşımı ve işbirliğinin arttırılmasını gerekli kılmaktadır. Günümüzde vergileme için istenen kuralları oluşturmanın sorumluluğuna ve bu kuralları izlemek için ülkeleri ikna etmek için yeterli güce sahip olan bir dünya vergi örgütü bulunmamaktadır. Böyle bir örgütün bulunmaması transfer fiyatlandırması ile dünya vergi matrahının ÇUŞ'lar tarafından sömürülmesine imkan sağlamaktadır. Kazançlı olan taraflar, az vergi veren ÇUŞ'lar ve bu şirketlerin sermayesini vergi rekabeti aracılığıyla çeken düşük vergi oranlı ülkelerdir. Tüm ülkeler vergi rekabetine girişirse dünya vergi matrahı malının fiyatı sıfıra yaklaşır ki bu durum vergi denemelerinin yok olmasına yol açabilir. Hiçbir devlet için uygun olmayan bu durum, devletler üstü bir kuruma ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Birleşmiş Milletlerin 2001'de düzenlemiş olduğu bir panelde "Uluslararası Vergi Örgütü" önerisinde bulunulmuştur. Bu örgüt vergi cennetlerine yönelik ve ÇUŞ'ların vergiden kaçınmalarına yönelik sıkı önlemler almaya girişecektir. Bu örgütün birçok fonksiyonu bulunabilir. Transfer fiyatlandırması boyutuyla ilgili aşağıdaki görevleri olabilir:

- Vergi ile ilgili bilgi ve istatistikleri oluşturma ve toplama. Bu bilgilerin çoğu vardır, fakat bu bilgileri toplayan kurum yoktur. Vergi Bilgi Değişim Anlaşması ve Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmalarıyla devletler bilgi değişiminde bulunmaktadır. Ancak egemenlik yetkilerinin aşınması korkusuyla bu bilgi değişimleri etkin kullanılamamaktadır. Devletler üstü kuruma bu yetkinin verilmesi sınır ötesi bilgiye ulaşılabilirliği arttıracaktır.
- Ülkeler arasında transfer fiyatlandırması düzeltmelerinde bir anlaşmazlık çıktığında "Vergi Tahkimi" için uluslararası forumun kurulması. Bölgesel olarak

---

²⁵⁴ GOLDIN; a.g.m., s. 98-99.

AB'nin "Tahkim Kurulu" bulunmaktadır. Ancak tüm ülkeleri kapsayan yapıya sahip değildir.

- Vergi rekabetini sınırlandırmada vergi cenneti ülkelerle müzakere etme.
- ÇUŞ'lar kârlarını eşit paylaşdırmak için global bir formül üzerinde uluslararası anlaşma yapmayı ve güven altına almayı araştıracaktır. OECD'nin rehberinde bu fikir kesin bir şekilde reddedilmiştir.

Bu örgütün oluşturulmasındaki temel amaç ülkelerin vergi sistemlerini ortadan kaldırmak değildir. Vergi sistemlerini globalleşmenin olumsuzluklarından korumak ve çok taraflı uygulamaların kolaylaştırılmasını sağlamaktır²⁵⁵.

D. Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Yasalaşması Önerisi

Tasarının 1524. Maddesi ile bütün sermaye şirketlerine bir internet sitesi açma zorunluluğu getirilmektedir. Madde web sayfasına konulacak bilgileri dahi belirlemiştir. Web sayfalarında yayınlanacak bilgilerden en önemlisi finansal tablolar ve bunların dipnot ve ekleridir. Finansal tablolar ile her türlü rapor web sayfasında, üç yıl tutulmak zorundadır. Şirketçe web sayfası yapılmaması veya yaptırılmaması, kanuna aykırılığı ve yönetim kurulunun görevini yerine getirmemesinin bütün hukuki sonuçlarını doğuracaktır.

Anonim şirketlerin web sitesine sahip olma zorunluluğu ve web sitelerinde finansal verilerin yayınlanması zorunluluğu vergi incelemelerine etkinlik kazandırabilir. Vergi inceleme elemanlarının karşılaştırılabilir veri bulacakları kaynakların artması, inceleme altındaki bir mükellefe ilişkin karşılaştırılabilir emsal veri bulmayı kolaylaştırabilir. Emsal fiyat veya emsal kâr marjlarına ait kapsamlı karşılaştırılabilir verinin olması, objektif nitelikte ve piyasa fiyatına yakın emsal fiyat ve marjların bulunmasına olanak sağlayabilir. Ayrıca mükelleflerde kendi sektörlerinde firmaların web sitelerinden ilişkili kişi işlemlerinde emsallere uygun fiyatı tespit etmede yararlanacaklardır. Bahsedilen yararların sağlanması için tasarının yasalaşmasına ihtiyaç vardır²⁵⁶.

²⁵⁵ İhsan GÜNAYDIN; "Vergi Konuları İle Uğraşan Bir Dünya Vergi Örgütüne İhtiyaç Var Mıdır?", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:279, Kasım 2004, s. 88-92.

²⁵⁶ Bumin DOĞRUSÖZ; "Sermaye Şirketlerine Web Sayfası Zorunluluğu Ve Bir Açıklama", **Referans Gazetesi**, Tarih:10.01.2008.

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

Globalleşmenin etkisi ile şirketlerin yapısı değişmiş, bir ülkede faaliyet gösteren ulusal şirketlerden ziyade, birden çok ülkede şubeleri olan ÇUŞ yapılanmaları oluşmuştur. Bu şirketlerin kendi aralarındaki ticareti ise dünya ticaretinin önemli bir bölümünü teşkil etmektedir. İç ticarete uygulanan fiyatlarla başka ülkelerdeki mukim grup şirketleri yönetilmektedir. Transfer fiyatlandırması adı verilen bu olgu, yalnız yönetim aracı olarak değil, şirketlerin grup olarak konsolide vergi sonrası kârlarını arttırma amaçlı da kullanılmaktadır. Transfer fiyatlandırması daha çok vergisel amaçlı kullanılmaktadır. ÇUŞ'lar transfer fiyatlarıyla ödeyecekleri vergileri minimize etme imkanına; vergi rekabeti, vergi cennetleri, ayrıcalıklı vergi rejimleri ve sermaye hareketlerinin mobilitesinin artması gibi global gelişmeler sayesinde sahip olmuştur. Yurt içinde faaliyet gösteren ulusal şirketler de transfer fiyatlandırmasını vergi kaçırma aracı olarak kullanma motivasyonuna sahiptir. Transfer fiyatlandırması ile kazanç aktarımı iki şekilde yapılmaktadır: Birincisi ilişkili kişiye düşük fiyattan mal satmak, ikincisi ise ilişkili kişiden yüksek fiyattan mal satın almaktır.

Birçok ülkede uluslararası boyutuyla ele alınan transfer fiyatlandırması ülkelerin vergi tabanlarını tehdit etmektedir. Tüm ülkeler gibi Türkiye'de transfer fiyatlandırması ile mücadele etmek için, vergi sisteminde yasal alt yapı oluşturmuştur. 5520 Sayılı KVK'nın 13'üncü maddesiyle transfer fiyatlandırması kavram ve kurumları ile vergi mevzuatına dahil edilmiştir. Çalışmamızda bazı dünya ülkelerinin ve Türkiye'nin transfer fiyatlandırması ile ilgili yasal düzenlemeleri incelenmiş ve karşılaştırılmasında ülkelerin düzenlemeleri arasında büyük benzerlikler gözlenmiştir. Ülkelerin düzenlemeleri arasındaki uyum, mükellefin çifte vergilendirme riskini azaltmakta ve ülkeler arasında bu alanda işbirliğine imkan sağlamaktadır. Bu alanda vergi incelemelerinde ülkeler arasında bilgi paylaşımı etkinliği arttırmaktadır. Uluslararası Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmalarına transfer fiyatlandırması ve bilgi değişimi konusunda maddeler konularak, uluslararası vergilendirme sorunu olan transfer fiyatlandırmasına uluslararası çaba harcanmaktadır. Gelişmiş ülkeler dahil olmak üzere transfer fiyatlandırması ile kaçırılan vergi matrahını kavrama noktasında tam bir başarı sağlandığı söylenemez. 2001 yılında yapılan bir araştırmaya göre, ABD, uluslararası transfer fiyatlandırması nedeniyle 53 Milyar dolar vergi kaybına uğramıştır. IRS'nin

transfer fiyatlandırması davalarının % 74'ünü kaybetmesi, mevcut transfer fiyatlandırması uygulamalarının etkin olmadığını göstermektedir.

Birçok ülkede olduğu gibi Türk Vergi Sistemi de beyana dayalı bir sistemdir. Vergi matrahı ve tarh edilen vergiler mükellefin beyanına göre belirlenmektedir. Beyanların doğruluğunu kontrol etmek ve sağlamak, devletin vergi denetimi fonksiyonu ile gerçekleştirilmektedir. Vergi denetiminin kendinden beklenen fonksiyonu yerine getirmede, başarı derecesi “etkinlik” kavramı ile ifade edilir. Vergi denetiminin etkinliği, vergi kayıp ve kaçacağını önlemedeki başarı derecesi ile ölçülmektedir. Bu anlamda transfer fiyatlandırmasında vergi denetiminin etkinliği bu alandaki vergi kayıplarının tahmini ile ölçülebilir.

Türkiye'nin 2007 yılında, ithalatın aşırı faturalandırılması ve ihracatın eksik faturalandırılması nedeniyle Kurumlar Vergisi kayıpları tahmin edilmeye çalışılmıştır. TÜİK' ten ülkeler göre dış ticarete konu her bir mal bazında ithalat ve ihracat miktarları ile dolar cinsinden tutarlarına ilişkin veriler temin edilmiştir. Bu verilerden hareketle her bir malın ülkelere ihracatında ihraç fiyatlar, ülkelere ithalatında ise ithal fiyatları hesaplanmıştır. Bu fiyatlar istatistikte seri ile ifade edilen verileri göstermektedir. Örneğin bir mal 10 ülkeye ihraç ediliyorsa ihraç fiyatı serisi 10 ihraç fiyatından oluşmaktadır. Fiyat serileri emsal fiyat aralığını temsil etmektedir. Emsal fiyat aralığına bazı istatistik yöntemleri kullanılarak tek bir emsal fiyat tespit edilir. Mevzuatımıza göre kullanılacak yöntemler, mod, medyan, aritmetik ortalama ve makul olan başka bir istatistik yöntemi olarak belirlenmiştir. Çalışmamızda tahminin muhafazakar olmasını sağlamak amacıyla ihracatta emsal fiyat, düşük kartil değeri, ithalatta ise yüksek kartil değer olarak belirlenmiştir. Her bir malın ticaretinde uygulanan fiyatlar kartil değerleri ile karşılaştırılmış, ithalatta yüksek kartil değerinden büyük ithal fiyatları, ihracatta düşük kartil değerinden küçük ihraç fiyatları transfer fiyatları olarak kabul edilmiştir. Kartil değeri ile transfer fiyatı arasındaki fark mal miktarları ile çarpılarak, örtülü olarak aktarılan kazançlar hesaplanmıştır. Bu kazançlar kurumlar vergisi matrah farkı kabul edilmiş ve kurumlar vergisi oranı ile çarpılarak kurumlar vergisi kayıpları hesaplanmıştır. Birçok ülkede transfer fiyatlandırması düzeltilmesi medyan değerine göre yapılmaktadır. Çalışmamızda kayıplar medyan değerine göre hesaplınsaydı, tahmin edilen kurumlar vergisi kayıpları daha yüksek çıkardı.

Muhafazakar bir tahminle Türkiye'nin 2007 yılında ithalatın aşırı fiyatlanması ve ihracatın ise düşük fiyatlanması nedeniyle oluşan kurumlar vergisi kaybı 1.730.137.714,04 TL'dir. Bu sonuç, Türkiye'de transfer fiyatlandırmasında vergi denetiminin etkin olmadığına göstergesidir. 2007 yılında vergi denetiminde etkinlik sağlanmış olsaydı, dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı minimum % 0,26 oranında artacak ve dolaylı vergilerin payı da aynı oranda azalacaktı. Yapılan tahminde, yurt içi transfer fiyatları, hizmet ithalatı ve ihracatı gibi konular dikkate alınmamıştır. Özellikle lisans, royalti ve maliyet paylaşımları transfer fiyatlandırmasının çok fazla yapıldığı risk alanlarıdır. Bahsedilen hususlarda dikkate alınmış olsaydı, dolaysız vergilerin payı % 0,26 oranından daha yüksek bir oranda artardı. Ayrıca, stopaj vergilerinin dikkate alınmaması, vergi kayıplarının gelir vergisine göre hesaplanmaması ve TÜİK'ten elde edilen verilerin bir kısmının dikkate alınmaması gibi nedenlerden dolayı çalışmamızda yapılan vergi kayıpları tahmini çok güçlü bir tahmindir.

Transfer fiyatlandırmasında vergi denetiminin etkinliği artırılabilir. Ancak bu konuda ulusal çabaların üstünde uluslararası bir işbirliğine ihtiyaç vardır. Uluslararası vergilendirme sorunu olarak transfer fiyatlandırması incelemelerinde, diğer ülke vergi idareleriyle koordinasyon ve bilgi değişimi sağlanmalı, simultane ve ortak vergi inceleme olanakları artırılmalıdır. Ayrıca bu çabaların gerçekleşmesinde kurallar koyacak ve bu kuralları uygulanmasını gözetecek ve denetleyecek bir "Dünya Vergi Örgütünün" kurulması gerekmektedir. Örgütsel açıdan, vergi denetim birimlerinin vergi incelemelerinde diğer disiplinlerdeki uzmanlıklardan yararlanması gerekmektedir. Emsal fiyatı belirlemede fiyata etki eden unsurların analizi, vergi inceleme elemanlarının uzmanlıkları ile tesis edilemez. Zira, bu analizler matematiksel modellerin kullanılmasını ve uzmanlık düzeyinde ekonomi bilgisi gerektirebilir. Bunu temin etmek için, ekonomist ve mühendis gibi mesleklerden vergi inceleme elemanı kadroları ihdas edilmesi gerekmektedir. Yurt içi transfer fiyatlandırmasında denetimin etkinliği için hazine zararı şartının yasal düzenlemelerden çıkarılması gerekmektedir. Tasarı halindeki yeni TTK' da şirketlere web sayfası açma zorunluluğunun getirilmesi, transfer fiyatlandırması analizlerinde emsal fiyat tespitini kolaylaştıracaktır. Söz konusu tasarının yasalaşması gerekmektedir. Sonuç olarak tezimizde etkinliğin sağlanmasına yönelik ileri sürülen öneriler dikkate alınırsa transfer fiyatlandırmasının yol açtığı vergi kayıpları en aza düşürülmüş olacaktır.

KAYNAKÇA

- AGNES, W.Y. Lo, RAYMOND, M.K. Wong, “Tax Compliance And Audit Adjustment-An İ Investigation Of The Transfer Pricing Methodologies” **International Tax Journal**, September-October 2007.
- AKTAŞ, Mehmet; Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Ve Türk Vergi Mevzuatında Uygulanma Olanakları, **Yaklaşım Yayıncılık**, Ankara, 2004.
- ANBAR, Adem; “Çokuluslu İşletmelerde Transfer Fiyatlandırılması”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 324, Ağustos 2008.
- ASLAN, Mehmet; “AB Üyeliği Sürecinde İlerleme Raporlarından AB’nin Türk Vergi Sistemine Bakışı”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:325, Eylül 2008.
- AUTREY, Romana, BOVA, Francesco; “Gray Markets and Multinational Transfer Pricing”, **Harvard Business School Working Paper**, 2009.
- AYDIN, Erkan; Vergi Cennetleri Ve Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından Değerlendirilmesi, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı 253, Ekim 2009.
- B.K.K; “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Karar”, Resmi Gazete Sayı:26722, Tarih:06.12.2007.
- BENK, Serkan; “Küreselleşme ve Vergi Rekabeti Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Önemi”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 273, Mayıs 2004.
- BİYAN, Özgür; “Türk Vergi Hukukunda Yeni Bir Boyut : Transfer Fiyatlandırması”, **E-Yaklaşım Dergisi**, Sayı:49, Ağustos, 2007.
- BİYAN, Özgür; “Transfer Fiyatlandırması Ve Bakanlar Kurulu Karar Taslağı’nın Değerlendirilmesi”; **E-Yaklaşım Dergisi**, Sayı:48, Temmuz, 2007.
- BURSAL, Nasuhi, ERCAN, Yücel; Maliyet Muhasebesi İlkeler ve Uygulama, **Der Yayınları**, Dokuncu Basım, İstanbul, 2002.

- CARL, L. Moore, ROBERT, K. Jaedicke; Yönetim Muhasebesi, (Çeviren:PEKER, Alparslan), **Fatih Yayınevi**, İstanbul, 1980
- CHAN, K. Hung, CHOW, Lynne; “An Empricial Study Of Tax Audits İn China On International Transfer Pricing”, **Journal Of Accounting And Economics**, Volume 23, 1997.
- ÇAK, Murat; Uluslararası Vergi Rekabeti, Transfer Fiyatlandırması ve Vergilendirme, **Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları**, Yayın No:2008/385, Ankara 2008.
- ÇAKICI, Metin, OĞUZHAN, Adil, ÖZDİL, Tuncer; **Temel İstatistik**, İzmir 1999.
- ÇAKMAK, Timur; “Transfer Fiyatlandırması Uygulamasında Emsallere Uygun Fiyatın Belirlenmesi İçin Kullanılan Yöntemler Ve Bu Yöntemlerin İşleyişi”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:306, Şubat 2007.
- ÇEVİK, Savaş; “Küreselleşen Dünyada Vergi Politikası: Vergi Politikasında Dönüşüm Ve Küresel Sorunlar”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 270, Şubat 2004.
- DAVID J. Canale and STEVEN C. Wrappe; “Advance Pricing Agreements: A Strategic Tool in Global Transfer Pricing Management”, **The Tax Executive**, May/June 2008.
- DAWSON, C.Peter “International Transfer Pricing for Goods and Intangible Asset Licenses in a Decentralized Multinational Corporation: Review and Extensions”, <<http://ssrn.com/abstract=1331582>>, (23.12.2009).
- DELOITTE; **2009 Strategy Matrix for Global Transfer Pricing Staying on Top**, 2009, <http://www.deloitte.com/assets/DcomGlobal/Local%20Assets/Documents/dtttax_strategymatrix_160609.pdf>, (08.03.2010).
- DOĞAN, Can, KAPUSUZOĞLU, Tuncay; “Çeşitli Ülkelerde Vergi Denetiminin Organizasyonu Ve Çıkarılabilecek Bazı Dersler”, **Vergi Dünyası**, Sayı:283, Mart 2005.

- DOĞRUSÖZ, Bumin; “Transfer Fiyatlandırmasında Sorunlar”, **Referans Gazetesi**, Tarih: 17.12.2009.
- DOĞRUSÖZ, Bumin; “Sermaye Şirketlerine Web Sayfası Zorunluluğu Ve Bir Açıklama”, **Referans Gazetesi**, Tarih:10.01.2008.
- DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ; **Bulanık Mantık Ders Notları**, 2009, www.deu.edu.tr/userweb/k.yaralioglu/dosyalar/bul_man.doc, (30.12.2009).
- DPT; “Aylık Ortalama Döviz Alış Kurları”, ekutup.dpt.gov.tr/teg/2009/09/tv.25.xls, (25.04.2010).
- DURAK, Gündoğan; “Transfer Fiyatlandırmasında Riskten Kaçınma: Peşin Fiyatlandırma Anlaşması”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:178, Ekim 2007.
- ELELE, Onur; “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Emsallere Uygunluk İlkesi Ve Karşılaştırılabilirlik Analizine İlişkin Değerlendirmeler”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:182, Şubat 2008.
- ELELE, Onur; “Transfer Fiyatlandırması Üzerine Yorumlar, Öneriler Ve Sorular”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:184, Nisan 2008.
- ELİTAŞ, Cemal, ELİTAŞ, B. Leyli, ÖZKAL, E. Samet; “Transfer Fiyatlandırması ve Kullanılan Yöntemler Arasında Karşılaştırmalı Bir Uygulama”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı:91, 2009.
- ERNST&YOUNG; **Transfer Pricing Global Reference Guide 2009**, 2009, [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Transfer_pricing_global_reference_guide/\\$FILE/Transfer_pricing_reference_guide.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Transfer_pricing_global_reference_guide/$FILE/Transfer_pricing_reference_guide.pdf), (08.03.2010).
- ERNST&YOUNG; **2009 Transfer Pricing Survey: Tax Authority Insights: Perspectives, Interpretation And Regulatory Changes**, 2009.
- ERSOY, Adnan; “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Ve Düzeltme İşlemleri”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:317, Ocak 2008.

- EYYÜPGİLLER, S.Saygın; “Vergi Cenneti Ülkelerin Zarar Verici Uygulamalardan Vazgeçme Taahhütleri”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 249, Mayıs 2002.
- GELİR VERGİSİ KANUNU; Resmi Gazete, Sayı:10700, Tarih:31.12.1960.
- GERÇEK, Adnan; “Gelir İdaresi ve Vergi Denetiminin Yeniden Yapılanması: Dünü, Bugünü ve Yarını”, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:254, Kasım 2009.
- GİB; “1 Seri Nolu Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtım Hakkında Genel Tebliğ”, Resmi Gazete, Sayı:26704, Tarih:18.11.2007.
- GİB; “Çeşitli Vergi İstatistikleri”
<http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/CVI3.htm>, (25.04.2010).
- GİB; “Genel Bütçe Vergi Gelirlerinin Tahsilatının Dağılımı”,
<http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/GBG1.htm>, (25.04.2010).
- GİRAY, Filiz ; “Zararlı Vergi Rekabeti Ve Etkileri” , **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 260, Nisan 2003.
- GOLDBERG W., FAIRBANKS G.; “IRS Initiatives Could Change Compliance Landscape in 2010”, **Tax Adviser**, Feb2010, Vol. 41.
- GOLDIN Ian; Globalization For Development: Trade, Finance, Aid, Migration, and Policy, **The World Bank**, 2007.
- GÜMRÜK KANUNU; Resmi Gazete, Sayı: 23866, Tarih:04.11.1999.
- GÜNAYDIN, İhsan, BENK, Serkan; “Globalleşmenin Vergi Sistemlerinde Ortaya Çıkardığı Sorunlar Ve Çözüm Önerileri-I”, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı 179, Ağustos 2003.
- GÜNAYDIN, İhsan, ESER, Levent Yahya, “Globalleşme Vergi Devleti İçin Bir Tehdit mi?”, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı 234, Mart 2008,
<http://www.vergisorunlari.com.tr/makale_detay.aspx?gid=2&mid=2163>,
(17.12.2009).

- GÜNAYDIN, İhsan; “Vergi Konuları İle Uğraşan Bir Dünya Vergi Örgütüne İhtiyaç Var Mıdır?”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:279, Kasım 2004.
- GÜNDÜZ, Zeki; “Transfer Fiyatlandırması Konusunda Son Gelişmeler Ve Güncel Vergi İncelemeleri-1 Semineri”, **VergiTV**, 2009,
<<http://www.vergitv.com/Detail.aspx?id=940&categoryId=15>>, (14.04.2010).
- GÜNER, M. Fatih; “Örtülü Kazanç Kavramı Çerçevesinde Transfer Fiyatlandırması Ve OECD Transfer Fiyatı Belirleme Yöntemleri”, **E-Yaklaşım Dergisi**, Sayı 141, Eylül 2004.
- HMRC-A, “What type of transfer pricing cases should be subject to enquiry?”,
<<http://www.hmrc.gov.uk/manuals/intmanual/INTM461040.htm>>, (12.02.2010).
- HMRC-B; “Risk assessment - detailed process”,
<<http://www.hmrc.gov.uk/manuals/intmanual/INTM461200.htm>>, (12.02.2010).
- INTERNATIONAL TAX REVIEW; “**Tax Audits Turn Nasty**”, Aralık 2007.
- IRS; Your Rights as a Taxpayer, **Publication 1**, Mayıs 2005,
<<http://www.irs.gov/pub/irs-pdf/p1.pdf>>, (16.03.2010).
- İŞİK, Hüseyin; “Küresel Ekonomik Krizin Sonucu Olarak Vergi Cennetleri İle Mücadelede Geline Yeni Aşama”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 341, Ocak 2010.
- İSTANBUL İHRACATÇI BİRLİKLERİ GENEL SEKRETERLİĞİ; **Rusya Gıda Sektörü Ülke Raporu**, Ağustos 2009.
- KANETİ Selim; Vergi Hukuku, **Filiz Kitabevi**, 2. Baskı, İstanbul 1989.
- KAPUSUZOĞLU, Tuncay; Vergisel Yönden Transfer Fiyatlandırması, **Oluş Yayıncılık**, İstanbul, 2003.
- KAPUSUZOĞLU, Tuncay; “Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Olarak A.B.D.’De Yapılan Yasal Düzenlemeler (I)”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:214, Haziran 1999.

- KAPUSUZOĞLU, Tuncay; “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtım Uygulamasında “Hazine Zararı” Aranmasının Sakıncaları”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:323, Temmuz 2008.
- KARABACAK, Yakup; “Vergi Kaçakçılığının Nedenleri: Arz ve Talep Yanı”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 287, Temmuz 2005.
- KARADENİZ, Salim; “Yurtdışında Vergi İncelemesi Yapılabilir mi?”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:335, Temmuz 2009.
- KAYMAZ, Özgür, KAYMAZ, Önder ve ALP, Ali; “Vergi Mevzuatımızda Transfer Fiyatlandırması”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı:86, 2008.
- KEEN, Michael, LIGTHART, E. Jenny; “Information Sharing And International Taxation”, **Tilburg University Discussion Paper Center**, November 2004.
- KIRIKTAŞ, İlhan; “Serbest Bölgelerde Olası İnceleme Riskleri(Örtülü Kazanç Dağıtım Ve Muvazaalı İşlemler)-I”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:152, Ağustos 2005.
- KIZILOT, Şükrü; “Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu’nda Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtım”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:165, Eylül 2006.
- KOYUNCU, Mesut; Örtülü Sermaye ve Örtülü Kazanç Dağıtım ve Uluslararası Transfer Fiyatlandırması, **Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayınları**, İstanbul, 2005.
- KOYUTÜRK, Serdar; “Brüksel Vergi Reformu 2009”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 334, Haziran 2009.
- KÖSE, Tunç, FERHATOĞLU, Emrah; Transfer Fiyatlandırması: Üretim İşletmelerinde Bir Uygulama, **Maliye ve Hukuk Yayınları**, Eskişehir, 2008.
- KURUMLAR VERGİSİ KANUNU; Resmi Gazete, Sayı: 26205, Tarih: 21.06.2006.
- KÜÇÜK, Sema; “Örtülü Kazanç Dağıtımında Yeni Dönem”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı 171, Mart 2007.

- KÜÇÜK, Sema; “Transfer Fiyatlandırmasında Emsallere Uygun Fiyat Tespit Yöntemleri-I”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:198, Haziran 2009.
- MERTER, M. Emin; **Türkiye'de Vergi Denetimi Ve Vergi Denetiminde Etkinliğin Sağlanmasında Toplam Kalite Yönetimi**, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Ana Bilim Dalı, İzmir, 2004.
- METİN, Alaaddin; “Piyasaların Etkinliği ve Vergi”; **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 288, Ağustos 2005.
- NAZALI, Ersin, “Transfer Fiyatlandırması-I”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı 175, Temmuz 2007.
- NAZALI, Ersin, “Transfer Fiyatlandırması-III”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı 177, Eylül 2007.
- OECD; **Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administration**, 2009.
- OECD; “Oecd Model Agreement For The Undertaking Of Simultaneous Tax Examinations”, 1992, <<http://www.oecd.org/dataoecd/8/0/2666483.pdf>>, (08.04.2010).
- OECD; “**Manual On The Implementation Of Exchange Of Information Provisions For Tax Purposes**”, 2006, <<http://www.oecd.org/dataoecd/16/23/36647823.pdf>>, (08.04.2010).
- ÖCAL, Erdoğan; “Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu Transfer Fiyatlandırması (Örtülü Kazanç Dağıtım)Konusunda Ne Getiriyor?”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı 166, Ekim 2006.
- ÖCAL, Erdoğan; “Transfer Fiyatlandırması Karar ve Tebliğ Taslakları Üzerine”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:177, Eylül 2007.
- ÖCAL, Erdoğan; “Transfer Fiyatlandırmasında Emsal Sorunu”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:187, Temmuz 2008.

ÖCAL, Erdoğan; “Transfer Fiyatlandırmasında Düzeltme (2008)”, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:243, Aralık 2008.

<http://www.vergisorunlari.com.tr/makale_detay.aspx?gid=2&mid=2318>, (14.04.2010).

ÖCAL, Erdoğan; “Transfer Fiyatlandırmasında Hazine Zararı”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:188, Ağustos 2008.

ÖNCEL, Mualla, KUMRULU, Ahmet, ÇAĞAN Nami; Vergi Hukuku, **Turhan Kitabevi**, 6. Baskı., Ankara, Ekim 1998.

ÖZ, Semih; “Sınır Ötesi Vergilendirmede Bilgi Değişiminin Artan Önemi”, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:255, Aralık 2009.

PAK, Simon J., ZDANOWICZ John S.; “An Estimate Of 2001 Lost U.S. Federal Income Tax Revenues Due To Over-Invoiced Imports And Under-Invoiced Exports”, **Center Of International Business Education And Research**, Aralık 2002.

PETER, Schwarz; “Tax-Avoidance Strategies of American Multinationals: An Empirical Analysis”, **Managerial And Decision Economics**”, 2009.

PEHLİVAN, Serdar; “Hazine Zararının Transfer Fiyatlandırmasının Amacıyla Çelişkisi ve Hazine Zararının Örtülü İstisna Özelliği”, **Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi**, Sayı:521-522, Ekim 2008.

PRICEWATERHOUSECOOPERS; **İlaç Sektörü Şirket Birleşme Ve Satın Almaları: Türkiye İlaç Pazarında Birleşme Ve Satın Alma Faaliyetleri-2006-2009 Dönemi İncelemesi**,

<http://www.pwc.com/tr_TR/tr/publications/Assets/Pharmacy09_TUR.pdf>, (04.02.2010).

PRICEWATERHOUSECOOPERS-A; “China's New Transfer Pricing Rules: The First 200 Days”, 2010,

<http://www.pwccn.com/home/eng/cn_tp_rules_nov2009.html>, (03.03.2010).

- PRICEWATERHOUSECOOPERS-B; “Overview of PRC Taxation System”, 2010; <http://www.pwccn.com/home/eng/prctax_corp_overview_taxation.html>, (03.03.2010).
- PRICEWATERHOUSECOOPERS-C; “Tax Authorities Actively Collecting 2008 Transfer Pricing Documentation”, 2010, <http://www.pwccn.com/home/eng/cn_tp_doc_submission_feb2010.html>, (03.03.2010).
- PRICEWATERHOUSECOOPERS-D; “Transfer Pricing Perspectives Re:Solutions Moving Towards Certainty”, 2009, <http://www.pwc.com/en_RU/ru/tax-consulting-services/assets/pwcperspectives-2009.pdf>, (10.03.2010).
- RABY, Nick; International Transfer Pricing, **Pricewaterhousecoopers**; 2009 <<http://www.pwc.com/gx/en/international-transfer-pricing/assets/itp-2009.pdf>>, (24.12.2009).
- RASOUL, H. Tondkar, WENDY, W. Achilles ve JOYCE, van der Laan Smith; “Transfer Pricing Practices And Regulatory Actions In The U.S. and U.K.: A Cross- Country Comparison And Analysis”, **Advances in International Accounting**, Volume 18, 2005.
- RUMMEL, Nicolas; “IRS To Expand Auditors Ranks In Transfer-Deal Crackdown- Sign of New Pressures On Companies”, **Financial Week**, 16 Mart 2007.
- SARAÇ, Mehmet; “Çokuluslu Şirketlerde Transfer Fiyatlaması Ve Amerikan Vergi Sisteminde Bu Konudaki Yasal Düzenlemeler”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 282, Şubat 2005.
- SERMAYE PİYASASI KANUNU; Resmi Gazete, Sayı: 17416, Tarih:30.07.1981.
- SEYİDOĞLU, Halil; Uluslararası İktisat Teori Politika Ve Uygulama, **Güzem Can Yayınları**, No:20, İstanbul 2003.
- SHIV M. Et al.; “Transfer Pricing Rises Up The Scale For Bric” **International Tax Review**, Vol. 20, Dec2009/Jan2010.

- SORENSEN, S. Marie; **Transfer Pricing Risks For A U.S Based Multinational Subject To The OECD Guidelines And I.R.C Section 482**, Doktora Tezi, Minnesota Üniversitesi, 2003
- SOUTHGATE PUBLISHERS; “International Taxation: Transfer Pricing & Information on Nonpayment of Tax”, **Diane Publishing Company**, 1995.
- TANER, Tuna, ÖNCÜ Semra; İşletmelerde Planlama-Bütçeleme-Kontrol, **Emek Matbaası**, Manisa, 1999.
- TEK, Ö. Baybars; Pazarlama İlkeleri: Global Yönetimsel Yaklaşım Türkiye Uygulamaları, **Beta Yayıncılık**, İstanbul. 1999.
- TEKİN, Selçuk; “Kayıtdışı Ekonomi ve Vergi Denetimi”, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:181, Ekim 2003.
- THOMAS, Tucha, MARKUS, Brem; “Fuzzy Transfer Pricing World: On The Analysis Of Transfer Pricing With Fuzzy Logic Techniques”, **Indian Institute of Managemenet Researh and Publications**, December 2005.
- TOKUR, Özlem; “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında İlişkili Kişi Kavramı ve Grup İçi Hizmetler”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:317, Ocak 2008.
- TOROS, Özgür; “Yeni Transfer Fiyatlandırması Mevzuatına Göre Ekonomik Analiz”, **Dünya Gazetesi**, 16.05.2009,
<<http://www.dunyagazetesi.com.tr/haber.asp?id=47780>>, (28 Ocak 2010).
- TUNÇ, M. Akif; “Transfer Fiyatlandırması Uyuşmazlıklarının Çözümünde Peşin Fiyatlandırma Anlaşmaları”, **E-Yaklaşım Dergisi**, Sayı:47, Haziran 2007.
- TUNÇ, M. Akif; “Transfer Fiyatlandırması Uygulamalarında Dış Emsal Tespiti”, **E-Yaklaşım Dergisi**, Sayı:200, Ağustos 2009.
- TURINA, Alessandro, ZINGALES Nicolo; “Economic Analysis and Evaluation of “Fair Prices”: Can Antitrust and International Taxation Learn from Each

Other?", **Comparative Research In Law And Political Economy**, Vol. 5, No.10, 2009.

TÜRK, Yakup; "Geçmişten Günümüze Transfer Fiyatlandırması", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:318, Şubat, 2008.

TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU; "Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonlarını Teşkil Eden Maddelere Göre 12 Basamak Açılımlı Ülke, Miktar Ve Dolar Bazında 2007 Yılı İthalat, İhracat Bilgileri", (CD), 04.02.2010.

TÜRKKOT, Mustafa; "Transfer Fiyatlandırması Konusunda OECD Düzenlemeleri", **E-Yaklaşım Dergisi**, Sayı:28, Kasım, 2005.

YAKIŞIKLI, Ramazan; "Kazancın Örtülü Olarak Dağıtıldığıının Kabulünde Hazine Zararının Doğması", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:327, Kasım, 2008.

YALTI, Billur; "Transfer Fiyatlandırmasında Gizli Emsal", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:251, Ağustos 2009.

YAZAR, Feyyaz; "Transfer Fiyatlandırmasında Karşılaştırılabilirlik Analizi, Önemi Ve Uygulaması", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:334, Haziran 2009.

YETKİNER Erkan; "A.B.D Vergi İdaresince Kullanılan Beyanname Seçim Ve Vergi İnceleme Yöntemleri" **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:250, Haziran 2002.

YILDIRIM, Mehmet; **Transfer Fiyatlandırmasının Gümrük İşlemlerine Yansıması Semineri**, Gaziantep, 2006

<http://www.kpmgvergi.com/trtr/Kurumsal/KPMGden%20haberler/Documents/transfer_fiyatlandirmasi_semineri_gaziantep_.pdf>, (20.02.2010).

YILMAZ, G.Hülya; **Yeni Transfer Fiyatlandırması Kurallarının Değerlendirilmesi Semineri**, <<http://www.verginet.net/UserFiles/File/Transfer%20Fiyatlandirmasi/seminer>>, (20.02.2010).